



Έτος Ίδρυσης 2006

**ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ**

Ινστιτούτο Μικρών Επιχειρήσεων  
ΓΣΕΒΕΕ

ΕΡΕΥΝΕΣ & ΜΕΛΕΤΕΣ



Θεσμική, ερευνητική και επιχειρησιακή  
ενδυνάμωση της ΓΣΕΒΕΕ

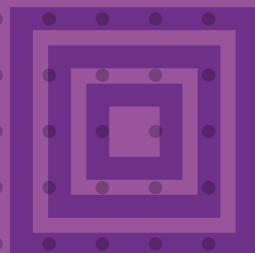
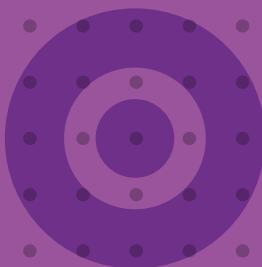
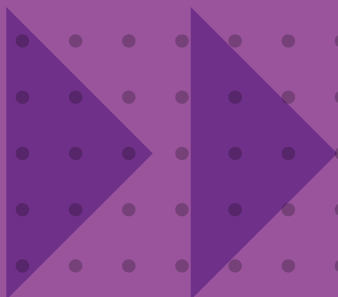
# Μοναδικότητα προϊόντων ποιότητας αγροδιατροφικού τομέα που παράγονται στην Περιφέρεια Θεσσαλίας. Καταγραφή, αγορές και στρατηγικές προώθησής τους.



**Ζωή Ακριβούλη**

Οικονομολόγος, ΜΑ (Econ),  
Σύμβουλος Επιχειρήσεων και Ανάπτυξης

ΑΘΗΝΑ 2022





Τίτλος:  
**Μοναδικότητα προϊόντων ποιότητας αγροδιατροφικού  
τομέα που παράγονται στην Περιφέρεια Θεσσαλίας.  
Καταγραφή, αγορές και στρατηγικές προώθησής τους.**

Τύπος δημοσίευσης:  
Έρευνες & Μελέτες ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ

Χρονολογία δημοσίευσης:  
Σεπτέμβριος 2022

Συγγραφείας:  
Ζωή Ακριβούλη  
Οικονομολόγος, ΜΑ (Econ), Σύμβουλος Επιχειρήσεων και Ανάπτυξης

Επιμέλεια:  
Αμαλία Μπιτζίδου

Σχεδιασμός και σελιδοποίηση:  
Χρήστος Τσολερίδης (Oxhouse Design Studio)

#### ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ

**Ινστιτούτο Μικρών Επιχειρήσεων  
Γενικής Συνομοσπονδίας Επαγγελματιών  
Βιοτεχνών Εμπόρων Ελλάδας**

Αριστοτέλους 46, 104 33 Αθήνα  
Τηλ: 210 8846852, Φαξ: 210 884653  
Email: info@imegsevee.gr  
www.imegsevee.gr

Οι γνώμες που διατυπώνονται και τα επιχειρήματα που χρησιμοποιούνται στην παρούσα μελέτη δεσμεύουν μόνο τους συντάκτες της και δεν αντικατοπτρίζουν κατ' ανάγκη τις επίσημες απόψεις του ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ και της ΓΣΕΒΕΕ.

Η παρούσα μελέτη εκπονήθηκε στο πλαίσιο του έργου «Θεσμική, ερευνητική και επιχειρησιακή ενδυνάμωση της ΓΣΕΒΕΕ» με κωδικό ΟΠΣ 5001290. Το έργο συγχρηματοδοτείται από την Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) μέσω του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση 2014–2020».

ISBN 978-618-5653-13-2  
© ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ



**Επιχειρησιακό Πρόγραμμα  
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,  
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση**  
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης



Πράξη: «Θεσμική, ερευνητική  
και επιχειρησιακή ενδυνάμωση  
της ΓΣΕΒΕΕ, ΟΠΣ 5001290»

## ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ

Η **Ζωή Ακριβούλη** είναι Οικονομολόγος, Σύμβουλος Επιχειρήσεων και Ανάπτυξης. Είναι απόφοιτη Οικονομικών Επιστημών (Πανεπιστήμιο Μακεδονίας) με μεταπτυχιακές σπουδές στα Οικονομικά (Πανεπιστήμιο του Kent, Μ. Βρετανία) και ερευνητική εμπειρία στη Μ. Βρετανία, Δανία και Ολλανδία σε θέματα βιομηχανικής οργάνωσης, δικτύων και βιομηχανικών συσπειρώσεων στον αγροδιατροφικό τομέα. Από το 1996 ως το 2012 διετέλεσε επιστημονική συνεργάτης του ΤΕΙ Λάρισας/Θεσσαλίας. Από το 2018 είναι μέλος της ερευνητικής ομάδας DAISy του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου. Συνεργάζεται με Πανεπιστήμια της Ελλάδας και του εξωτερικού σε ερευνητικά έργα και προγράμματα.

Τα πεδία των επαγγελματικών της δραστηριοτήτων περιλαμβάνουν σχεδιασμό, διαχείριση, ανάπτυξη και αξιολόγηση εθνικών και ευρωπαϊκών έργων και επιχειρησιακών προγραμμάτων, μελέτες, παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών σε μικρομεσαίες επιχειρήσεις, ΟΤΑ και δημόσιο τομέα καθώς και εκπαίδευση ανθρώπινου δυναμικού σε συναφή θέματα. Στο πλαίσιο αυτών, συμμετείχε στην εκπόνηση σημαντικού αριθμού επιχειρησιακών σχεδίων και μελετών για το Ν. Λάρισας και τη Θεσσαλία που αφορούν τον αγροτικό χώρο (LEADER, Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου, εξειδίκευση Σχέδιου Δράσης RIS3 Περιφέρειας Θεσσαλίας κ.α.).

# ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Βιογραφικό Συγγραφέα .....	2
Περιεχόμενα .....	3
Εισαγωγή .....	4
<b>1. Αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης του αγροδιατροφικού τομέα στην Περιφέρεια της Θεσσαλίας .....</b>	<b>5</b>
1.1 Ο αγροτικός τομέας στην Περιφέρεια Θεσσαλίας .....	5
1.2 Μεταποίηση και εμπορία αγροτικών προϊόντων .....	6
1.3 Ο αγροδιατροφικός τομέας ως τομέας προτεραιότητας της Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Θεσσαλίας .....	7
<b>2. Προσδιορισμός και καταγραφή των προϊόντων ποιότητας του αγροδιατροφικού τομέα στην Περιφέρεια της Θεσσαλίας .....</b>	<b>9</b>
2.1 Προσδιορισμός των προϊόντων ποιότητας του αγροδιατροφικού τομέα στην Περιφέρεια Θεσσαλίας .....	9
2.2 Καταγραφή των προϊόντων ποιότητας ανά παραγωγικό τομέα .....	15
2.3 Μοναδικότητα και συγκριτικά πλεονεκτήματα των προϊόντων ποιότητας στην Περιφέρεια Θεσσαλίας .....	47
<b>3. Καταγραφή των υφιστάμενων αγορών κατεύθυνσης (εγχώριες και διεθνείς) και διερεύνηση νέων αγορών .....</b>	<b>50</b>
3.1 Εξωστρέφεια του αγροδιατροφικού τομέα στην Περιφέρεια Θεσσαλίας .....	50
3.2 Υφιστάμενες Αγορές Κατεύθυνσης .....	54
3.3 Δυνητικές Αγορές .....	61
3.4 Ευκαιρίες και κίνδυνοι για τον εξωστρέφεια του αγροδιατροφικού τομέα .....	61
3.5 Στρατηγικές προώθησης στην εγχώρια αγορά και στις διεθνείς αγορές (υφιστάμενες και νέες) .....	63
<b>4. Καταγραφή δράσεων και προτάσεων φορέων της Περιφέρειας σχετικά με τα προϊόντα ποιότητας του αγροδιατροφικού τομέα .....</b>	<b>64</b>
4.1 Δράσεις, παρεμβάσεις και προτάσεις των Φορέων της Περιφέρειας σχετικά με προϊόντα ποιότητας του αγροδιατροφικού τομέα .....	64
<b>5. Ενδεικτικές παρεμβάσεις για την υποστήριξη και προώθηση των προϊόντων ποιότητας του αγροδιατροφικού τομέα στην Περιφέρεια της Θεσσαλίας .....</b>	<b>67</b>
5.1 Στόχοι για την υποστήριξη και προώθηση των προϊόντων ποιότητας του αγροδιατροφικού τομέα της Περιφέρειας Θεσσαλίας .....	67
5.2 Κριτήρια για τη διαμόρφωση και εξειδίκευση παρεμβάσεων και δράσεων .....	68
5.3 Ενδεικτικές Δράσεις και Παρεμβάσεις ανά τομέα/προϊόν .....	69
5.4 Σύνδεση των προτεινόμενων Δράσεων/Παρεμβάσεων με τον Επιχειρησιακό Σχεδιασμό της Περιφέρειας Θεσσαλίας και της Ελλάδας για την τρέχουσα προγραμματική περίοδο 2021-2027 .....	70
<b>6. Συμπεράσματα και σημεία προσοχής .....</b>	<b>75</b>
Βιβλιογραφία .....	77

Ο αγροδιατροφικός τομέας είναι ένας κρίσιμος τομέας για την περιφερειακή, την εθνική και την παγκόσμια οικονομία καθώς αφενός συνεισφέρει στην εξασφάλιση τροφίμων και εν γένει διατροφής και αφετέρου στην οικονομική ανάπτυξη.

Σε μια εποχή που οι καταναλωτές παρά τις δυσμενείς οικονομικές εξελίξεις των τελευταίων ετών δίνουν ολοένα και μεγαλύτερη σημασία στην προέλευση των προϊόντων, σε υγιεινά και προϊόντα ποιότητας, ο αγροδιατροφικός τομέας στην Ελλάδα φαίνεται ότι μπορεί να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις αυτές.

Στη Θεσσαλία ο αγροτικός και αγροδιατροφικός τομέας αποτελούν κρίσιμα μεγέθη που συμβάλλουν σε θέσεις εργασίας, εισοδήματα, αριθμό επιχειρήσεων και οικονομική ανάπτυξη. Ο αγροτικός τομέας δεν διαφέρει, ως προς τα χαρακτηριστικά του από εκείνον της χώρας, με μικρό μέγεθος εκμεταλλεύσεων και συνεργασιών, χαμηλό επίπεδο γεωργικών καινοτομιών. Όπως διαπιστώνεται στο Σχέδιο Δράσης της Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης RIS3 Θεσσαλίας (ΕΥΔΕΠ Θεσσαλίας, 2016: 11), η ανταγωνιστικότητα τόσο της φυτικής όσο και της ζωικής παραγωγής της Θεσσαλίας σε σχέση με ευρωπαϊκά και παγκόσμια δεδομένα είναι χαμηλή λόγω του ανταγωνισμού από χώρες ή περιοχές με μεγαλύτερη παραγωγικότητα (εδάφους και εργασίας) και υψηλότερες οικονομίες κλίμακας που χαμηλώνουν το μοναδιαίο κόστος, κάτι που όμως αποτελεί και συστημικό πρόβλημα της χώρας, ενώ ο κλάδος των τροφίμων-ποτών παρουσιάζει ενδείξεις για την ικανότητά του να καταστεί ανταγωνιστικός σε πολύ συγκεκριμένες αγορές. Επίσης, η ακαδημαϊκή & ερευνητική υποδομή της Θεσσαλίας θεωρείται ιδιαίτερα ευνοϊκή για τον αγροδιατροφικό τομέα, δεδομένου ότι έχει ήδη δημιουργηθεί μία κρίσιμη μάζα ερευνητικού προσωπικού ιδιαίτερα υψηλού επιπέδου με γνώσεις συναφείς προς την περιφερειακή οικονομία. Στις διαπιστωμένες ανάγκες του αγροδιατροφικού συμπλέγματος στη Θεσσαλία συμπεριλαμβάνονται μεταξύ άλλων η ανάγκη για ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας σε όλα τα επίπεδα του αγροδιατροφικού συμπλέγματος, η αειφορική παραγωγή, οι πολυεπίπεδες δικτυώσεις και η ενίσχυση της πρόσβασης σε τεχνολογίες πληροφορικής, εισαγωγή καινοτομίας, ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού και η ανάγκη ανάπτυξης υποδομών και υποστηρικτικών μηχανισμών.

# 1.

## ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΤΗΣ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΤΟΥ ΑΓΡΟΔΙΑΤΡΟΦΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

### 1.1. Ο ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Η φυτική παραγωγή στη Θεσσαλία σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ για το 2019 κατέχει την πρώτη θέση μεταξύ των λοιπών περιφερειών της Ελλάδας στο σκληρό σιτάρι και το κριθάρι (το ένα τρίτο της ελληνικής παραγωγής σε ποσότητα το 2019 και για τα δύο προϊόντα) (ΕΛΣΤΑΤ, 2019ε), στα βιομηχανικά φυτά (38% της παραγωγής βαμβακιού, 52,8% της παραγωγής βιομηχανικής ντομάτας) (ΕΛΣΤΑΤ, 2019στ-2019ζ), σε αρκετά φρούτα και ξηρούς καρπούς (αχλάδια 54,7%, αμύγδαλα 51,7%, κάστανα 39,5%, καρύδια 26,3%) (ΕΛΣΤΑΤ, 2019δ).

Όσον αφορά τη ζωική παραγωγή, στον σημαντικότερο κλάδο της κτηνοτροφίας που είναι η αιγοπροβατοτροφία, στη Θεσσαλία παράγεται το 19,4% του εγχώριου πρόβειου γάλακτος και το 13,7% του εγχώριου αιγείου γάλακτος (ΕΛΣΤΑΤ, 2019η). Ακολουθούν η βοοτροφία που δημιουργεί το 18,5% της ελληνικής παραγωγής βοείου κρέατος και το 19,7% του βοείου γάλακτος και η χοιροτροφία που δημιουργεί το 10% της εθνικής παραγωγής χοιρινού κρέατος (ΕΛΣΤΑΤ, 2019γ) και που αμφότερες λειτουργούν με επιχειρηματικά κριτήρια, κινητοποιώντας παράλληλα σημαντικές ιδιωτικές επενδύσεις. Την ίδια στιγμή η αιγοπροβατοτροφία διατηρεί τον πιο παραδοσιακό της χαρακτήρα, παραμένοντας στον ποιμενικό-εκτατικό τύπο εκτροφής, κάτι που ωστόσο σήμερα μπορεί να θεωρηθεί και συγκριτικό της πλεονέκτημα.

Όπως διαπιστώνεται από σειρά μελετών για το σύνολο της χώρας αλλά σύμφωνα και με τη σχετική μελέτη «Περιφερειακή Στρατηγική Καινοτομίας Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Θεσσαλίας για την Προγραμματική Περίοδο 2014-2020» (ΕΥΔΕΠ Θεσσαλίας, 2015α: 15-16) η ανταγωνιστικότητα της αγροτικής παραγωγής στη Θεσσαλία παραμένει χαμηλή λόγω κυρίως του ανταγωνισμού από χώρες ή περιοχές με μεγαλύτερη παραγωγικότητα εδάφους και εργασίας και των υψηλότερων οικονομιών κλίμακας που επιτυγχάνουν χαμηλώνοντας το μοναδιαίο κόστος, κάτι που αποτελεί συστημικό πρόβλημα όχι μόνο της Περιφέρειας Θεσσαλίας (ΠΘ) αλλά και της χώρας συνολικά και συμπεραίνεται ότι το μόνο πεδίο ανταγωνισμού είναι η μοναδικότητα, σε επίπεδο προϊόντων που δεν ευδοκίμουν αλλού ή γεωγραφικής προέλευσης ή χαρακτηριστικών του προϊόντος. Τα στοιχεία αυτά, σε συνδυασμό με τη συνολική μείωση του κόστους παραγωγής με ταυτόχρονη παραγωγή προϊόντων ποιότητας μέσα από την εισαγωγή καινοτομιών και την υιοθέτηση ερευνητικών αποτελεσμάτων στις παραγωγικές και περαιτέρω διαδικασίες, μπορούν να συμβάλλουν στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του πρωτογενή τομέα.

## 1.2 ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΑ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ

Στον κλάδο τροφίμων-ποτών, ο τομέας των γαλακτοκομικών προϊόντων είναι ο πιο σημαντικός. Οι επιχειρήσεις της Περιφέρειας Θεσσαλίας παράγουν το 40% των μαλακών τυριών και το 25% των σκληρών τυριών, έχοντας την εθνική πρωτιά (ΕΛΣΤΑΤ, 2019β).

Σημαντικές επιδόσεις έχει και ο κλάδος των ποτών (οίνοι, αποστάγματα). Οι επιχειρήσεις του κλάδου οινοποιούν μεγαλύτερη ποσότητα σταφυλιών από αυτή που παράγεται στην περιφέρεια (ενώ διαθέτει το 6% των αμπελιών, οινοποιείται το 10,3% της παραγωγής) (ΕΛΣΤΑΤ, 2019α).

Ενώ ο αγροδιατροφικός κλάδος δίνει τις μισές σχεδόν εξαγωγές της περιφέρειας, το 41% προέρχεται από τα γαλακτοκομικά και το 37% από μεταποιημένα λαχανικά και φρούτα. Σε ανάλυση της εταιρείας ADVICE (Κεντρική Ένωση Επιμελητηρίων Ελλάδας, 2019) για τις εξαγωγικές εταιρείες της Θεσσαλίας το 2016, με κύκλο εργασιών τουλάχιστον 500.000 ευρώ, διαπιστώθηκε ότι από τις 188 επιχειρήσεις που πληρούσαν αυτά τα κριτήρια, οι 55 ανήκουν στον κλάδο τροφίμων-ποτών, ενώ για το 2017 από τις 15 μεγαλύτερες σε τζίρο μεταποιητικές επιχειρήσεις, οι 8 ανήκαν στον κλάδο τροφίμων-ποτών.

Στον τομέα της πρωτογενούς αγροτικής παραγωγής κυριαρχούν οι αγροτικοί συνεταιρισμοί Λάρισας, Βόλου (ΕΒΟΛ), Τυρνάβου και Αγχιάλου, ΑΣΕΠΟ Αγιάς, ΘΕΣΤΟ, ΘΕΣ ΓΗ και οι επιχειρήσεις Χρ. Παπαστεργίου Α.Ε., Ορορελλο Λαμπρούλης, Χατζησαλάτας ενώ το συνεταιριστικό εγχείρημα ΘΕΣΓΑΛΑ φαίνεται ότι αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα. Στον κλάδο των τροφίμων-ποτών κυριαρχούν η Ελληνικά Γαλακτοκομεία (ΟΛΥΜΠΟΣ – ΤΥΡΑΣ) στα γαλακτοκομικά, η Intercomm Foods στα συσκευασμένα τρόφιμα και ιδιαίτερα στις ελιές, οι Μύλοι Λούλη στην επεξεργασία σιτηρών, ο Αγροτικός Οινοποιητικός Συνεταιρισμός Τυρνάβου στα προϊόντα αμπέλου, Κασίδης ΑΕ & Παπαγεωργίου Food Service στο κρέας, και η ΕΨΑ στους χυμούς.

Με εξαίρεση τα Ελληνικά Γαλακτοκομεία που κατέχουν την δεσπόζουσα θέση και την Intercomm Foods ως ηγέτιδα επιχείρηση, καμία ίσως από τις ανωτέρω επιχειρήσεις σύμφωνα με τα μέχρι σήμερα διαθέσιμα στοιχεία δεν έχει δεσπόζουσα θέση και ούτε μπορεί να χαρακτηριστεί «εθνικός πρωταθλητής» σε μια κατακερματισμένη αγορά, παρά το γεγονός ότι ορισμένες εξ αυτών είναι ισχυροί «παίκτες» στον τομέα τους.

Διαπιστώνεται, επίσης, (ΕΥΔΕΠ Θεσσαλίας, 2015α: 16-17) ότι δεν διαφαίνεται η δυνατότητα κάποια εκ των παραπάνω να είναι σε θέση να λειτουργήσει ως εστιακή εταιρεία (focal firm) σε θέματα καινοτομίας δημιουργώντας ένα επιχειρηματικό οικοσύστημα στη γύρω περιοχή. Ωστόσο, υπάρχουν ενδείξεις ότι ο συγκεκριμένος κλάδος μπορεί να είναι ανταγωνιστικός σε συγκεκριμένες niche αγορές, τόσο στην Ευρώπη όσο και παγκόσμια, εκμεταλλευόμενος ορισμένα από τα πεδία μοναδικότητας που προαναφέρθηκαν.



### 1.3. Ο ΑΓΡΟΔΙΑΤΡΟΦΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ ΩΣ ΤΟΜΕΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΕΞΥΠΝΗΣ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Σύμφωνα με τη Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Θεσσαλίας-RIS3 Θεσσαλίας όπως αυτή εγκρίθηκε από το Περιφερειακό Συμβούλιο Θεσσαλίας (2015α & 2016) ο αγροδιατροφικός τομέας αποτελεί προτεραιότητα για την Περιφέρεια και συγκεκριμένα έναν από τους δύο κύριους πυλώνες της ΠΘ (ο άλλος είναι το Μέταλλο-Δομικά Υλικά) γύρω από τους οποίους αναπτύσσονται τρεις δορυφορικές διασυνδεδεμένες δραστηριότητες, ο Δημοιουργικός Τουρισμός, το Περιβάλλον και η Ενέργεια. Συγκεκριμένα, πρώτος πυλώνας εστίασης της περιφερειακής στρατηγικής καινοτομίας είναι το αγροδιατροφικό σύμπλεγμα, δηλαδή η θεώρηση του πρωτογενούς τομέα, της πρώτης μεταποίησης και του κλάδου τροφίμων-ποτών ως ενιαία περιοχή παρέμβασης (ΕΥΔΕΠ Θεσσαλίας, 2015α: 61) η οποία και διασυνδέεται με τις προαναφερθείσες δραστηριότητες. Επισημαίνεται ότι η αγροδιατροφική αλυσίδα αποτελεί προτεραιότητα και της εθνικής στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης για την ίδια περίοδο, ομοίως και για την τρέχουσα προγραμματική περίοδο 2021-2027.

Στον παρακάτω Πίνακα 1 παρουσιάζεται η ανάλυση SWOT για το αγροδιατροφικό σύμπλεγμα (μεθοδολογία RIS3KEY ανά κλάδο).

**Πίνακας 1** SWOT Ανάλυση για το Αγροδιατροφικό Σύμπλεγμα Τομέα (RIS3 Θεσσαλίας-2015)

<b>ΔΥΝΑΜΕΙΣ</b>	<b>ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ</b>
<ul style="list-style-type: none"> <li>→ Σημαντική αγροτική &amp; κτηνοτροφική παράδοση και εμπειρωμένη άυλη γνώση στον πρωτογενή τομέα</li> <li>→ Ισχυρή παραγωγική βάση στον πρωτογενή τομέα και μεγάλα μερίδια στην εθνική παραγωγή σε ευρύ φάσμα προϊόντων</li> <li>→ Κλάδος Τροφίμων-Ποτών ισχυρός στις επιδράσεις του αρνητικού μακροοικονομικού περιβάλλοντος. Αρκετοί και σημαντικοί «μεγάλοι» παίκτες</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>→ Μεγάλο μέγεθος παραδοσιακής γεωργίας και κτηνοτροφίας</li> <li>→ Σημαντικοί υδατικοί πόροι μένουν αναξιοποίητοι από τον πρωτογενή τομέα</li> <li>→ Λίγες ενδείξεις κάθετης ολοκλήρωσης μεταξύ πρωτογενούς τομέα και πρώτης μεταποίησης</li> <li>→ Σημαντικές ενδείξεις για χαμηλή παραγωγικότητα στη χρήση εισροών και στην εκμετάλλευση εκροών</li> </ul>
<b>ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ</b>	<b>ΑΠΕΙΛΕΣ</b>
<ul style="list-style-type: none"> <li>→ Σαφής πρόβλεψη για δράσεις καινοτομίας στο ΕΤΓΑΑ για τη νέα περίοδο</li> <li>→ Η κατάργηση των ενισχύσεων της νέας ΚΑΠ ως παράγοντας ενίσχυσης των ορθών επιχειρηματικών πρακτικών στον πρωτογενή τομέα</li> <li>→ Αύξηση της διεθνούς ζήτησης για ποιοτικά, πιστοποιημένα και λειτουργικά τρόφιμα</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>→ Καθυστερήσεις στην ενεργοποίηση δράσεων καινοτομίας &amp; επιχειρηματικότητας στον πρωτογενή τομέα και την α' μεταποίηση λόγω κεντρικού σχεδιασμού και γραφειοκρατίας.</li> <li>→ Η κατάργηση των ενισχύσεων της νέας ΚΑΠ ως παράγων περιορισμού του εισοδήματος στον πρωτογενή τομέα.</li> <li>→ Διεθνής ανταγωνισμός σε ποιοτικά, πιστοποιημένα και λειτουργικά τρόφιμα</li> </ul>

Πηγή: ΕΥΔΕΠ Θεσσαλίας, 2015α: 47, Προσαρμογή

Η βελτίωση της περιφερειακής προστιθέμενης αξίας με προσαρμογή και χρήση ώριμων διεργασιικών, οργανωτικών και προωθητικών καινοτομιών, συμπεριλαμβανομένων της χρήσης ΤΠΕ, της ενίσχυσης των πηγών μοναδικότητας (όπως τα προϊόντα ΠΟΠ) και της σύνδεσης του τομέα με τον «δημιουργικό» τουρισμό, και η αναβάθμιση των ανθρώπινων πόρων αποτελεί σημαντικό πεδίο παρέμβασης στο επίκεντρο του αγροδιατροφικού συμπλέγματος σε ό,τι αφορά τα πεδία παρέμβασης έρευνας, τεχνολογικής ανάπτυξης και καινοτομίας. Τα άλλα δύο πεδία παρέμβασης είναι ο εκσυγχρονισμός και βελτίωση της περιφερειακής προστιθέμενης αξίας με χρήση τεχνολογικά οδηγούμενης καινοτομίας, ο οποίος περιλαμβάνει μεταξύ άλλων την ανάπτυξη νέων, ανταγωνιστικών και πιστοποιημένων ως προς την ποιότητα και τα χαρακτηριστικά, αγροτικών προϊόντων και προϊόντων στον κλάδο τροφίμων-ποτών αξιοποιώντας εισροές από τον πρωτογενή τομέα και η εφαρμογή καινοτόμων εργαλείων στην αλυσίδα παραγωγής αγροδιατροφικών προϊόντων με στόχο τη μείωση του όγκου και της τοξικότητας των αποβλήτων τους και την περαιτέρω μείωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματός τους.

Ο παρακάτω Πίνακας 1 παρουσιάζει την ιεράρχηση των τομέων προτεραιότητας στο αγροδιατροφικό σύμπλεγμα στους τομείς περιφερειακής προϊόντικής εξειδίκευσης κατά φθίνουσα σειρά ενώ στον πυρήνα των ισχυρών περιφερειακών αλυσίδων αξίας προστίθεται το βαμβάκι (εκτός αγροδιατροφικού συμπλέγματος).

**Πίνακας 2** Ιεράρχηση τομέων προτεραιότητας στο Αγροδιατροφικό Σύμπλεγμα

Πυρήνας ισχυρής περιφερειακής προϊόντικής εξειδίκευσης	Αναδυόμενες περιφερειακές προϊόντικές εξειδικεύσεις
<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Προϊόντα γάλακτος και γαλακτοκομικά με έμφαση στη φέτα</li> <li>2. Προϊόντα σιτηρών-ψυχανθών</li> <li>3. Κρέας, κρεατοσκευάσματα και αλλαντικά</li> <li>4. Χυμοί και Αναψυκτικά</li> <li>5. Μεταποιημένα οπωροκηπευτικά</li> <li>6. Προϊόντα ελιάς</li> <li>7. Προϊόντα αμπέλου, οίνος και αποστάγματα</li> </ol>	<ol style="list-style-type: none"> <li>8. Μέλι και λοιπά προϊόντα μελισσοκομίας</li> <li>9. Προϊόντα καλλιέργειών υπό κάλυψη</li> <li>10. Αρωματικά και φαρμακευτικά φυτά</li> <li>11. Προϊόντα υδατοκαλλιέργειας</li> <li>12. Βιολειτουργικά τρόφιμα</li> </ol>

Πηγή: ΕΥΔΕΠ Θεσσαλίας, 2015α: 61-62

## 2.

# ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ (ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΜΕΝΑ ΟΝΟΜΑΣΙΑΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ, ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗΣ ΕΝΔΕΙΞΗΣ ΚΑΙ ΕΓΓΥΗΜΕΝΑ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ ΙΔΙΟΤΥΠΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ) ΤΟΥ ΑΓΡΟΔΙΑΤΡΟΦΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

## 2.1. ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΑΓΡΟΔΙΑΤΡΟΦΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Τα προϊόντα του αγροδιατροφικού τομέα της Ελλάδας ως χώρα-μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, υπόκεινται στο ευρωπαϊκό σύστημα πιστοποίησης της ποιότητας και των χαρακτηριστικών τους και προστασίας της προέλευσης τους, όπως αυτό καθορίστηκε αρχικά με τους Κανονισμούς (ΕΟΚ) 2081/92 και 2082/92, για τις βεβαιώσεις ιδιοτυπίας των γεωργικών προϊόντων και τροφίμων. Οι Κανονισμοί αυτοί αντικαταστάθηκαν από τους 510/06 και 509/06 αντίστοιχα χωρίς μεταβολή στο πεδίο εφαρμογής και τη σκοπιμότητά τους, οι οποίοι στη συνέχεια με τη σειρά τους συγχωνεύτηκαν σε ενιαίο νομοθετικό πλαίσιο στον Κανονισμό (ΕΕ) 1151/2012 «για τα συστήματα ποιότητας των γεωργικών προϊόντων και τροφίμων». Παράλληλα, προστέθηκαν και άλλα σχήματα ποιότητας όπως οι προαιρετικές ενδείξεις «Προϊόν ορεινής παραγωγής», «Προϊόν νησιωτικής γεωργίας» κ.λ.π. (ΥΠΑΑΤ, 2012).

Στη σχετική σελίδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2022) αποτυπώνονται αναλυτικά οι ενδείξεις των σημάτων ποιότητας με σχετικά παραδείγματα:

### ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΗ ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ (ΠΟΠ)

Οι ονομασίες προϊόντων που έχουν καταχωριστεί ως ΠΟΠ είναι εκείνες που έχουν τους ισχυρότερους δεσμούς με την περιοχή στην οποία παρασκευάζονται αυτά τα προϊόντα.

#### 👉 Προϊόντα

Τρόφιμα, γεωργικά προϊόντα και οίνοι.

#### 👉 Προδιαγραφές

Κάθε μέρος της διαδικασίας παραγωγής, μεταποίησης και παρασκευής πρέπει να πραγματοποιείται στη συγκεκριμένη περιοχή. Για τους οίνους, αυτό σημαίνει ότι τα σταφύλια πρέπει να προέρχονται αποκλειστικά από τη γεωγραφική περιοχή όπου παράγεται ο οίνος.

#### 👉 Παράδειγμα

Το ελαιόλαδο ΠΟΠ Καλαμάτα παράγεται εξ ολοκλήρου στην περιοχή της Καλαμάτας στην Ελλάδα, με ποικιλίες ελιάς της περιοχής αυτής.

## ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΕΝΔΕΙΞΗ (ΠΓΕ)

Η ΠΓΕ δίνει έμφαση στη σχέση μεταξύ της συγκεκριμένης γεωγραφικής περιοχής και της ονομασίας του προϊόντος, όπου μια συγκεκριμένη ιδιότητα, φήμη ή άλλο χαρακτηριστικό μπορεί να αποδοθεί κατά κύριο λόγο στη γεωγραφική του καταγωγή.

### 👉 Προϊόντα

Τρόφιμα, γεωργικά προϊόντα και οίνοι.

### 👉 Προδιαγραφές

Για τα περισσότερα προϊόντα, τουλάχιστον ένα από τα στάδια της παραγωγής, της μεταποίησης ή της παρασκευής πραγματοποιείται στη συγκεκριμένη περιοχή. Στην περίπτωση των οίνων, αυτό σημαίνει ότι τουλάχιστον το 80 % των χρησιμοποιούμενων σταφυλιών πρέπει να προέρχονται αποκλειστικά από τη γεωγραφική περιοχή στην οποία παράγεται πραγματικά ο οίνος.

### 👉 Παράδειγμα

Το χοιρομέρι με την ΠΓΕ Westfälischer Knochenschinken παράγεται στη Βεσφαλία με πατροπαράδοτες τεχνικές, αλλά το χρησιμοποιούμενο κρέας δεν προέρχεται αποκλειστικά από ζώα που γεννήθηκαν και εκτράφηκαν στη συγκεκριμένη περιοχή της Γερμανίας.

## ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΕΣ ΕΝΔΕΙΞΕΙΣ ΓΙΑ ΑΛΚΟΟΛΟΥΧΑ ΠΟΤΑ ΚΑΙ ΑΡΩΜΑΤΙΣΜΕΝΟΥΣ ΟΙΝΟΥΣ (ΓΕ)

Η ΓΕ προστατεύει την ονομασία ενός αλκοολούχου ποτού ή αρωματισμένου οίνου που προέρχεται από μια χώρα, περιοχή ή τοποθεσία όπου η συγκεκριμένη ποιότητα, φήμη ή άλλο χαρακτηριστικό μπορεί να αποδοθεί κατά κύριο λόγο στη γεωγραφική του καταγωγή.

### 👉 Προϊόντα

Αλκοολούχα ποτά και αρωματισμένοι οίνοι.

### 👉 Προδιαγραφές

Για τα περισσότερα προϊόντα, τουλάχιστον ένα από τα στάδια της απόσταξης ή της παρασκευής, πραγματοποιείται στη συγκεκριμένη περιοχή. Ωστόσο, τα ακατέργαστα προϊόντα δεν χρειάζεται να προέρχονται από την περιοχή.

### 👉 Παράδειγμα

Η ΓΕ Irish Whiskey παρασκευάζεται, αποστάζεται και ωριμάζει στην Ιρλανδία από τον 6ο αιώνα, αλλά οι πρώτες ύλες δεν προέρχονται αποκλειστικά από την Ιρλανδία.

## ΕΓΓΥΗΜΕΝΟ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΙΔΙΟΤΥΠΟ ΠΡΟΪΟΝ

Το σήμα εγγυημένο παραδοσιακό ιδιότυπο προϊόν (ΕΠΙΠ) προβάλλει τα παραδοσιακά χαρακτηριστικά ενός προϊόντος, όπως τον τρόπο με τον οποίο παράγεται το προϊόν ή τη σύνθεσή του, δίχως να γίνεται σύνδεση με συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή. Όταν ένα προϊόν καταχωρίζεται ως ΕΠΙΠ, προστατεύεται από την παραποίηση και την κατάχρηση.

### 👉 Προϊόντα

Τρόφιμα και γεωργικά προϊόντα

### 👉 Παράδειγμα

Το ΕΠΙΠ Gueuze είναι μια παραδοσιακή μπίρα που παράγεται με αυθόρμητη ζύμωση. Συνήθως παράγεται στην πόλη των Βρυξελλών και στα περίχωρά της, στο Βέλγιο. Ωστόσο, ως ΕΠΙΠ, η μέθοδος παραγωγής της προστατεύεται μεν, αλλά θα μπορούσε να παραχθεί και κάπου αλλού.

### ΠΡΟΪΟΝ ΟΡΕΙΝΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Η ένδειξη ποιότητας «προϊόν ορεινής παραγωγής» επισημαίνει τις ιδιαιτερότητες ενός προϊόντος, που παράγεται σε ορεινές περιοχές, με δύσκολες φυσικές συνθήκες.

Η αναγνώριση αυτή αποτελεί πλεονέκτημα τόσο για τους γεωργούς όσο και για τους καταναλωτές. Επιτρέπει την καλύτερη διάθεση του προϊόντος στην αγορά από πλευράς των γεωργών, αλλά επίσης εξασφαλίζει ότι ορισμένα χαρακτηριστικά είναι σαφή στον καταναλωτή.





#### 👉 Προϊόντα

Γεωργικά προϊόντα και τρόφιμα.

#### 👉 Προδιαγραφές

Οι πρώτες ύλες και οι ζωοτροφές προέρχονται από ορεινές περιοχές. Για τα μεταποιημένα προϊόντα, η παραγωγή θα πρέπει να πραγματοποιείται επίσης στις εν λόγω περιοχές.

**Πίνακας 3** Γεωγραφικές ενδείξεις, ετικέτες σήμανσης και πως χρησιμοποιούνται

Ένδειξη	Ετικέτα	Χρήση
Π.Ο.Π		→ Υποχρεωτική για τα τρόφιμα και τα γεωργικά προϊόντα
Π.Γ.Ε.		→ Προαιρετική για τους οίνους
Γ.Ε. για αλκοόλ και ποτά		→ Προαιρετική για όλα τα προϊόντα
Ε.Π.Ι.Π		→ Υποχρεωτική για όλα τα προϊόντα

Πηγή: [https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/food-safety-and-quality/certification/quality-labels/quality-schemes-explained\\_el#logos](https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/food-safety-and-quality/certification/quality-labels/quality-schemes-explained_el#logos)

Στις 31 Μαρτίου 2022, η Επιτροπή εξέδωσε πρόταση κανονισμού για την ενίσχυση του συστήματος ΓΕ (COM(2022) 134 final/2), σχετικά με τις γεωγραφικές ενδείξεις για τον οίνο, τα αλκοολούχα ποτά και τα γεωργικά προϊόντα, και με τα συστήματα ποιότητας για τα γεωργικά προϊόντα. (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2022) Η πρόταση αποσκοπεί στην αύξηση της υιοθέτησης των ΓΕ σε όλη την ΕΕ με στόχο να ωφεληθεί η αγροτική οικονομία, καθώς και στην επίτευξη υψηλότερου επιπέδου προστασίας των προϊόντων, ιδίως στο διαδικτυο.

Η Επιτροπή προτείνει, μεταξύ άλλων, τα ακόλουθα μέτρα για την ενίσχυση και τη βελτίωση του υφιστάμενου συστήματος:

- **μεγαλύτερη βιωσιμότητα**, δίνοντας στους παραγωγούς τη δυνατότητα να αναδείξουν στις προδιαγραφές προϊόντων τους τα μέτρα που λαμβάνουν για λόγους κοινωνικής, περιβαλλοντικής και οικονομικής βιωσιμότητας·
- **μεγαλύτερη προστασία** των ΓΕ στο διαδικτυο, ιδίως όσον αφορά τις πωλήσεις σε επιγραμμικές πλατφόρμες, την προστασία έναντι κακόπιστων καταχωρίσεων και τη χρήση ΓΕ στο σύστημα ονομάτων τομέα·
- **ενδυνάμωση των ομάδων παραγωγών** ώστε να διαχειρίζονται, να επιβάλλουν και να αναπτύσσουν τις ΓΕ τους έχοντας πρόσβαση στις αρχές καταπολέμησης της παραποίησης/απομίμησης και τις τελωνειακές αρχές όλων των χωρών της ΕΕ·
- **μια πιο σύντομη και απλουστευμένη διαδικασία καταχώρισης** θα συγχωνεύσει τους διάφορους τεχνικούς και διαδικαστικούς κανόνες, με αποτέλεσμα μια ενιαία διαδικασία καταχώρισης ΓΕ για αιτούντες εντός και εκτός ΕΕ. (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2022)

Αρκετά από τα τρόφιμα και γεωργικά προϊόντα που απέκτησαν την ιδιότητα ΠΟΠ/ΠΓΕ, ήταν ήδη προστατευόμενα σε εθνικό επίπεδο, πριν εκδοθεί η πρώτη λίστα των προϊόντων, με τον Κανονισμό (ΕΚ) 1107/96, η οποία εφάρμοζε τον προαναφερθέντα Κανονισμό 2081/92.

Αντίστοιχα, αρκετοί από τους οίνους που απέκτησαν την ιδιότητα ΠΟΠ/ΠΓΕ, είχαν ήδη σε εθνικό επίπεδο την ιδιότητα «Τοπικοί Οίνοι», που θεσμοθετήθηκαν για πρώτη φορά το 1971.

Σύμφωνα με το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων, η Ελλάδα έχει πιστοποιημένα (την 07/07/2021) 100 τρόφιμα/αγροτικά προϊόντα Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης και άλλα 34 Προστατευόμενης Γεωγραφικής Ένδειξης αντίστοιχα (Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων, 2021).

Επιπλέον, πάλι από στοιχεία του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων, οι ελληνικοί οίνοι που έχουν πιστοποιηθεί ως ΠΟΠ είναι 33 και ως ΠΓΕ 120 (Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων, 2022).

Τέλος, σύμφωνα με την ιστοσελίδα της ΕΕ, Giview για όλες τις γεωγραφικές ενδείξεις που προστατεύονται σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, η Ελλάδα διαθέτει 15 αποστάγματα/αλκοολούχα ποτά «Γεωγραφικής Ένδειξης», το ένα από κοινού με την Κύπρο (το ούζο) (Ευρωπαϊκή Ένωση, 2020).

Από αυτά, στη Θεσσαλία υπάρχουν έντεκα τρόφιμα/αγροτικά προϊόντα ΠΟΠ, τρεις οίνοι ΠΟΠ, οκτώ οίνοι ΠΓΕ και δύο αποστάγματα ΓΕ τα οποία δίνονται στον παρακάτω πίνακα. Στο Παράρτημα Ι δίνονται όλα τα αντίστοιχα προϊόντα της χώρας.

**Πίνακας 4** Τρόφιμα-Ποτά της Θεσσαλίας με γεωγραφική ένδειξη ΠΟΠ/ΠΓΕ

ΠΡΟΪΟΝ	ΟΝΟΜΑΣΙΑ	ΠΟΠ/ΠΓΕ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ
<b>Φρούτα Λαχανικά Ξηροί Καρποί</b>	Μήλα Ζαγοράς Πηλίου	ΠΟΠ	Μαγνησίας
	Φιρίκι Πηλίου	ΠΟΠ	
<b>Ελιές</b>	Κονσερβολιά Πηλίου Βόλου	ΠΟΠ	Μαγνησίας
<b>Τυριά</b>	Γραβιέρα Αγράφων	ΠΟΠ	Όλες οι Π.Ε.
	Φέτα	ΠΟΠ	
	Κασέρι	ΠΟΠ	
	Μανούρι	ΠΟΠ	
	Γαλοτύρι	ΠΟΠ	
	Μπάτζος	ΠΟΠ	
<b>Προϊόντα Κρέατος</b>	Αρνάκι Ελασσόνας	ΠΟΠ	Λάρισας
	Κατσικάκι Ελασσόνας	ΠΟΠ	
<b>Οίνοι</b>	Αγχίαλος	ΠΟΠ	Μαγνησίας
	Μεσενικόλα	ΠΟΠ	Καρδίτσας
	Ραψάνη	ΠΟΠ	Λάρισας
	Ελασσόνα	ΠΓΕ	
	Θεσσαλία	ΠΓΕ	Όλες οι Π.Ε.
	Καρδίτσα	ΠΓΕ	Καρδίτσας
	Κρανιά	ΠΓΕ	Λάρισας
	Κραννώνα	ΠΓΕ	
	Μαγνησία	ΠΓΕ	Μαγνησίας
	Μετέωρα	ΠΓΕ	Τρικάλων
	Τύρναβος	ΠΓΕ	Λάρισας
<b>Αποστάγματα και Αλκοολούχα ποτά</b>	Τσίπουρο Θεσσαλίας	ΓΕ	Όλες οι Π.Ε.
	Τσίπουρο Τυρνάβου	ΓΕ	Λάρισας

Πηγές: • Αγροτικά προϊόντα και τρόφιμα

[http://www.minagric.gr/images/stories/docs/agrotis/POP-PGE/proionta\\_ana\\_perifereia070721.pdf](http://www.minagric.gr/images/stories/docs/agrotis/POP-PGE/proionta_ana_perifereia070721.pdf)

• Οίνοι ΠΟΠ

[http://minagric.gr/images/stories/docs/agrotis/POP-PGE/2021/lista\\_POP\\_170122.pdf](http://minagric.gr/images/stories/docs/agrotis/POP-PGE/2021/lista_POP_170122.pdf)

• Οίνοι ΠΓΕ

[http://minagric.gr/images/stories/docs/agrotis/POP-PGE/2021/lista\\_Pge\\_170122.pdf](http://minagric.gr/images/stories/docs/agrotis/POP-PGE/2021/lista_Pge_170122.pdf)

• Αλκοολούχα ποτά

<https://www.tmdn.org/giview/gi/search>

Εκτός από αυτά, υπάρχουν κι άλλα παραδοσιακά προϊόντα για τα οποία είτε έχει κατατεθεί φάκελος για αναγνώριση, ή βρίσκονται σε διαδικασία κατάθεσης φακέλου (περί τα 22 σήμερα), η οποία ως σήμερα δεν έχει όμως ακόμα ολοκληρωθεί για διάφορους λόγους. Επισημαίνεται, ωστόσο, ότι πρόκειται για ανοιχτή και δυναμική διαδικασία, συνεπώς ο αριθμός αυτός μπορεί να μεταβάλλεται.

**Πίνακας 5** Προϊόντα υποψήφια για σήμα ΠΟΠ/ΠΓΕ/ΕΠΙΠ της Θεσσαλίας

<b>ΠΡΟΪΟΝ</b>	<b>ΟΝΟΜΑΣΙΑ</b>
Τυριά	→ Κασκαβάλι Πίνδου (Τρίκαλα, Καρδίτσα)
Προϊόντα Κρέατος/Ψάρια	→ Κατσικάκι Σκοπέλου → Αρνάκι Αργιθέας → Τόνος Αλοννήσου
Φρούτα-Λαχανικά	→ Δαμάσκηνο Σκοπέλου → Κεράσι Αγιάς → Μήλα Αγιάς → Ρόδι Τυρνάβου → Ροδάκινο Τυρνάβου → Σταφύλι Τυρνάβου → Ακτινίδια Δέλτα Πηνειού
Ξηροί Καρποί	→ Αμύγδαλα Συκουρίου → Αμύγδαλα Τυρνάβου → Αμύγδαλα Αλμυρού → Κάστανα Κισσάβου
Ελιές	→ Ελιά Κισσάβου → Ελιά Τεμπών
Τρόφιμα ΠΟΠ/ΠΓΕ/ΕΠΙΠ	→ Φασόλια και Πατάτες Ορεινών περιοχών Θεσσαλίας → Χαλβάς Φαρσάλων → Σκόρδα Πλατυκάμπου → Μέλι Θεσσαλίας



## 2.2 ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΑΝΑ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟ ΤΟΜΕΑ

Οι προδιαγραφές για τα προϊόντα ΠΟΠ/ΠΓΕ της Θεσσαλίας, καταγράφονται σε υπουργικές αποφάσεις τόσο του Υπουργείου Γεωργίας/Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων, όσο και σε αποφάσεις του Υπουργείου Οικονομικών (για τα αλκοολούχα ποτά). Αυτές δίνονται στον παρακάτω πίνακα για όλα τα προϊόντα:

**Πίνακας 6** Δημοσιευμένες προδιαγραφές των ΠΟΠ/ΠΓΕ προϊόντων της Θεσσαλίας

ΠΡΟΪΟΝ	ΟΝΟΜΑΣΙΑ	ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΕΣ
Φρούτα Λαχανικά Ξηροί Καρποί	Μήλα Ζαγοράς Πηλίου	315774/14.01.94 (ΦΕΚ 17/14.01.94)
	Φιρίκι Πηλίου	Επίσημη Εφημερίδα της Ε.Ε. C222/2010
Ελιές	Κονσερβολιά Πηλίου Βόλου	317712/14.01.94
Τυριά	Γραβιέρα Αγράφων	313045/14.01.94 (ΦΕΚ 16/14.01.94) 313045/14.01.94 (ΦΕΚ 101 Β'/16.02.94)
	Φέτα	313025/11.01.94 (ΦΕΚ 8/11.01.1994)
	Κασέρι	313027/11.01.94 (ΦΕΚ 8/11.01.94) 379116/19.07.2000 (ΦΕΚ 949 Β'/31.07.2000)
	Μανούρι	313028/11.01.94 (ΦΕΚ 8/11.01.94)
	Γαλοτύρι	313031/11.01.94 (ΦΕΚ 8/11.01.94)
	Μπάτζος	313057/17.01.94 (ΦΕΚ 25/18.01.94) 313057/17.01.94 (ΦΕΚ 101 Β'/16.01.94)
Προϊόντα Κρέατος	Αρνάκι Ελασσόνας	Επίσημη Εφημερίδα της Ε.Ε. C307/2010
	Κατσικάκι Ελασσόνας	Επίσημη Εφημερίδα της Ε.Ε. C322/2010
Οίνοι	Αγχιάλος	Β.Δ.1 539/4.8.1971 Υ.Α.2 358770/1981 Υ.Α. 397721/1.10.1992 Π.Δ.3 257/30.7.1998 Υ.Α. 387432/11.9.2000 Υ.Α. 176354/15.7.2011
	Μεσενικόλα	Π.Δ. 16/8.2.1994 Υ.Α. 332176/18.3.1994 Υ.Α. 337758/28.7.1998 Υ.Α. 285853/27.8.2004 Υ.Α. 169198/16.6.2011

Ο Πίνακας συνεχίζεται στην επόμενη σελίδα ↓

Συνέχεια από την προηγούμενη σελίδα ↑

ΠΡΟΪΟΝ	ΟΝΟΜΑΣΙΑ	ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΕΣ
Οίνοι	Θεσσαλία	378500/3.9.1990 380238/31.7.2000
	Ελασσόνα	310944/24.12.2010
	Ραψάνη	Β.Δ. 539/4.8.1971 Υ.Α. 378022/15.9.1971 Υ.Α. 397721/1.10.1992 Π.Δ. 45 /14.2.2001 Υ.Α. 280557/9.6.2005 Υ.Α. 321457/10.9.2009
	Ελασσόνα	310944/24.12.2010
	Θεσσαλία	378500/3.9.1990 380238/31.7.2000
	Κραννών	297685/20.9.2006
	Μαγνησία	300445/5.6.2008
	Μετέωρα	297688/20.9.2006 201641/15.12.2011
	Τύρναβος	378501/3.9.1990 317165/3.5.1996 316847/29.11.2004 320079/28.7.2008 1433/34552/21.03.2016
	Αποστάγματα και Αλκοολούχα ποτά	Τσίπουρο Θεσσαλίας
Τσίπουρο Τυρνάβου		Ares(2017)595556

Πηγές: • Φρούτα:

<http://minagric.gr/index.php/el/for-farmer-2/2012-02-02-07-52-07/ellinikaproionta/1271-froutalaxanika>

• Ελιές:

<http://minagric.gr/index.php/el/for-farmer-2/2012-02-02-07-52-07/ellinikaproionta/1182-elaioladaelies-2>

• Τυριά:

<http://minagric.gr/index.php/el/for-farmer-2/2012-02-02-07-52-07/ellinikaproionta/1270-tiria>

• Προϊόντα κρέατος:

<http://minagric.gr/index.php/el/for-farmer-2/2012-02-02-07-52-07/ellinikaproionta/1275-allaproionta>

• Οίνοι ΠΟΠ:

[http://minagric.gr/images/stories/docs/agrotis/POP-PGE/2021/lista\\_POP\\_170122.pdf](http://minagric.gr/images/stories/docs/agrotis/POP-PGE/2021/lista_POP_170122.pdf)

• Οίνοι ΠΓΕ:

[http://minagric.gr/images/stories/docs/agrotis/POP-PGE/2021/lista\\_Pge\\_170122.pdf](http://minagric.gr/images/stories/docs/agrotis/POP-PGE/2021/lista_Pge_170122.pdf)

• Τσίπουρο Θεσσαλίας:

<https://webgate.ec.europa.eu/eambrosia-api/api/v1/attachments/55628>

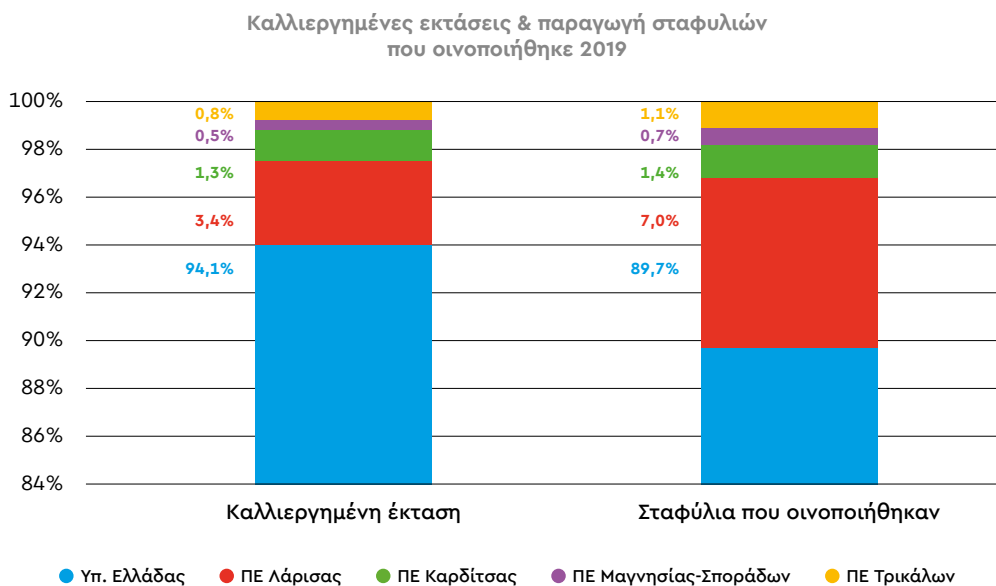
• Τσίπουρο Τυρνάβου:

<https://webgate.ec.europa.eu/eambrosia-api/api/v1/attachments/55631>

## ΟΙΝΟΙ

Στην Περιφέρεια Θεσσαλίας, το 2019 καλλιεργήθηκαν 51.577 στρέμματα αμπελιών, και οινοποιήθηκαν 54.527,52 τόνοι σταφυλιών από τις οινοποιίες της. Δηλαδή με το 6% σχεδόν της αμπελοκαλλιεργούμενης έκτασης της χώρας, η θεσσαλική οινοποίηση αντιστοιχεί σε 10,3% της συνολικής εθνικής παραγωγής των σταφυλιών που οινοποιήθηκαν τη συγκεκριμένη χρονιά. Αυτό αποδεικνύει την έμφαση που υπάρχει στην οινοποιία στην Περιφέρεια Θεσσαλίας και κυρίως στην ΠΕ Λάρισας (ΕΛΣΤΑΤ, 2019α).

**Γράφημα 1** Εκτάσεις αμπελοκαλλιεργειών και παραγωγή που οινοποιήθηκε σε Περιφέρεια Θεσσαλίας και Υπόλοιπη Ελλάδα το 2019



Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ 2019α. Επεξεργασία: Χρήστος Τσολερίδης

Συνολικά, υπάρχουν 3 οίνοι ΠΟΠ και 8 οίνοι ΠΓΕ, με τους 2 οίνους ΠΟΠ να έχουν λάβει το σήμα του «Τοπικού Οίνου», από την αρχή της θεσμοθέτησής τους, το 1971.

Ακολουθεί η αναλυτική περιγραφή των προδιαγραφών τους, σύμφωνα με τους εγκεκριμένους τεχνικούς φακέλους του Πίνακα 6. Πηγές όλων των χαρτών που αναφέρονται παρακάτω είναι οι: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2020 (τσίπουρο-αλκοολούχα) και ΥΠΑΑΤ, 2022 (οίνοι).

## Όινος ΠΟΠ Αγχιάλος

Η Ονομασία Προελεύσεως Αγχιάλος Ανωτέρας Ποιότητας, αναγνωρίστηκε το 1971 και αφορά σε λευκούς ξηρούς, ημίξηρους και ημίγλυκους οίνους, που παράγονται από σταφύλια των ποικιλιών Ροδίτης (τουλάχιστον 75%) και Σαββατιανό.

Παλαιώνουν για τουλάχιστον έναν χρόνο (κατ' ελάχιστον έξι μήνες σε δρύινα βαρέλια και τρεις μήνες σε φιάλες) για την ένδειξη «Επιλεγμένος» ή «Réserve», ή για τουλάχιστον δύο χρόνια (δώδεκα μήνες τουλάχιστον σε δρύινα βαρέλια και έξι σε φιάλες) για την ένδειξη «Ειδικά Επιλεγμένος» ή «Grande Réserve».

Η αμπελοοικονομική ζώνη της ονομασίας ΠΟΠ Αγχιάλος καταλαμβάνει μία έκταση περί των 4,000 στρεμμάτων και περιλαμβάνει αμπελώνες των κοινοτήτων Νέας Αγχιάλου, Μικροθηβών, Αϊδινίου και Κροκίου του νομού Μαγνησίας, των οποίων η στρεμματική απόδοση δεν ξεπερνά τα 1200 κιλά. Η μέγιστη απόδοση γλεψύκους ανά στρέμμα ανέρχεται στα 9 εκατόλιτρα.

Εικόνα 1 Οριοθετημένη περιοχή ΠΟΠ Αγχιάλος



Κυκλοφορούν μόλις 3 οίνοι ΠΟΠ (ΟΠΑΠ) Αγχιάλος από 3 οινοπαραγωγούς εκ των 4 που δραστηριοποιούνται εντός ζώνης.

### Όινοι ΠΟΠ (ΟΠΑΠ) Αγχιάλος:

ΑΓΧΙΑΛΟΣ	οίνος λευκός ξηρός	Αμπελώνες Χολέβα
ΡΟΥΑ ΜΑΤ	οίνος λευκός ξηρός	Δήμητρα, ΕΑΣ Αγχιάλου
Κτήμα Τιμπλαλέξη	οίνος λευκός ξηρός	Κτήμα Τιμπλαλέξη

## Οίνος ΠΟΠ Ραψάνη

Η Ονομασία Προελεύσεως Ραψάνη Ανωτέρας Ποιότητας αναγνωρίστηκε το 1971 και αφορά σε ερυθρούς ξηρούς οίνους, που παράγονται από σταφύλια των ποικιλιών Ξινόμαυρο, Σταυρωτό και Κρασάτο, και παλαιώνουν τουλάχιστον για δύο χρόνια (έναν χρόνο τουλάχιστον σε δρύινα βαρέλια και έξι σε φιάλες) για την ένδειξη «Επιλεγμένος» ή «Réserve», ή για τουλάχιστον τέσσερα χρόνια (δεκαοκτώ μήνες τουλάχιστον σε δρύινα βαρέλια και δεκαοκτώ σε φιάλες) για την ένδειξη «Ειδικά Επιλεγμένος» ή «Grande Réserve».

Η αμπελουργική ζώνη της Ραψάνης καταλαμβάνει μία έκταση περίπου 3.100 στρεμμάτων και περιλαμβάνει αμπελώνες των κοινοτήτων Ραψάνης, Κρανιάς, Πυργετού και Αμπελακίων του νομού Λάρισας, των οποίων η στρεμματική απόδοση δεν ξεπερνά τα 1000 κιλά. Η μέγιστη απόδοση τελικού προϊόντος ανά στρέμμα ανέρχεται στα 8 εκατόλιτρα.

Εικόνα 2 Οριοθετημένη περιοχή ΠΟΠ Ραψάνη



Κυκλοφορούν 6 οίνους ΠΟΠ (ΟΠΑΠ) Ραψάνη από 4 οινοπαραγωγούς και αναμένεται να προστεθεί άλλος 1 οίνος.

### Χαρακτηριστικοί Οίνοι ΠΟΠ (ΟΠΑΠ) Ραψάνη:

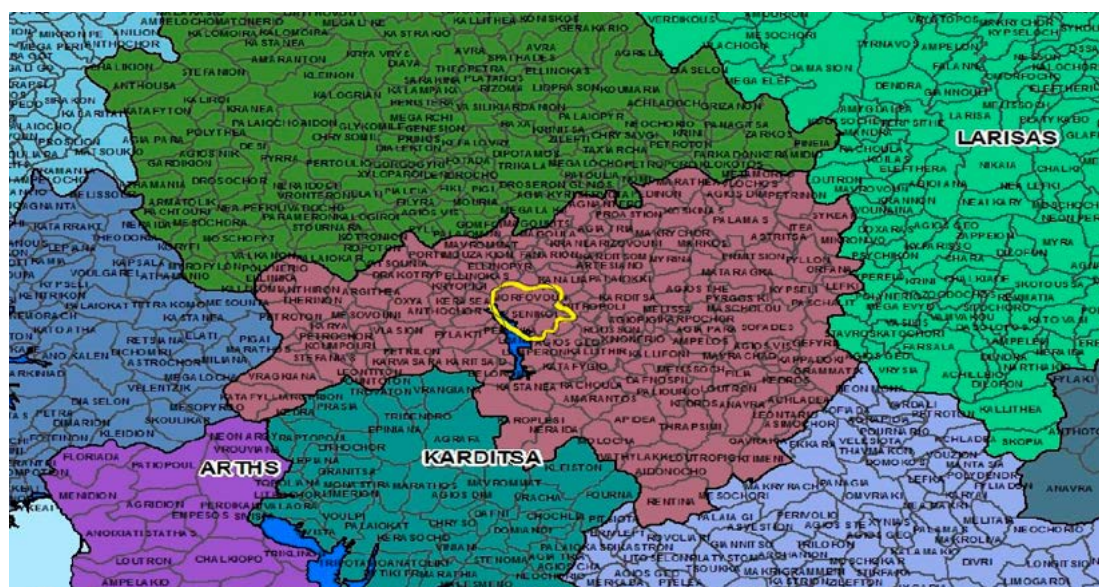
Ραψάνη Λιάπη	οίνος ερυθρός ξηρός	Κτήμα Λιάπη
Ραψάνη Ντούγκος	οίνος ερυθρός ξηρός	Κτήμα Ντούγκου
ΡΑΨΑΝΗ Τσάνταλη	οίνος ερυθρός ξηρός	Ε. Τσάνταλης
Ραψάνη οίνος επιλεγμένος	οίνος ερυθρός ξηρός	Ε. Τσάνταλης
Ραψάνη Χρυσοχόου	οίνος ερυθρός ξηρός	Αφοί Χρυσοχόου



## Όινος ΠΟΠ Μεσσηνικόλα

Η Ονομασία Προελεύσεως Μεσσηνικόλα Ανωτέρας Ποιότητας θεσμοθετήθηκε το 1994 και αφορά σε ερυθρούς ξηρούς οίνους, που παράγονται από σταφύλια των ποικιλιών Μαύρο Μεσσηνικόλα (κατά 70%) και Carignan και Syrah (κατά 30% στο σύνολο τους) και παλαιώνουν τουλάχιστον για δύο χρόνια (ένα χρόνο τουλάχιστον σε δρύινα βαρέλια και έξι σε φιάλες) για την ένδειξη «Επιλεγμένος» ή «Réserve», ή για τουλάχιστον τέσσερα χρόνια (δεκαοκτώ μήνες τουλάχιστον σε δρύινα βαρέλια και δεκαοκτώ σε φιάλες) για την ένδειξη «Ειδικά Επιλεγμένος» ή «Grande Réserve». Η οριοθετημένη αμπελουργική ζώνη των οίνων ΠΟΠ Μεσσηνικόλα καταλαμβάνει μία έκταση περίπου 930 στρεμμάτων και περιλαμβάνει αμπελώνες των κοινοτήτων Μοσχάτου, Μεσσηνικόλα και Μορφοβουνίου του Δήμου Λίμνης Πλαστήρα του νομού Καρδίτσας, των οποίων η στρεμματική απόδοση δεν ξεπερνά τα 1200 κιλά. Η μέγιστη απόδοση τελικού προϊόντος ανά στρέμμα ανέρχεται στα 9,6 εκατόλιτρα.

Εικόνα 3 Οριοθετημένη περιοχή ΠΟΠ Μεσσηνικόλα



Κυκλοφορούν μόλις 4 οίνοι ΠΟΠ (ΟΠΑΠ) Μεσσηνικόλας από 4 οινοπαραγωγούς.

### Όινοι ΠΟΠ (ΟΠΑΠ) Μεσσηνικόλας:

Μελιστάλακτος	οίνος ερυθρός ξηρός	Λαδιάς Νικόλαος
ΜΕΣΣΗΝΙΚΟΛΑ	οίνος ερυθρός ξηρός	ΕΑΣ Καρδίτσας
ΜΕΣΣΗΝΙΚΟΛΑ Α. Καλαμάτα	οίνος ερυθρός ξηρός	Οινοποιείο Άρη Καλαμάτα
ΜΕΣΣΗΝΙΚΟΛΑ Καραμήτρου	οίνος ερυθρός ξηρός	Οινοποιία Καραμήτρου

### Οίνος ΠΓΕ Θεσσαλία

Οι οίνοι ΠΓΕ Θεσσαλία θεσμοθετήθηκαν το 1990 ως Θεσσαλικό Τοπικό Οίνο. Αφορά οίνους λευκούς, ερυθρούς και ροζέ (ξηρούς, ημίξηρους και ημίγλυκους). Είναι θεσμοθετημένες και προδιαγραφές για ημιαφρώδεις και αφρώδεις οίνους, αλλά δεν παράγονται ακόμα.

Στους οίνους ΠΓΕ Θεσσαλία επιτρέπεται η χρήση σταφυλιών ή οίνων που προέρχονται από τις ζώνες ΠΟΠ (ΟΠΑΠ) ή/και ΠΓΕ (τοπικών οίνων) που έχουν θεσμοθετηθεί στην αμπελουργική περιφέρεια της Θεσσαλίας, δηλαδή τις ζώνες ΠΟΠ Αγχιάλος, ΠΟΠ Μεσενικόλας, ΠΟΠ Ραψάνη, ΠΓΕ Καρδίτσα, ΠΓΕ Κρανιά, ΠΓΕ Κραννώνα, ΠΓΕ Μαγνησία, ΠΓΕ Μετέωρα, ΠΓΕ Τύρναβος, σε ποσοστά μικρότερα από τις προδιαγραφές των παραπάνω τύπων οίνου και με τις αντίστοιχες στρεμματικές αποδόσεις.

Εικόνα 4 Οριοθετημένη περιοχή ΠΟΠ Μεσενικόλα



Παράγονται 9 οίνοι ΠΓΕ Θεσσαλία από 6 οινοπαραγωγούς

#### Χαρακτηριστικοί Οίνοι ΠΓΕ Θεσσαλία (Θεσσαλικοί Τοπικοί οίνοι):

Θεσσαλικός	κρασί λευκό ξηρό	ΑΟΣ Τυρνάβου
Θεσσαλικός	κρασί λευκό ξηρό	Ε. Τσάνταλης
Κτήμα Ντούγκος	κρασί λευκό ξηρό	Κτήμα Ντούγκος
ΜΕΘ' ΥΜΩΝ Οψιμο	κρασί λευκό ξηρό	Κτήμα Ντούγκος
Χίλια Κλήματα	κρασί λευκό ξηρό	Natura A. E.
Χίλια Κλήματα	κρασί ερυθρό ξηρό	Natura A. E.



## Οίνος ΠΓΕ Καρδίτσα

Οι οίνοι Προστατευόμενης Γεωγραφικής Ένδειξης Καρδίτσας, θεσμοθετήθηκαν το 2011 ως μετεξέλιξη των αντίστοιχων Τοπικών Οίνων (από το 2008). Αφορά οίνους λευκούς, ερυθρούς και ροζέ (ξηρούς, ημίξηρους και ημίγλυκους). Η οριοθετημένη περιοχή για την παραγωγή οίνων Π.Γ.Ε. Καρδίτσα, περιλαμβάνει όλους τους αμπελώνες της Περιφερειακής Ενότητας Καρδίτσας με υψόμετρα άνω των 100 μέτρων, με μέγιστη στρεμματική απόδοση τα 1.200 κιλά νωπά σταφύλια.

Οι επιτρεπόμενες ποικιλίες αμπέλου περιλαμβάνουν το Ασύρτικο, Μαλαγουζιά, Μπατίκι, Ντεμπίνα, Chardonnay (για τα λευκά κρασιά), Ροδίτης (λευκά και ροζέ), Λημνιώνα (ερυθρά), Μαύρο Μεσενικόλα, Μοσχάτο Μαύρο, Cabernet Sauvignon, Carignan, Cinsaut, Merlot και Syrah (ερυθρά και ροζέ).

Ανάλογα με το αν ή τον χρόνο ωρίμανσης των οίνων Π.Γ.Ε. Καρδίτσα σε δρύινα βαρέλια, μπορούν να φέρουν τις ενδείξεις «Νέος Οίνος», «Ωρίμασε σε βαρέλι», «Παλαίωση σε βαρέλι», «Οινοποίηση σε βαρέλι», «Οινοποίηση και ωρίμανση σε βαρέλι».

Εικόνα 5 Οριοθετημένη περιοχή ΠΓΕ Καρδίτσα



Παράγονται 13 οίνοι ΠΓΕ Καρδίτσα από 4 οινοπαραγωγούς. Κάποια παραδείγματα:

### Χαρακτηριστικοί Οίνοι ΠΓΕ Θεσσαλία (Θεσσαλικοί Τοπικοί οίνοι):

Μοί, je m'en fous ΛΕΥΚΟ	κρασί λευκό ξηρό	Οινοποιία Καραμήτρου
Μοί, je m'en fous ΡΟΖΕ	κρασί ροζέ ξηρό	Οινοποιία Καραμήτρου
Μοί, je m'en fous ΕΡΥΘΡΟ	κρασί ερυθρό ξηρό	Οινοποιία Καραμήτρου
Από δύο χωριά	κρασί ροζέ ημίξηρο	Οινοποιία Καραμήτρου
The duck	κρασί ερυθρό ξηρό	Φίλια γη
Λημνιώνα	κρασί ερυθρό ξηρό	Φίλια γη



## Οίνος ΠΓΕ Μαγνησία

Οι οίνοι Προστατευόμενης Γεωγραφικής Ένδειξης Μαγνησία, θεσμοθετήθηκαν το 2008 ως Τοπικοί Οίνοι. Αφορά οίνους λευκούς, ερυθρούς και ροζέ (ξηρούς, ημίξηρους και ημίγλυκους). Η οριοθετημένη περιοχή για την παραγωγή τους, περιλαμβάνει όλους τους αμπελώνες των Περιφερειακών Ενοτήτων Μαγνησίας και Σποράδων με υψόμετρα άνω των 20 μέτρων, με μέγιστη στρεμματική απόδοση τα 1.200 κιλά νωπά σταφύλια.

Οι επιτρεπόμενες ποικιλίες αμπέλου περιλαμβάνουν το Ασύρτικο, Ασπρούδες, Σαββατιανό, Ugni blanc (Trebiano) (για τα λευκά κρασιά), Ροδίτης (λευκά και ροζέ), Βραδιανό, Λημνιό, Μαουρούδι, Ξινόμαυρο, Σικιώτης, Cabernet Sauvignon, Grenache rouge, Merlot και Syrah (ερυθρά και ροζέ).

Ανάλογα με το αν ή τον χρόνο ωρίμανσης των οίνων Π.Γ.Ε. Μαγνησία σε δρύινα βαρέλια, μπορούν να φέρουν τις ενδείξεις «Νέος Οίνος», «Ωρίμασε σε βαρέλι», «Παλαιώση σε βαρέλι», «Οινοποίηση σε βαρέλι», «Οινοποίηση και ωρίμανση σε βαρέλι».

**Εικόνα 6** Οριοθετημένη περιοχή ΠΓΕ Μαγνησία



Προς το παρόν παράγονται 10 οίνοι ΠΓΕ Μαγνησία από 3 οινοπαραγωγούς.

### Χαρακτηριστικοί οίνοι ΠΓΕ Μαγνησία (Τοπικοί οίνοι Μαγνησίας):

Κτήμα Αποστολάκη Λευκός	κρασί λευκό ξηρό	Οινοποιείο Αποστολάκη
Κτήμα Αποστολάκη Ρόδιнос	κρασί ροζέ ξηρό	Οινοποιείο Αποστολάκη
Κτήμα Αποστολάκη Ερυθρός	κρασί ερυθρό ξηρό	Οινοποιείο Αποστολάκη
Κοκαρέλλα	κρασί λευκό ξηρό	Κτήμα Τιμπαλέξη
Οίνω Χρω	κρασί ερυθρό ξηρό	Κτήμα Τιμπαλέξη

## Οίνος ΠΓΕ Μετέωρα

Η οριοθετημένη ζώνη παραγωγής οίνων ΠΓΕ Μετέωρα καθορίστηκε το 2006, με οριοθετημένη περιοχή που περιλαμβάνει τις κτηματικές περιοχές των Δημοτικών Ενοτήτων Βασιλικής, Καλαμπάκας, Τυμφαίων & Χασίων του Δήμου Μετεώρων και των Δημοτικών Ενοτήτων Παραληθαίων και Παληοκάστρου του Δήμου Τρικαίων σε υψόμετρα από 150–800 μέτρα.

Η μέγιστη επιτρεπτή στρεμματική απόδοση ανέρχεται στα 1.000 κιλά για τις ερυθρές ποικιλίες και τα 1.200 κιλά για τις λευκές, με αντίστοιχη απόδοση τελικού προϊόντος τα 8 (για ερυθρούς οίνους) ή τα 9 (για τα υπόλοιπα) εκατόλιτρα.

Οι τύποι οίνου που μπορούν να φέρουν την ετικέτα ΠΓΕ Μετέωρα, είναι λευκός και ροζέ-ξηρός, ημίξηρος, ημίγλυκος, γλυκός, ερυθρός-ξηρός, ημίξηρος, ημίγλυκος, λευκός και ροζέ αφρώδης-ξηρός, ημίξηρος και λευκός αφρώδης αρωματικού τύπου-ξηρός, ημίξηρος (ασύρτικο, ροδίτης).

Όσο για τις ποικιλίες αμπέλου των οίνων ΠΓΕ Μετέωρα, πρόκειται για τις Ασύρτικο, Μαλαγουζιά, Μπατίκι, Ντεμπίνα, και Chardonnay (λευκοί), Ροδίτης (λευκά και ροζέ), Ζαλοβίτικο, Ξινόμαυρο, Λημνιάνα, Βλάχικο, Cabernet Sauvignon, Cinsaut, Merlot, Syrah (ερυθρά και ροζέ) (ΥΠΑΑΤ, 2022).

Εικόνα 7 Οριοθετημένη περιοχή ΠΓΕ Μετέωρα



Παράγονται 7 οίνοι ΠΓΕ Μετέωρα από 2 οινοπαραγωγούς.

**Παραγωγοί Οίνων ΠΓΕ Μετέωρα:**  
Κτήμα Θεόπετρα, Οινόκτημα Τσίνα

### Οίνος ΠΓΕ Τύρναβος

Η οριοθετημένη ζώνη παραγωγής οίνων ΠΓΕ Τύρναβος καθορίστηκε το 1990, με οριοθετημένη περιοχή που περιλαμβάνει τις κτηματικές περιοχές του Δήμου Τυρνάβου (Τύρναβος, Δελέρια, Δαμάσι, Αργυροπούλι, Ροδιά, Αμπελώνας, Βρυότοπος). Σύμφωνα με υποβληθείσα τροποποίηση, στην οριοθετημένη ζώνη θα ενταχθεί και η περιοχή των Δένδρων, η οποία εντάχθηκε στο Δήμο Τυρνάβου με την μεταρρύθμιση του προγράμματος «Καλλικράτης», η οποία απέχει μόλις 6 χλμ από τον Τύρναβο και έχει άρρηκτη σχέση με την αμπελοουργία, παρόμοια εδάφη κλπ. Σε εθνικό επίπεδο η τροποποίηση έχει ήδη εγκριθεί.

Η μέγιστη επιτρεπτή στρεμματική απόδοση ανέρχεται στα 1.200 κιλά τόσο για τις λευκές όσο και τις ερυθρές ποικιλίες, με αντίστοιχη απόδοση τελικού προϊόντος τα 9,6 (για ερυθρούς οίνους) ή τα 9 (για τα υπόλοιπα) εκατόλιτρα.

Οι τύποι οίνου που μπορούν να φέρουν την ετικέτα ΠΓΕ Τύρναβος, είναι λευκός και ροζέ-ξηρός, ημίξηρος, ημίγλυκος, ερυθρός-ξηρός, ημίξηρος, ημίγλυκος, γλυκός και ροζέ ημιαφρώδης-ξηρός και ημίξηρος.

Όσο για τις ποικιλίες αμπέλου των οίνων ΠΓΕ Τυρνάβου, τα λευκά κρασιά παράγονται από τις ποικιλίες Ντεμπίνα, Μοσχάτο Αμβούργου, Ροδίτης, Σαββατιανό, Chardonnay, Sauvignon Blanc σε οποιοδήποτε ποσοστό και Maccabeau, Μπατίκι και Ugni Blanc, μεμονωμένα ή συνολικά ως 30%. Τα ερυθρά κρασιά παράγονται από τις ποικιλίες Λημινιό, Λημνιώνα, Μοσχάτο Αμβούργου, Cabernet Sauvignon, Grenache rouge, Merlot, και Syrah, ενώ τα ροζέ και τα ημιαφρώδη από τις ποικιλίες Λημινιό, Λημνιώνα, Μοσχάτο Αμβούργου, Ροδίτης, Cabernet Sauvignon, Grenache rouge, Merlot, και Syrah.

**Εικόνα 8** Οριοθετημένη περιοχή ΠΓΕ Τύρναβος



Παράγονται 16 οίνοι ΠΓΕ Τύρναβος από 5 τουλάχιστον οινοπαραγωγούς, αλλά οι δυνατότητες είναι πολύ μεγαλύτερες.

**Παραγωγοί Οίνων ΠΓΕ Τύρναβος:**  
ΑΟΣ Τυρνάβου,  
Κτήμα Ζαφειράκη,  
Οινοποιείο Βασδαβάνου,  
Κτήμα Δημητ. Μίγα,  
Παπράς Θωμάς



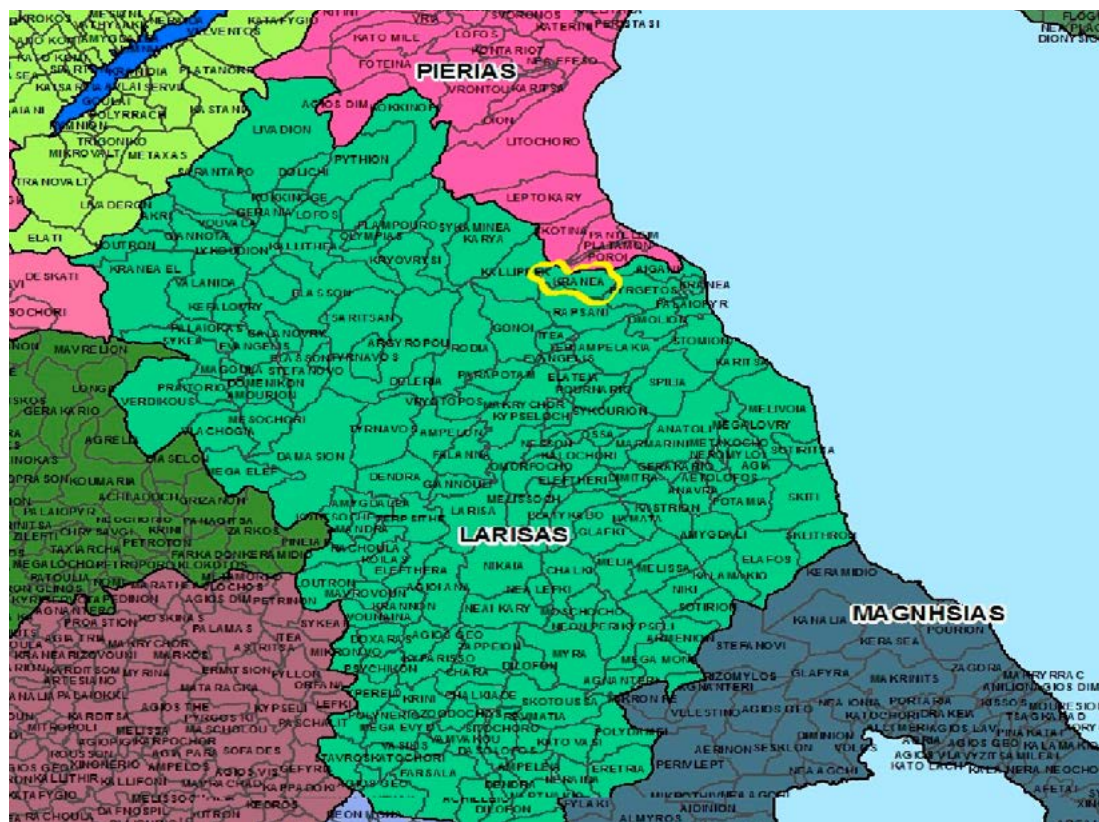
## Οίνος ΠΓΕ Κρανιά

Η οριοθετημένη ζώνη παραγωγής οίνων ΠΓΕ Κρανιά καθορίστηκε το 1992 (ως Τοπικός Οίνος Κρανιάς) για τους ερυθρούς ξηρούς οίνους, ενώ με την τροποποίηση του 2002 προστέθηκαν και οι λευκοί ξηροί οίνοι. Η οριοθετημένη περιοχή περιλαμβάνει όλες τις κτηματικές περιοχές της τοπικής κοινότητας Κρανέας του Δήμου Τεμπών (Δημοτική Ενότητα - πρώην Δήμος Κάτω Ολύμπου) και σε υψόμετρα από 350 ως 750 μέτρα.

Η μέγιστη επιτρεπτή στρεμματική απόδοση ανέρχεται στα 1.000 κιλά τόσο για τις λευκές όσο και τις ερυθρές ποικιλίες, με αντίστοιχη απόδοση τελικού προϊόντος τα 8 (για ερυθρούς οίνους) ή τα 7,5 (για τους λευκούς οίνους) εκατόλιτρα.

Ο λευκός ξηρός οίνος ΠΓΕ Κρανιά παράγεται από σταφύλια της ποικιλίας Chardonnay, ενώ ο αντίστοιχος ερυθρός ξηρός από σταφύλια ποικιλιών Cabernet Sauvignon και Merlot.

Εικόνα 9 Οριοθετημένη περιοχή ΠΓΕ Κρανιά



Παράγονται 4 οίνοι ΠΓΕ Κρανιά από την επιχείρηση «Κτήμα Κατσαρού».

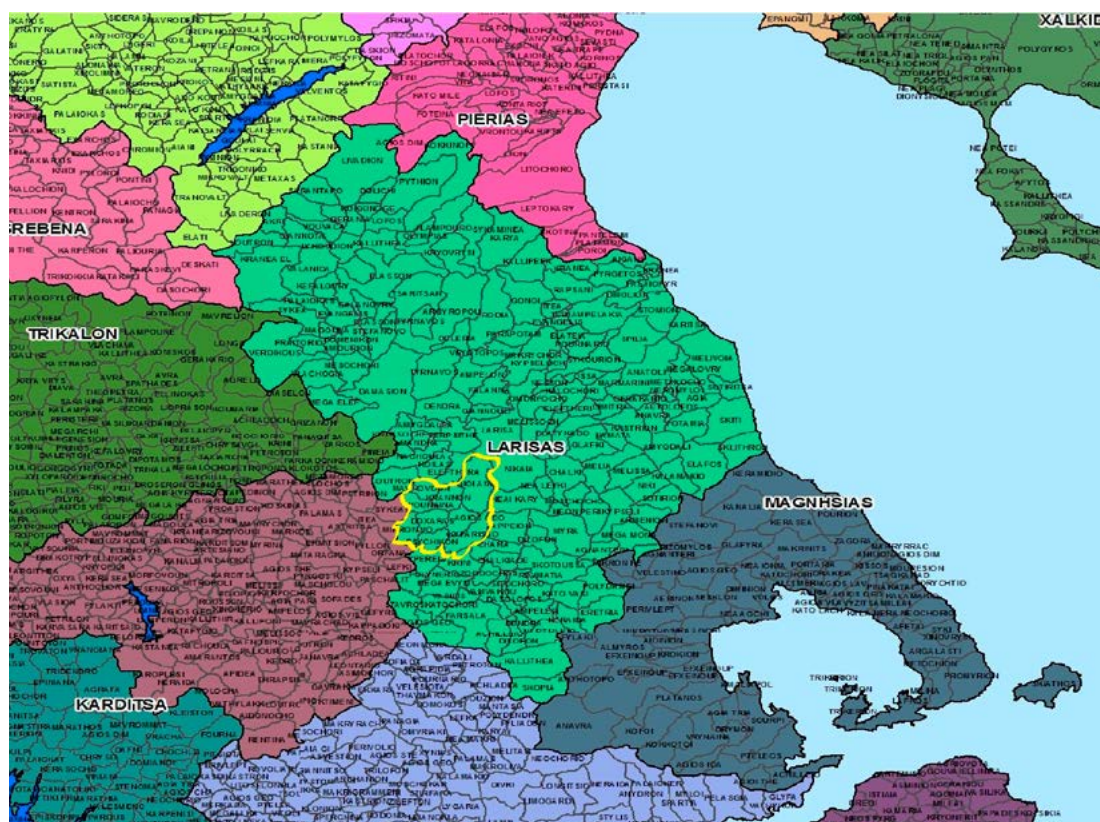
### Οίνος ΠΓΕ Κραννών

Η οριοθετημένη ζώνη παραγωγής οίνων ΠΓΕ Κραννών καθορίστηκε το 2006 (ως Τοπικός Οίνος Κραννώνος) για λευκούς και ερυθρούς ξηρούς οίνους, με οριοθετημένη περιοχή που περιλαμβάνει αμπελοκαλλιέργειες της Δημοτικής Ενότητας Κραννώνος του Δήμου Κιλελέρ και σε υψόμετρα από 300 ως 400 μέτρα.

Η μέγιστη επιτρεπτή στρεμματική απόδοση ανέρχεται στα 1.000 κιλά τόσο για τις λευκές όσο και τις ερυθρές ποικιλίες, με αντίστοιχη απόδοση τελικού προϊόντος τα 8 (για ερυθρούς οίνους) ή τα 7,5 (για τους λευκούς οίνους) εκατόλιτρα.

Ο λευκός ξηρός οίνος ΠΓΕ Κραννών παράγεται από σταφύλια της ποικιλίας Sauvignon Blanc, ενώ ο αντίστοιχος ερυθρός ξηρός από σταφύλια ποικιλιών Cabernet Sauvignon, Merlot και Syrah.

Εικόνα 10 Οριοθετημένη περιοχή ΠΓΕ Κραννών



Παράγονται 5 οίνοι ΠΓΕ Κραννών από το οινοποιείο «Κτήμα Καριπίδη».



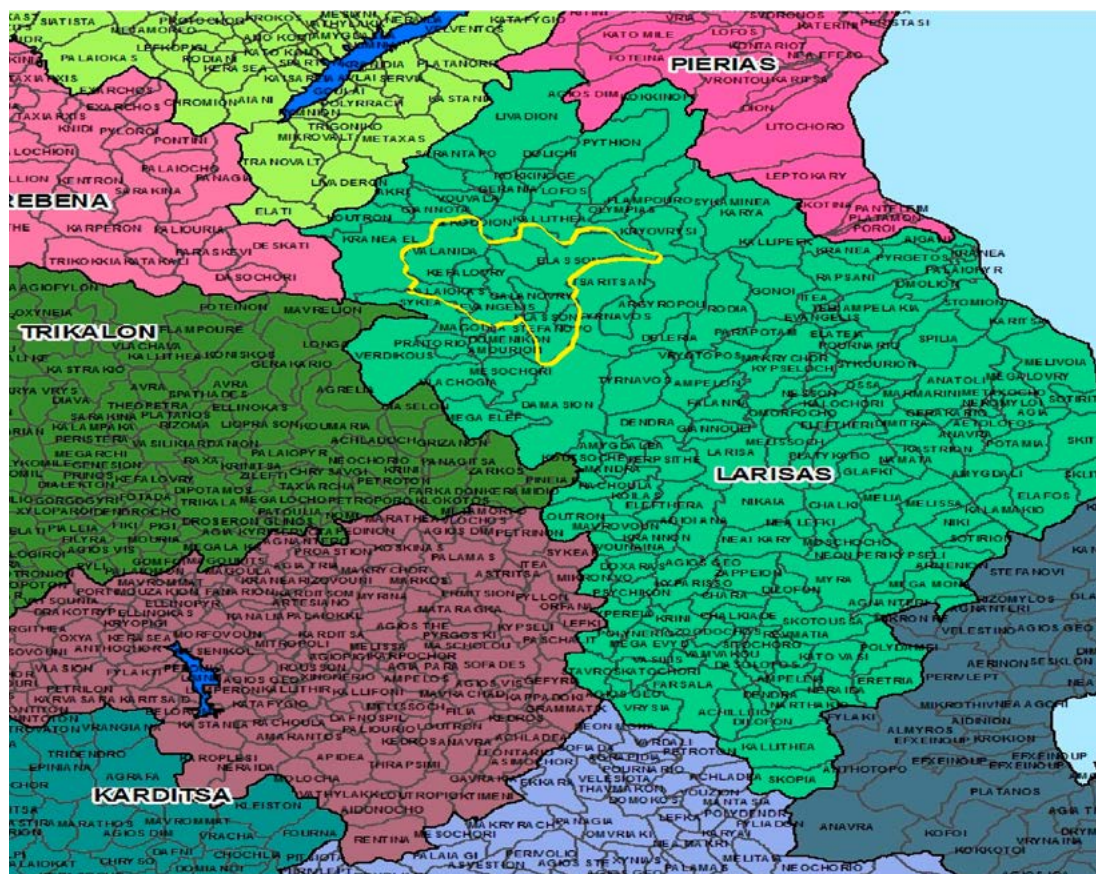
## Οίνος ΠΓΕ Ελασσόνα

Η οριοθετημένη ζώνη παραγωγής οίνων ΠΓΕ Ελασσόνα καθορίστηκε το 2006 για λευκούς ροζέ και ερυθρούς-ξηρούς, ημίξηρους, ημίγλυκους και γλυκούς οίνους, που παράγονται από σταφύλια αμπελώνων που βρίσκονται στα διοικητικά όρια του Δήμου Ελασσόνας σε υψόμετρα μεγαλύτερα από 200 μέτρα.

Η μέγιστη επιτρεπτή στρεμματική απόδοση ανέρχεται στα 1.300 κιλά για τις λευκές ποικιλίες και τις 1.200 για τις ερυθρές ποικιλίες, με αντίστοιχη μέγιστη απόδοση τελικού προϊόντος τα 9,6 (για ερυθρούς οίνους) ή τα 9,75 (για τους λευκούς και τους ερυθρωπούς οίνους) εκατόλιτρα.

Οι επιτρεπόμενες οινοποιήσιμες ποικιλίες αμπελού για τους οίνους ΠΓΕ Ελασσόνα είναι οι Ντεμπίνα, Ροδίτης, Chardonnay, Sauvignon Blanc και Ugni blanc για τους λευκούς οίνους, και Μοσχάτο Αμβούργου, Cabernet Sauvignon, Merlot και Syrah για τους ερυθρούς οίνους. Οι ροζέ οίνοι παράγονται από όλες τις προαναφερόμενες ποικιλίες.

Εικόνα 11 Οριοθετημένη περιοχή ΠΓΕ Ελασσόνα



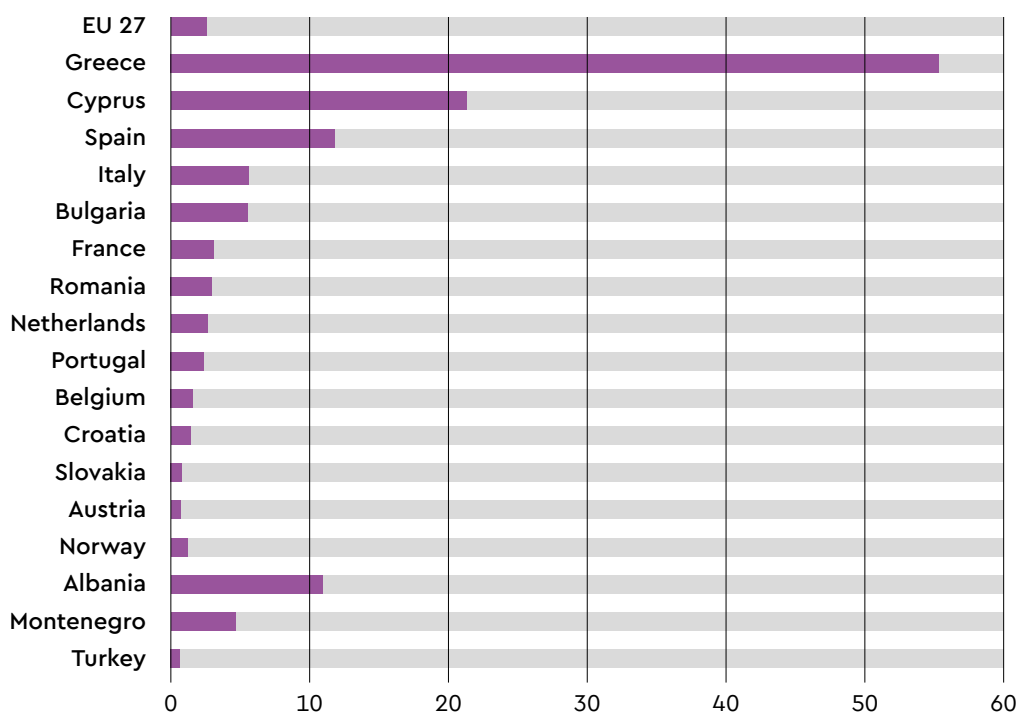
Οι πρώτοι οίνοι ΠΓΕ Ελασσόνα παρουσιάστηκαν με τον τρύγο του 2011 και πλέον υπάρχουν 12 οίνοι από 2 τουλάχιστον οινοπαραγωγούς Οινοποιία Ελασσόνας, Βιολογικά κρασιά Μηνάς

## ΤΥΡΟΚΟΜΙΚΑ

Η ουσιαστική διαφορά των τυριών ΠΟΠ/ΠΓΕ της Ελλάδας, είναι ότι σε αντίθεση με την πλειοψηφία των τυριών των υπόλοιπων χωρών της ΕΕ, παράγονται με τη χρήση πρόβειου γάλακτος ή/και σε ανάμιξη με ποσότητα γίδινου.

Ενώ το αγελαδινό γάλα είναι το κύριο γάλα που χρησιμοποιείται από τα γαλακτοκομεία της ΕΕ, η πλειοψηφία (55,4 %) του γάλακτος που παραδόθηκε στα γαλακτοκομεία στην Ελλάδα προήλθε από προβατίνες και κατσίκες το 2019. Η Ελλάδα (0,8 εκ. τόνοι) μαζί με την Ισπανία (1 εκ. τόνοι) και τη Γαλλία (επίσης 0,8 εκ. τόνοι) είναι οι τρεις πρώτες χώρες σε παραγωγή πρόβειου και γίδινου γάλακτος (Eurostat, 2020: 60).

**Γράφημα 2** Ποσοστό γάλακτος από ζώα εκτός των αγελάδων, που παραδόθηκε στα γαλακτοκομεία το 2019

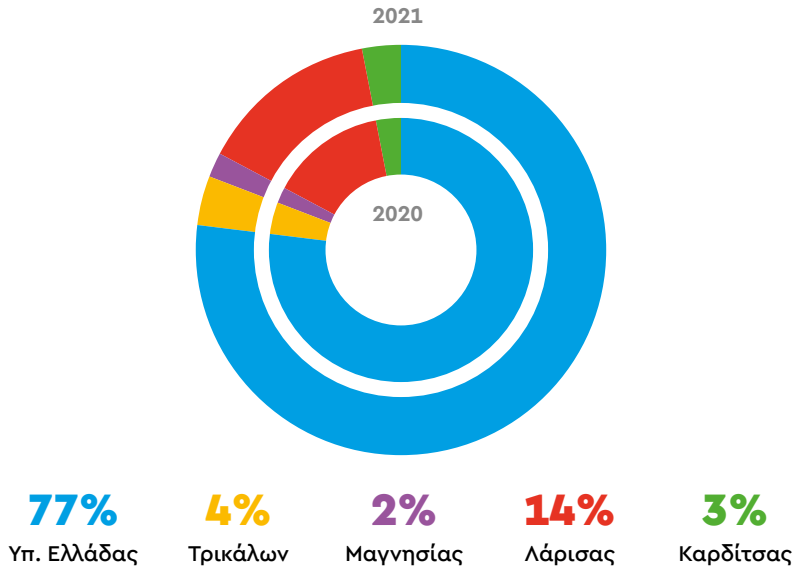


Πηγή: Eurostat (online data code):

[https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=apro\\_mk\\_pobta&lang=en](https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=apro_mk_pobta&lang=en)

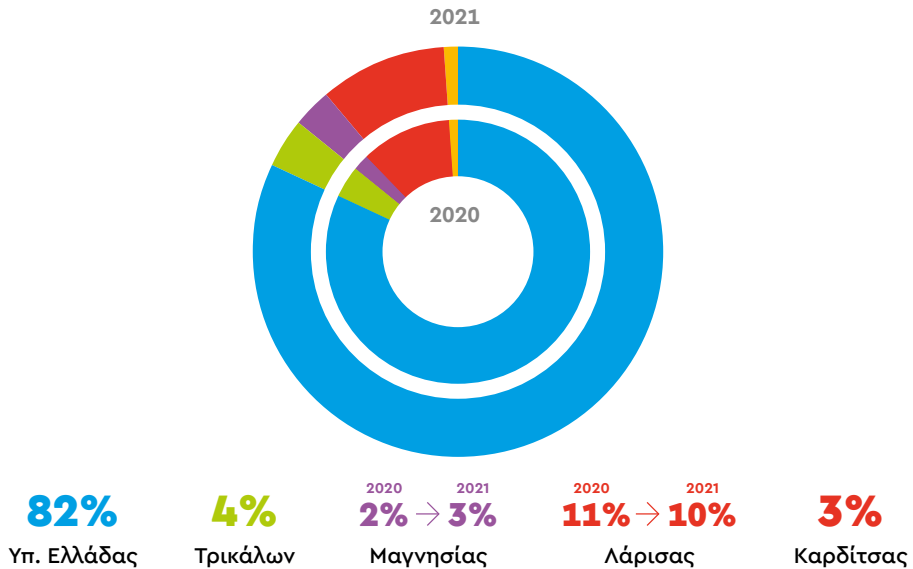
Η Περιφέρεια Θεσσαλίας είναι η πρώτη στο παραδιδόμενο πρόβειο γάλα και δεύτερη στο παραδιδόμενο γίδινο για την τελευταία διετία 2020, 2021. Παραδίδεται το 22-23% του πρόβειου γάλακτος της χώρας και το 17-18% του γίδινου. Η διάρθρωση σε επίπεδο Περιφέρειας, είναι 60/40% για τις παραδόσεις στην ΠΕ Λάρισας σε σχέση με τις υπόλοιπες (ΕΛΓΟ, 2021 & 2022).

**Γράφημα 3** Παραδόσεις πρόβειου γάλακτος (ΠΕ Θεσσαλίας, Υπ. Ελλάδα)



Πηγή: ΕΛΓΟ 2020–2021. Επεξεργασία: Χρήστος Τσολερίδης

**Γράφημα 4** Παραδόσεις γίδινου γάλακτος (ΠΕ Θεσσαλίας, Υπ. Ελλάδα) για το 2020



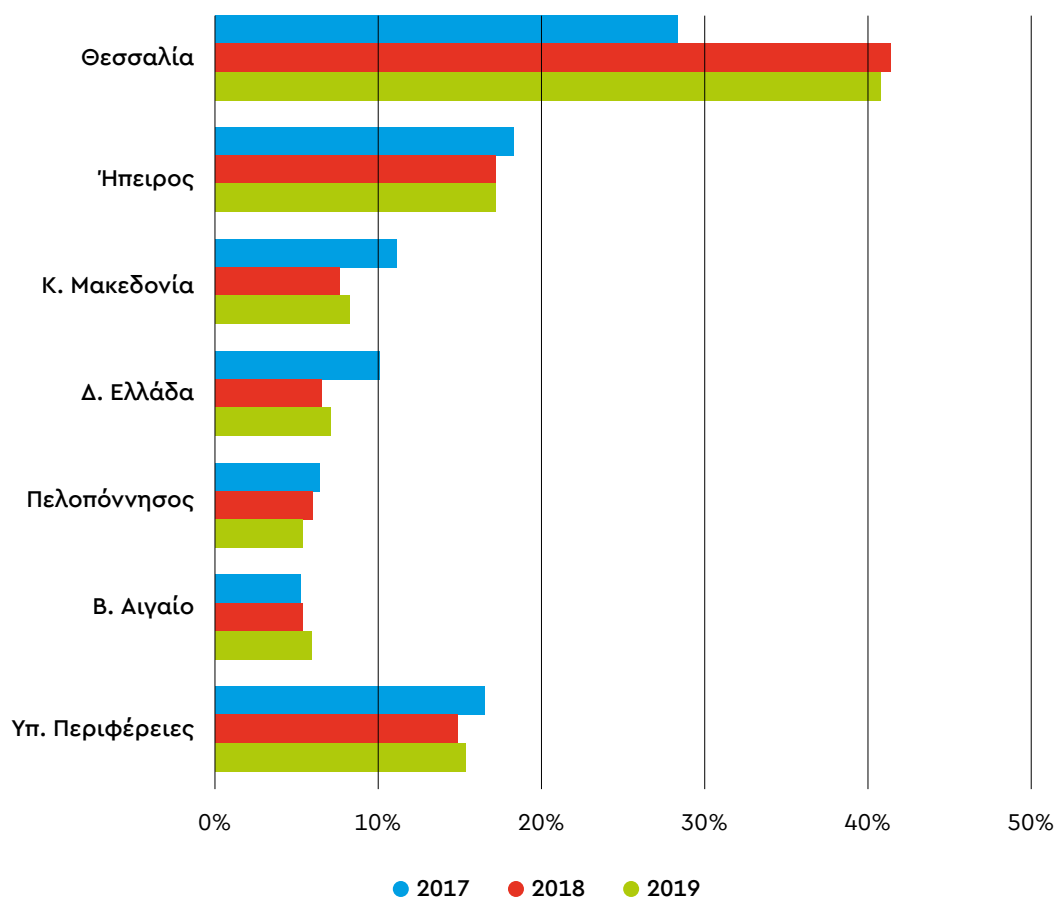
Πηγή: ΕΛΓΟ 2020–2021. Επεξεργασία: Χρήστος Τσολερίδης



Από το παραδιδόμενο πρόβειο και γίδινο γάλα, παράγονται δύο κατηγορίες τυριών, μαλακά (Φέτα, γαλοτύρι, μανούρι, μπάτζος, κλπ) και σκληρά (Κεφαλογραβιέρα, Γραβιέρα Αγράφων, κ.λπ.). Η αναλογία στην παραγωγή μεταξύ αυτών των δύο κατηγοριών είναι περίπου 75/25 % για την τριετία 2017-19.

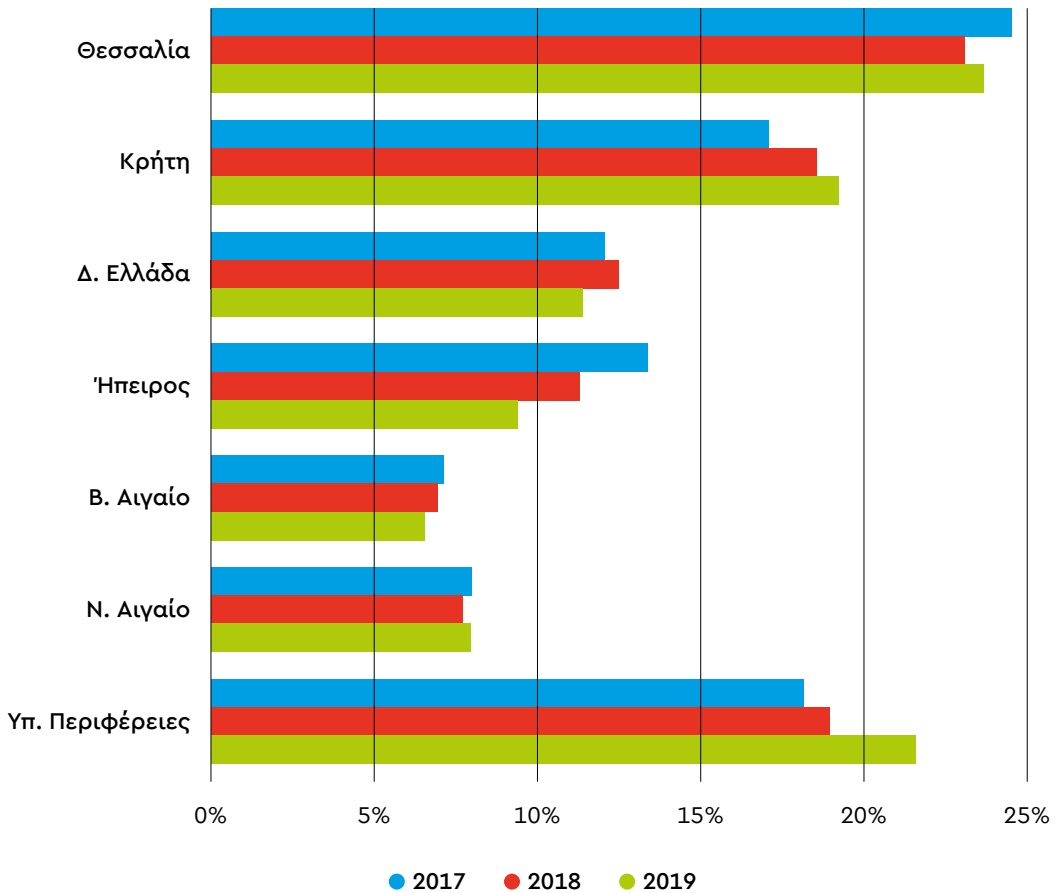
Η Περιφέρεια Θεσσαλίας, είναι η πρώτη ελληνική περιφέρεια σε παραγωγή τόσο μαλακών όσο και σκληρών τυριών. Ειδικά στα μαλακά τυριά, η παραγωγή των επιχειρήσεων της Περιφέρειας Θεσσαλίας, ξεπερνά το 40% τη διατία 2018-2019 (από 29% το 2017, αύξηση 47% μεταξύ 2017-2018), όταν η δεύτερη περιφέρεια της χώρας (Ήπειρος), κυμαίνεται μεταξύ 17-18,8%. Στα σκληρά τυριά, η παραγωγή της είναι ελαφρά κάτω του 25% (από 23,3 ως 24,5%), με τη δεύτερη κατά σειρά περιφέρεια (Κρήτης) να ακολουθεί με 19,3% το 2019) (ΕΛΣΤΑΤ 2017, 2018, 2019β).

**Γράφημα 5** Παραγωγή μαλακών τυριών 2017-2019 ανά Περιφέρεια



Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ 2017, 2018, 2019β. Επεξεργασία: Χρήστος Τσολερίδης

**Γράφημα 6** Παραγωγή σκληρών τυριών 2017-2019 ανά Περιφέρεια



Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ 2017, 2018, 2019β. Επεξεργασία: Χρήστος Τσολερίδης

Ακολουθεί η περιγραφή των προδιαγραφών των τυροκομικών προϊόντων ΠΟΠ της Θεσσαλίας, σύμφωνα με τους εγκεκριμένους τεχνικούς φακέλους του που αναφέρονται στον Πίνακα 6.

### Φέτα

Η ονομασία «ΦΕΤΑ» είναι αναγνωρισμένη ως Προστατευόμενη Ονομασία Προέλευσης για το λευκό τυρί άλμης που παράγεται από γάλα πρόβειο ή μίγμα αυτού με γίδινο.

Το χρησιμοποιούμενο γίδινο γάλα δεν μπορεί να υπερβαίνει το 30% κατά βάρος, ενώ το γάλα θα πρέπει να έχει επίσης λιποπεριεκτικότητα τουλάχιστον 6% κατά βάρος και pH 6,5.

Η πήξη του γάλακτος πρέπει να γίνεται εντός 48 ωρών από την άλμηση. Απαγορεύεται η συμπύκνωση, η προσθήκη σκόνης ή συμπυκνώματος γάλακτος, πρωτεϊνών γάλακτος, καζεϊνικών αλάτων, όπως και χρωστικών ή συντηρητικών. Επιτρέπεται η χρήση της παραδοσιακής πυτιάς.

Η ωρίμανση της Φέτας γίνεται αρχικά σε θαλάμους ωρίμανσης θερμοκρασίας ως 18°C και τουλάχιστον 85% σχετικής υγρασίας για 15 ημέρες. Το δεύτερο στάδιο ωρίμανσης πραγματοποιείται σε ψυκτικές εγκαταστάσεις με σταθερή θερμοκρασία 2-4°C και 85% σχετική υγρασία. Ο συνολικός χρόνος ωρίμανσης και των δύο σταδίων πρέπει να είναι τουλάχιστον δύο μήνες.

Η Θεσσαλία ανήκει ολόκληρη στις περιοχές της Ελλάδας που το παραγόμενο γάλα δύναται να χρησιμοποιείται για παραγωγή Φέτας. Εντός της Περιφέρειας υπάρχουν 59 επιχειρήσεις πιστοποιημένες από τον ΕΛΓΟ - ΔΗΜΗΤΡΑ (ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ, 2022β).

Φέτα ΠΟΠ δύνανται να παράγεται και στις Περιφέρειες της Ηπείρου, Ανατολικής Μακεδονίας & Θράκης, Κεντρικής και Δυτικής Μακεδονίας, Δυτικής Ελλάδας, Στερεάς Ελλάδας, Πελοποννήσου καθώς και στις ΠΕ Λέσβου και Λήμνου της Περιφέρειας Βόρειου Αιγαίου.

### Γαλοτύρι

Η ονομασία Γαλοτύρι αναγνωρίζεται ως Προστατευόμενη Ονομασία Προέλευσης για το τυρί που παρασκευάζεται από γάλα πρόβειο, ή γίδινο, ή μίγματα αυτών, που προέρχονται αποκλειστικά από τις περιοχές της Θεσσαλίας και της Ηπείρου.

Απαγορεύεται η συμπύκνωση, η προσθήκη σκόνης ή συμπυκνώματος γάλακτος, πρωτεϊνών γάλακτος, καζεϊνικών αλάτων, όπως και χρωστικών ή συντηρητικών. Επιτρέπεται η χρήση της παραδοσιακής πυτιάς.

Για την παρασκευή του, το γάλα θερμαίνεται μέχρι βρασμού και τοποθετείται σε δοχεία, κατά προτίμηση πήλινα, για 24 ώρες σε θερμοκρασία περιβάλλοντος. Έπειτα προστίθεται αλάτι 3-4% και αναδεύεται κατά διαστήματα για άλλες δύο ημέρες, πάντα σε θερμοκρασία περιβάλλοντος, ώστε να αναπτυχθεί οξύτητα. Το αλατισμένο και οξυνισμένο βιολογικά γάλα, με ή χωρίς προσθήκη πυτιάς, τοποθετείται στη συνέχεια σε υφασμάτινους ή δερμάτινους σάκους-τουλούμια ή σε ξύλινα βαρέλια.

Ο χειρισμός αυτός επαναλαμβάνεται και για το γάλα επόμενων αμέλξεων, μέχρι να γεμίσουν οι περιέκτες (τουλούμια,

βαρέλια ή υφασμάτινοι σάκοι). Αφού γεμίσουν, κλείνονται αεροστεγώς και μεταφέρονται σε ψυχρές, ξηρές αποθήκες, θερμοκρασίας μικρότερης των 8°C για δύο τουλάχιστον μήνες.

Στην Περιφέρεια Θεσσαλίας υπάρχουν τέσσερις πιστοποιημένες επιχειρήσεις που παράγουν γαλοτύρι (ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ, 2022β).

### Κασέρι

Η ονομασία Κασέρι, αναγνωρίζεται ως Προστατευόμενη Ονομασία Προέλευσης για το ημίκληρο τυρί που παράγεται παραδοσιακά στην Ελλάδα, στις γεωγραφικές περιοχές της Θεσσαλίας, Μακεδονίας, Λέσβου και Ξάνθης. Το κασέρι παράγεται από γάλα πρόβειο ή μίγμα με γίδινο (ως 20% μόνο), που προέρχεται από τις ίδιες περιοχές και με λιποπεριεκτικότητα τουλάχιστον 6% κατά βάρος.

Η πήξη του γάλακτος πρέπει να γίνεται εντός 48 ωρών από το άρμεγμα. Μετά την πήξη του, το τυρόπηγμα διαιρείται σε κόκκους μεγέθους περίπου όσο οι κόκκοι καλαμποκιού και το αφήνουμε σε ηρεμία για 5'-10'.

Ακολουθεί αναθέρμανση υπό συνεχή ανάδευση στους 38-40°C, εκτός κι αν η οξύτητα του τυροκομούμενου γάλακτος είναι υψηλή, οπότε παραλείπεται.

Μετά την αναθέρμανση, το τυρόπηγμα αφήνεται να κατακαθίσει στον λέβητα ώστε να μετατραπεί σε συμπαγή μάζα. Την εξάγουμε και την αφήνουμε να στραγγίσει και να ωριμάσει μέχρι που το pH να κατέβει στο 5,2, ώστε να συνεχιστεί η επεξεργασία.

Η μάζα, τεμαχίζεται ομοιόμορφα σε φέτες και εμβαπτίζονται σε νερό 70-80°C, όπου ζυμώνονται μέχρι να μετατραπούν σε μια ομοιογενή εύπλαστη μάζα που έχει την ικανότητα να εκτείνεται.

Τοποθετούμε την εύπλαστη μάζα σε καλούπια για 2-3 ημέρες, κατά τη διάρκεια των οποίων τα αναστρέφουμε 5-6 φορές, ενώ το αλατίζουμε επιφανειακά για 12-14 φορές. Έπειτα το τυρί ωριμάζει για τουλάχιστον 3 μήνες σε θερμοκρασία που δεν ξεπερνά τους 18°C.

Στη Θεσσαλία τυροπολούν κασέρι 15 επιχειρήσεις, με τη χρήση 17 ετικετών (ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ, 2022β).

### Μανούρι

Η ονομασία Μανούρι, αναγνωρίζεται ως Προστατευόμενη Ονομασία Προέλευσης για το τυρί τυρογάλακτος, που παράγεται παραδοσιακά στην Ελλάδα, στις γεωγραφικές περιοχές της Θεσσαλίας, Κεντρικής και Δυτικής Μακεδονίας, από τυρόγαλα πρόβειο ή γίδινο γάλακτος ή μιγμάτων τους, στο οποίο μπορεί να προστεθεί πρόβειο ή γίδινο γάλα ή κρέμα τους.

Το τυρόγαλα που προορίζεται για την παραγωγή μανουριού υποβάλλεται σε διήθηση ή φυγοκέντρηση, για να απομακρυνθούν τυχόν κόκκοι πήγματος και στη συνέχεια εμπλουτίζεται με κρέμα πρόβειο ή γίδινο γάλακτος ώστε να εξασφαλίζεται λιποπεριεκτικότητα τουλάχιστον 2,5 %.

Ακολουθεί θέρμανση στους 88-90°C εντός 40'-45'. Όταν η θερμοκρασία φτάσει στους 70-75°C περίπου, προστίθεται αλάτι 1 % και πρόβειο ή γίδινο γάλα (ή κρέμα) σε αναλογία ως 25%.

Περίπου στους 80°C, εμφανίζονται οι πρώτες νιφάδες εξαιτίας αλλαγής της δομής των πρωτεϊνών του ορού, οπότε επιβραδύνεται σημαντικά ο ρυθμός ανάδευσης, μέχρι να σταματήσει εντελώς.

Συνεχίζεται η θέρμανση ως τους 88-90°C και το πήγμα παραμένει εκεί για 15'-30'. Στη συνέχεια το πήγμα μεταφέρεται σε υφασμάτινους κυλινδρικούς σάκους για να στραγγίσει για 4-5 ώρες. Μετά τη στράγγιση, μεταφέρεται σε ψυκτικούς θαλάμους, θερμοκρασίας 4-5°C, όπου παραμένει μέχρι την διάθεση του.

Στη Θεσσαλία μανούρι παρασκευάζουν 18 επιχειρήσεις κι άλλες 3 το εμπορεύονται με δική τους ετικέτα (ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ, 2022β).

## Μπάτζος

Η ονομασία Μπάτζος αναγνωρίζεται ως Προστατευόμενη Ονομασία Προέλευσης για το τυρί που παράγεται παραδοσιακά στις περιοχές της Θεσσαλίας, της Κεντρικής & Δυτικής Μακεδονίας, από γάλα πρόβειο, γίδινο ή μίγμα αυτών.

Το γάλα πρέπει να τυροκομείται εντός 48 ωρών από το άρμεγμα. Αρχικά αποκορυφώνεται μερικώς, θερμαίνεται σε θερμοκρασία 28–32°C και προστίθεται ποσότητα πυτιάς ικανή να προκαλέσει πήξη εντός 50'. Με το που σχηματίζεται το τυρόπηγμα, τεμαχίζεται σε μικρά κομμάτια και αφήνεται να κατακαθίσει στον τυρολέβητα για μισή περίπου ώρα.

Ακολουθεί ανάδευση και αναθέρμανση (στους 45°C) του τυροπήγματος, εξαγωγή του, με τη χρήση τυροπάνων και στράγγιση. Την επόμενη ημέρα, κόβεται το τυρόπηγμα σε φέτες και αλατίζεται επιφανειακά με χοντρό αλάτι. Μετά από περίπου 5 ημέρες, τοποθετείται σε μεταλλικά δοχεία με άλμη (περιεκτικότητα σε αλάτι 10–12% κατά βάρος) για να ωριμάσει επί τουλάχιστον τρίμηνο.

Αν και το γάλα που παράγεται στη Θεσσαλία, τυροκομείται για την παραγωγή Μπάτζου, δεν υπάρχει κάποια θεσσαλική επιχείρηση που να το παράγει. Η πλέον κοντινή επιχείρηση που παρασκευάζει Μπάτζο βρίσκεται στη Δεσκάτη Γρεβενών (ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ, 2022β).

## Γραβιέρα Αγράφων

Η ονομασία Γραβιέρα Αγράφων αναγνωρίζεται ως Προστατευόμενη Ονομασία Προέλευσης για το τυρί που παράγεται παραδοσιακά στην περιοχή των Αγράφων της Π.Ε. Καρδίτσας, από γάλα πρόβειο, ή μίγμα αυτού με γίδινο (30% κατά βάρος το μέγιστο), της ίδιας περιοχής.

Το γάλα υποβάλλεται σε θέρμανση ή παστερίωση. Πήζει σε θερμοκρασίες 34–36°C και μετά από 25–35 λεπτά διαιρείται το τυρόπηγμα. Το αναθερμαίνουμε υπό συνεχή ανάδευση στους 48–52°C, τοποθετείται σε καλούπια και υποβάλλεται σε πίεση.

Μία ημέρα μετά, εξάγεται από τα καλούπια και παραμένει σε ξύλινα ράφια για 2 ημέρες. Ακολούθως τοποθετείται σε άλμη 19–20 Be για 2–4 ημέρες.

Η ωρίμανση γίνεται αρχικά σε θαλάμους θερμοκρασίας 12–15°C, σχετικής υγρασίας 85% περίπου, για σχεδόν τρεις εβδομάδες, κατά τις οποίες διενεργούνται επιφανειακά ξηρά αλατίσματα, ώστε το ώριμο τυρί να έχει περιεκτικότητα σε αλάτι 2% κατά βάρος.

Σε δεύτερο στάδιο, η ωρίμανση γίνεται σε θαλάμους 16–18°C, επί ένα μήνα και ολοκληρώνεται ξανά σε θαλάμους 12–15°C, σχετικής υγρασίας 90–95% όμως. Ο συνολικός χρόνος ωρίμανσης διαρκεί 3 μήνες κατά τον οποίο αναπτύσσεται επιφανειακά η χαρακτηριστική μικροχλωρίδα, που διαμορφώνει και τα οργανοληπτικά χαρακτηριστικά του.

Υπάρχει μόλις μια επιχείρηση που παράγει τυρί ΠΟΠ Γραβιέρα Αγράφων (ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ, 2022β).

## ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΚΡΕΑΤΟΣ

Σε ό,τι αφορά τα προϊόντα κρέατος, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ για το 2019, στην Περιφέρεια Θεσσαλίας τα σφάγια ανήλθαν σε 11.334 τόνους αιγοπροβάτων όλων των ηλικιών. Αυτή η ποσότητα αντιστοιχούσε στο 17,5% της παραγωγής πρόβειου κρέατος και το 11,8% του κατσικίσου στο σύνολο της εγχώριας παραγωγής, κάτι που κατέτασσε την Περιφέρεια Θεσσαλίας στη δεύτερη θέση πίσω από την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας (ΕΛΣΤΑΤ, 2019γ).

Ακολουθεί η περιγραφή των προδιαγραφών των προϊόντων κρέατος ΠΟΠ της Θεσσαλίας, σύμφωνα με τους εγκεκριμένους τεχνικούς φακέλους του Πίνακα 6.

### Αρνάκι Ελασσόνας

Πρόκειται για νωπό κρέας αρνιών γάλακτος 30–45 ημερών, βάρους 6,5–10,5 Kg (με κεφαλή και εντόσθια) τα οποία θηλάζουν το γάλα της μητέρας τους. Οι πληθυσμοί των προβάτων αυτών είτε ανήκουν στις αυτόχθονες ηπειρωτικές Ελληνικές φυλές Καραγκούνικη, Βλάχικη, Σαρακατσάνικη και Μπούτσικο, είτε προέρχονται από διασταυρώσεις αυτών των φυλών μεταξύ τους ή και με τις Ελληνικές φυλές, Χιώτικο, Σερρών, Μυτιλήνης & Φριζάρτας (αποκλείονται ρητώς οι ξένες φυλές προβάτων που διαβιούν στην Ελλάδα).

Τα πρόβατα διαβιούν σε εκτατικές ή ημικτατικές συνθήκες στην Επαρχία Ελασσόνας (Δήμος Ελασσόνας πλέον του Δ.Δ. Δαμασίου του Δήμου Τυρνάβου) και βόσκουν σε ορεινούς βοσκότοπους σε υψόμετρα μεγαλύτερα από τα 250 μ.

Το «αρνάκι Ελασσόνας» διαφέρει σε σχέση με τα πεδινά αρνάκια επειδή έχει μικρότερο συνολικό ποσοστό λίπους, μεγαλύτερη αναλογία πολυακόρεστων λιπαρών οξέων και n-3 πολυακόρεστων λιπαρών οξέων, καθώς και περισσότερο λινολενικό οξύ.

Υπάρχουν δύο μορφές εκμεταλλεύσεων προβάτων που δίνουν «αρνάκι Ελασσόνας»:

1. Ποιμενική με ελεύθερο σταβλισμό: τα πρόβατα βόσκουν καθημερινά στους βοσκότοπους της περιοχής, καιρού επιτρέποντος, ενώ οι σταβλικές εγκαταστάσεις είναι πρόχειρες σε κοινοτικές, δημόσιες ή ιδιωτικές εκτάσεις. Στη μορφή αυτή ανήκουν το 72% των εκμεταλλεύσεων και το 85% των συνολικών εκτρεφόμενων στην περιοχή προβάτων (σχεδόν 200.000)
2. Ποιμενική (νομαδική) μετακινούμενη: στην κατηγορία αυτή ανήκουν το 6% των εκμεταλλεύσεων με το 9,5% των προβάτων.

Η διάθεση των «Αρνιών Ελασσόνας» γίνεται σε μεγαλύτερο ποσοστό (90%) από τον Νοέμβριο ως τον Απρίλιο.

Υπάρχει μία πιστοποιημένη μονάδα σφαγής για «Αρνάκι Ελασσόνας» στην περιφέρεια Θεσσαλίας (ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ, 2022β).

### Κατσικάκι Ελασσόνας

Πρόκειται για νωπό κρέας κατσικιών γάλακτος 30–55 ημερών, βάρους 5,5–9,0 Kg (με κεφαλή και εντόσθια) τα οποία θηλάζουν το γάλα της μητέρας τους. Τα αναφερόμενα σφάγια κατσικιών προέρχονται από αίγες, οι οποίες φέρουν τα φαινοτυπικά χαρακτηριστικά της ντόπιας Ελληνικής αίγας (*Capra Prisca*) που διαβιούν στην ευρύτερη ηπειρωτική χώρα, ή σε διασταυρώσεις αυτής με αρσενικά της φυλής της Σκοπέλου.

Οι αίγες του ανωτέρω πληθυσμού διαβιούν σε εκτατικές ή ημικτατικές συνθήκες στην Επαρχία Ελασσόνας (Δήμος Ελασσόνας πλέον του Δ.Δ. Δαμασίου του Δήμου Τυρνάβου) και βόσκουν σε ορεινούς βοσκότοπους σε υψόμετρα μεγαλύτερα από τα 250 μέτρα.

Πέραν των παραπάνω, αποκλείονται ρητώς τα κατσικάκια που προέρχονται από:

- Τις καθαρόαιμες ξένες φυλές αιγών οι οποίες διαβιούν στην Ελλάδα (Saanen, Alpine, Damascus), ή πρόκειται να εισαχθούν στο μέλλον.
- Την ελληνική φυλή Σκοπέλου
- Διασταυρώσεις των αιγών της Ελληνικής αίγας με ξένες φυλές της περίπτωσης α.

Το κρέας «Κατσικάκι Ελασσόνας» πωλείται μόνο φρέσκο (νωπό), ολόκληρο, σε ημιμόρια και σε τεμάχια.

Το «Κατσικάκι Ελασσόνας» διαφέρει σε σχέση με άλλα κατσικάκια επειδή έχει μικρότερο συνολικό ποσοστό λίπους, μεγαλύτερη αναλογία πολυακόρεστων λιπαρών οξέων και n-3 πολυακόρεστων λιπαρών οξέων, καθώς και περισσότερο λινολενικό οξύ.

Υπάρχουν δύο μορφές εκμεταλλεύσεων αιγών που δίνουν «Κατσικάκι Ελασσόνας»:

1. Ποιμενική με ελεύθερο σταβλισμό: οι αίγες βόσκουν καθημερινά στους βοσκότοπους της περιοχής, καιρού επιτρέποντος, ενώ οι σταβλικές εγκαταστάσεις είναι πρόχειρες σε κοινοτικές, δημόσιες ή ιδιωτικές εκτάσεις. Στη μορφή αυτή ανήκουν το 68% των εκμεταλλεύσεων και το 87% των συνολικών εκτρεφόμενων στην περιοχή αιγών (σχεδόν 125.000).
2. Ποιμενική (νομαδική) μετακινούμενη: στην κατηγορία αυτή ανήκουν το 6,5% των εκμεταλλεύσεων με το 8,5% των αιγών.

Η διάθεση των «Κατσικιών Ελασσόνας» γίνεται σε μεγαλύτερο ποσοστό (90%) από τον Δεκέμβριο ως τον Μάιο.

Υπάρχει μία πιστοποιημένη μονάδα σφαγής για «Κατσικάκι Ελασσόνας» στην περιφέρεια Θεσσαλίας (ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ, 2022β).

## ΦΡΟΥΤΑ

Η Περιφέρεια Θεσσαλίας, είναι από τις πιο σημαντικές στην Ελλάδα, στην παραγωγή φρούτων αλλά και καρπών όπως αμύγδαλα, καρύδια, κάστανα. Αν και δεν έχει παραγωγή εσπεριδοειδών, λόγω ακαταλληλότητας του κλίματος, είναι πρώτη σε παραγωγή αχλαδιών (54,7% της εγχώριας παραγωγής του 2019, με το 51% στην ΠΕ Λάρισας), αμυγδάλων (51,7%, με την ΠΕ Λάρισας να παράγει το 41,1%), καρυδιών (26,3% με πρώτη την ΠΕ Λάρισας και τρίτη την ΠΕ Τρικάλων) και κάστανων (39,5%, με πρώτη ΠΕ τη Λάρισα και πέμπτη την ΠΕ Μαγνησίας).

Επίσης, είναι δεύτερη σε παραγωγή μήλων (22%, η Μαγνησία τέταρτη στη χώρα με 11%, πέμπτη η Λάρισα με το 9,9%), δεύτερη σε παραγωγή ροδακινών και βερίκοκων, με την ΠΕ Λάρισας να είναι όμως η τρίτη σε παραγωγή πανελληνία και τρίτη στην παραγωγή κερασιών (πέμπτη σε παραγωγή η ΠΕ Λάρισας) (ΕΛΣΤΑΤ 2019δ).

Τα δύο προϊόντα ΠΟΠ της Θεσσαλίας, είναι μήλα. Παραθέτουμε τις προδιαγραφές τους, σύμφωνα με τους εγκεκριμένους τεχνικούς φακέλους του Πίνακα 6.

## Φιρίκι Πηλίου

Το Φιρίκι Πηλίου ανήκει στο είδος *Malus domestica* Borkh και στην νανόκαρπη ποικιλία Φιρίκι. Το Φιρίκι Πηλίου είναι μήλο, μικρού έως μεσαίου μεγέθους, με σχήμα κυλινδρικό επιμήκες με μικρότερη σχέση διαμέτρου προς μήκος σε σχέση με τα φιρίκια άλλων περιοχών, χρώμα πρασινοκίτρινο με επίχρυσμα έντονα κόκκινο στην πλευρά που το βλέπει ο ήλιος, υψηλή σκληρότητα σάρκας (6-8 kg/cm<sup>2</sup>), μεγάλη περιεκτικότητα σε σάκχαρα και χαμηλή οξύτητα που δίνει γλυκιά και χυμώδη σάρκα και ιδιαίτερο έντονο άρωμα. Το Φιρίκι Πηλίου παρενδιατοφορεί, δηλαδή δίνει σοδειά κάθε δεύτερο χρόνο. Μπαίνει σε καρποφορία μετά το 6ο έτος από τη φύτευση, συνήθως το 10ο έτος και εξελίσσεται σε δένδρο μεγάλης ανάπτυξης.

Η γεωγραφική περιοχή παραγωγής του Φιρικιού Πηλίου είναι αυτή του ορεινού Πηλίου, που οριοθετήθηκε με βάση την κατά παράδοση καλλιέργεια Φιρικών Πηλίου, το υψόμετρο (ζώνη καλλιέργειας από 300μ έως 900μ), την ομοιομορφία στις καλλιεργητικές φροντίδες, αλλά και την ιδιαιτερότητα στις εδαφοκλιματικές συνθήκες, οι οποίες συντελούν στο να αποκτήσει το Φιρίκι Πηλίου τα συγκεκριμένα οργανοληπτικά χαρακτηριστικά του.

Το Φιρίκι Πηλίου παράγεται συγκεκριμένα μέσα στα διοικητικά όρια των Δήμων και Κοινοτήτων:

- Δήμος Πορταριάς,
- Κοινότητα Μακρινίτσας,
- Δήμος Ζαγοράς,
- Δήμος Αγριάς, Δήμος Αρτέμιδας,
- Δήμος Μουρεσίου,
- Δήμος Μηλεών και
- Δήμος Αφετών.

Καλλιεργούνται 250 στρέμματα στους 8 Δήμους και Κοινότητες που ανήκουν στην Γεωγραφική περιφέρεια του Πηλίου, με ετήσια παραγωγή στους 250 τόνους περίπου.

Για την αντικατάσταση μη παραγωγικών δένδρων ή για την δημιουργία νέων φιρικιώνων, χρησιμοποιούνται φυτάρια που προέρχονται από σπορόφυτα της περιοχής (σπόροι από Φιρίκι Πηλίου) τα οποία παράγονται από τους ίδιους τους παραγωγούς του προϊόντος εντός της οριοθετημένης γεωγραφικής ζώνης.

- Λίπανση: Γίνεται βασική λίπανση με σύνθετο λίπασμα την άνοιξη ενώ πολλές φορές δεν εφαρμόζεται ούτε αυτή. Μπορούν να χρησιμοποιούνται και λιπάσματα, επιτρεπόμενα από την Κοινοτική νομοθεσία για τη βιολογική γεωργία.



- Ζιζανιοκτονία: Γίνεται με εφαρμογή Ζιζανιοκτόνου, σκευασμάτων επιτρεπόμενων από την Κοινοτική νομοθεσία για τη βιολογική γεωργία, το Μάιο καθώς και κοπή με χορτοκοπτικό τον Ιούνιο-Ιούλιο.
- Άρδευση: Γίνεται με επιφανειακά καλής ποιότητας νερά με τη μέθοδο της κατάκλισης με αυλάκια. Γίνονται 2-3 αρδεύσεις ξεκινώντας τον Ιούλιο. Σε μερικές περιπτώσεις εφαρμόζεται και η στάγδην άρδευση.
- Κλαδέματα: Το κλάδεμα διαμόρφωσης γίνεται με το χέρι και οδηγεί σε κυπελλοειδή διαμόρφωση. Το κλάδεμα καρποφορίας γίνεται με το χέρι τον Ιανουάριο-Φεβρουάριο.
- Φυτοπροστασία: Γίνεται είτε με ψεκασμό των δένδρων, ακολουθώντας την συμβατική μέθοδο με φυτοφάρμακα, είτε με μεθόδους βιολογικής γεωργίας. Οι κυριότεροι εχθροί για τους οποίους γίνεται χημική καταπολέμηση είναι η Καρποκάψα και μερικά Κοκκοειδή. Για την καρποκάψα εφαρμόζονται ψεκασμοί κάλυψης με ρυθμιστές ανάπτυξης ξεκινώντας από τον Μάιο, ενώ για τα κοκκοειδή γίνονται 2 ψεκασμοί τον Μάιο και Αύγουστο. Η κυριότερη ασθένεια είναι το φουζικλάδιο για το οποίο γίνονται ψεκασμοί κάλυψης με μυκητοκτόνα τον Μάρτιο-Απρίλιο.

Η συγκομιδή των Φιρικών Πηλίου γίνεται με το χέρι τέλος Σεπτεμβρίου, όπως παραδοσιακά γινόταν και στο ξεκίνημα της καλλιέργειας των φιρικών στο Πήλιο.

Παρά το ισχυρό ανάγλυφο της περιοχής, η συγκομιδή γίνεται με το χέρι, προσεκτικά, ώστε να μην έχουμε αποκόλληση του ποδίσκου από το Φιρίκι Πηλίου και να μην γίνονται μικροτραυματισμοί.

Τα Φιρίκια Πηλίου συγκεντρώνονται στο χωράφι και συσκευάζονται σε πλαστικές κλούβες και στην συνέχεια οδηγούνται προς αποθήκευση σε ψυκτικούς θαλάμους.

Η συγκέντρωση και αποθήκευση των Φιρικών Πηλίου γίνεται σε ψυκτικούς θαλάμους για περίπου 6-8 μήνες.

Η εξαγωγή των Φιρικών Πηλίου από τα ψυγεία γίνεται μόνο όταν πρόκειται να διατεθούν στην αγορά. Μετά την εξαγωγή τους από την ψυχορυστήρηση, διαλέγονται βάση μεγέθους, τυποποιούνται και υποσυσκευάζονται σε συσκευασίες κατάλληλες για τρόφιμα όπως σε διχτάκι ή σε χαρτοκιβώτιο και προωθούνται για πώληση.

Η συσκευασία στον τόπο προέλευσης είναι υποχρεωτική με προφανή στόχο να προστατευθεί καλύτερα η ποιότητα, η αποφυγή μωλωπισμών, η μείωση της σκληρότητας και η αυθεντικότητα του προϊόντος και συνεπώς η φήμη της ονομασίας προέλευσης.

Η δυνατότητα επανασυσκευασίας δεν απαγορεύεται εκτός της οριοθετημένης γεωγραφικής περιοχής προκειμένου να εξυπηρετηθούν οι ανάγκες της αγοράς και η προώθηση του προϊόντος (ΥΠΑΑΤ, 2006).

Ο κύριος φορέας τυποποίησης και εμπορίας για το Φιρίκι Πηλίου είναι ο Αγροτικός Συνεταιρισμός Ζαγοράς Πηλίου.

## Μήλα Ζαγοράς Πηλίου

Η ένδειξη Μήλα Ζαγοράς Πηλίου Προστατευόμενη Ονομασία Προέλευσης (από το 1994), μπορεί να χρησιμοποιείται μόνο για το προϊόν που παράγεται από την καλλιέργεια της ποικιλίας Starking Delicious και σε μικρότερη κλίμακα της ποικιλίας Golden Delicious (επικονιάστρια ποικιλία) στη γεωγραφική ζώνη που οριοθετείται από τα διοικητικά όρια των κοινοτήτων Ζαγοράς, Μακρυράχης και Πουρίου στο Ανατολικό Πήλιο και σε υψόμετρα από 300 ως 700 μέτρα.

Η καλλιέργεια γίνεται σε αναβαθμίδες, με σπορόφυτα της ίδιας περιοχής από ζωηρά και υγιή δένδρα. Η άρδευση γίνεται με κατάκλιση 2-3 φορές κατά την καλλιεργητική περίοδο. Το κλάδεμα (Νοέμβριο ως Φεβρουάριο) γίνεται με το χέρι με σχήμα διαμόρφωσης το ελεύθερο κυπελοειδές.

Η λίπανση γίνεται κυρίως Ιανουάριο-Φεβρουάριο με βασικά λιπάσματα 11-15-15. Γίνεται επίσης χρήση καλά χωνεμένης κοπριάς κάθε 2-3 χρόνια και ασβεστώσεις των εδαφών ανά 2 έτη.

Για την καταπολέμηση των ασθενειών γίνεται χρήση ήπιων φυτοφαρμάκων, έπειτα από οδηγίες του τοπικού περιφερειακού ινστιτούτου, με όρια τελευταίας εφαρμογής για τους ψεκασμούς κοντά στην περίοδο της συγκομιδής.

Η συγκομιδή ξεκινά από τις 20 Σεπτεμβρίου μετά από έλεγχο του βαθμού ωριμότητας των καρπών και διαρκεί περίπου έναν μήνα. Γίνεται με το χέρι και τα προϊόντα συγκεντρώνονται, συντηρούνται, διαλέγονται και τυποποιούνται στις εγκαταστάσεις του τοπικού συνεταιρισμού.

Το προϊόν είναι ευμέγεθες με χαρακτηριστικό μασουράτο σχήμα που καταλήγει στο κάτω μέρος σε πέντε λοβούς, χαρακτηριστικό της ποικιλίας Starking όταν καλλιεργείται σε υψόμετρο. Έχει έντονο βαθύ κόκκινο χρώμα, επίσης χαρακτηριστικό του υψομέτρου και της υγρασίας το καλοκαίρι, υψηλή σκληρότητα με σάρκα λευκοκίτρινη, εύγεστη, χυμώδη, με επιφάνεια λεία και κηρώδη (ΥΠΑΑΤ, 1994).

Ο Αγροτικός Συνεταιρισμός Ζαγοράς Πηλίου είναι ο κύριος φορέας παραγωγής, συσκευασίας και εμπορίας των μήλων ΠΟΠ Ζαγοράς.

## ΕΛΙΕΣ

Η παραγωγή ελιών στην Περιφέρεια Θεσσαλίας, εντοπίζεται κυρίως στις ΠΕ Λάρισας (Τέμπη, Συκούριο) και Μαγνησίας (Πήλιο, Αλμυρός). Η παραγωγή στις ελιές για παραγωγή ελαιόλαδου, ανήλθε στο 3,8% αυτής της Ελλάδας, για το 2019. Καλύτερη ήταν η επίδοση για τις βρώσιμες ελιές, που έφτασαν το 9,3%, με τις δύο ΠΕ να είναι στην έβδομη και όγδοη θέση αντίστοιχα, πανελληνίως (ΕΛΣΤΑΤ, 2019δ).

Ακολουθεί η περιγραφή της προδιαγραφής του μοναδικού ΠΟΠ προϊόντος της κατηγορίας, όπως ορίζεται στον τεχνικό φάκελο του Πίνακα 6.

### Κονσερβολιά Πηλίου Βόλου

Η ένδειξη Κονσερβολιά Πηλίου Βόλου, Προστατευόμενη Ονομασία Προέλευσης, μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τις επιτραπέζιες ελιές της ποικιλίας Κονσερβολιά που καλλιεργείται στα όρια των κοινοτήτων Αγριάς, Κάτω Λεχωνίων, Άνω Λεχωνίων, Καλών Νερών, Αφετών, Μηλίνας, Λαύκου, Ξυνόβρυσης, Μουρσειού, Αγίου Δημητρίου, Αηλίου, Συκής, Δράκειας, Αγίου Λαυρεντίου, Νεοχωρίου, Καλαμακίου, Λαμπινούς, Ξουρυχτίου, Αργαλαστής, Τρικερίου, Προμυρίου, Τσαγκαράδας, Κισσού, Μακρυράχης, Ζαγοράς, Πουρίου, Αγίου Γεωργίου, Αγίου Βλασίου και Μηλιών της ΠΕ Μαγνησίας.

Η Κονσερβολιά Πηλίου Βόλου καλλιεργείται καθ' όλο το μήκος και το πλάτος της οροσειράς του Πηλίου και σε περιοχές που χαρακτηρίζονται από ήπιο χειμώνα και δροσερό καλοκαίρι σε πηλοαμμώδη εδάφη.

Η λίπανση γίνεται με συγκεκριμένα χρονοδιαγράμματα, ενώ η συγκομιδή γίνεται με το χέρι είτε στην πλήρη ωρίμανση του καρπού (μαύρο χρώμα) ή στο στάδιο πριν την έναρξη της ωρίμανσης (πράσινο χρώμα) και οι καρποί μεταφέρονται σε διάτρητα πλαστικά τελάρα ως 25 κιλά χωρητικότητας.

Το μέσο βάρος του καρπού είναι 7 γραμμάρια, με αναλογία σάρκας/πυρήνα στο 6/1.

Ο καρπός δεν πρέπει να έχει σημάδια από χτυπήματα ή προσβολές από δάκο γι' αυτό και χρησιμοποιούνται δολωματικοί ψεκασμοί από το έδαφος ή βιολογικές μέθοδοι.

Η εκπίκρση του ελαιόκαρπου γίνεται με τον παραδοσιακό τρόπο σε δεξαμενές με άλμη, για τις μαύρες ελιές, ή με την Ισπανική μέθοδο για τις πράσινες ελιές, με προσθήκη διαλύματος καυστικής σόδας στις δεξαμενές πριν την τοποθέτηση τους σε άλμη.

Η συντήρηση του ελαιόκαρπου μέχρι την κατανάλωση, γίνεται με παραμονή σε διάλυμα άλμης 8-10% και υποβοηθείται από την οξύτητα που αναπτύσσεται από τον σχηματισμό οργανικών οξέων που παράγονται από ζυμώσεις και την αναεροβίωση που επιδιώκεται με το καλό κλείσιμο των δεξαμενών.

Το τελικό προϊόν διατίθεται σε δοχεία πλαστικά, μεταλλικά και γυάλινα. Υπάρχουν 13 συνολικά κατηγορίες ανάλογα με το μέγεθος των καρπών (από 91 έως 380 καρπούς ανά κιλό) (ΥΠΑΑΤ, 1994).

Υπάρχει μια επιχείρηση που συσχευάζει Κονσερβολιά Πηλίου, στην πόλη της Κατερίνης. Ενώ υπάρχουν αρκετές εξαγωγικές επιχειρήσεις τυποποίησης ελιάς στην Π.Ε. Μαγνησίας (7 μέλη της ΠΕΜΕΤΕ – Πανελλήνια Ένωση Μεταποιητών – Τυποποιητών – Εξαγωγέων Επιτραπέζιων Ελιών), δεν είναι πιστοποιημένες για το τοπικό ΠΟΠ προϊόν.

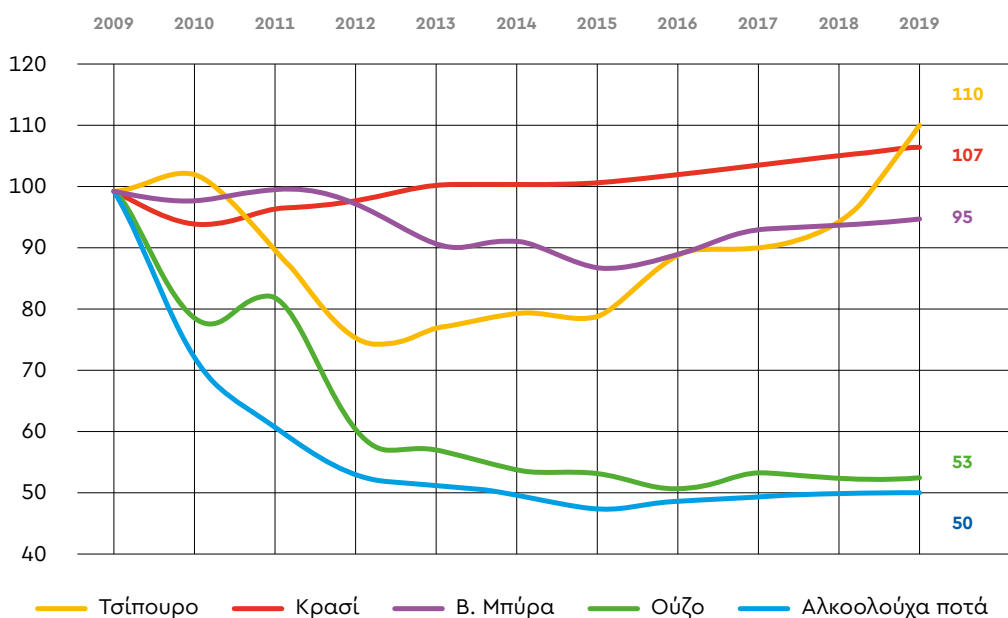
## ΑΛΚΟΟΛΟΥΧΑ ΠΟΤΑ

Η εγχώρια παραγωγή αποσταγμάτων και άλλων αλκοολούχων ποτών διαμορφώθηκε το 2019 σε 49,8 εκ. λίτρα τελικού προϊόντος, συνεχώς αυξανόμενη από το 2012. Οι επιχειρήσεις του κλάδου έχουν στραφεί προς τις εξαγωγές, οι οποίες αυξήθηκαν το 2019, στα 33,8 εκ. λίτρα τελικού προϊόντος.

Στο επίσημο (εμφιαλωμένο από ποτοποιούς) τσίπουρο καταγράφεται άνοδος το 2019, στα 381 χιλ. 9λίτρα κιβώτια, έναντι 329 χιλ. 9λιτρων το 2018, ενώ στο ούζο σημειώνεται οριακή αύξηση, στα 854 χιλ. 9λίτρα κιβώτια.

Αν και το ούζο έχει μεγαλύτερες πωλήσεις, η κατανάλωση στο επίσημο εμφιαλωμένο τσίπουρο είναι αυξημένη το 2019 κατά 10,2% σε σύγκριση με το 2009, ενώ στο εμφιαλωμένο ούζο η κατανάλωση του 2019 είναι στο μισό του 2009 (ΙΟΒΕ, 2020).

**Γράφημα 7** Σωρευτική μεταβολή όγκου πωλήσεων οινοπνευματωδών ποτών, 2009–2019



Πηγή: ΙΟΒΕ, 2020: 30. Επεξεργασία: Χρήστος Τσολερίδης

Στην Περιφέρεια Θεσσαλίας υπάρχουν δύο αλκοολούχα ποτά ΓΕ. Στη συνέχεια δίνονται οι προδιαγραφές τους, σύμφωνα και με τους εγκεκριμένους τεχνικούς φακέλους που δίνονται στον Πίνακα 6.

## Τσίπουρο Θεσσαλίας

Το ποτό που φέρει τη γεωγραφική ένδειξη «Τσίπουρο Θεσσαλίας» ανήκει στην κατηγορία «απόσταγμα στεμφύλων σταφυλής». Είναι υγρό διαφανές και άχρωμο, με έντονα οργανοληπτικά χαρακτηριστικά που οφείλονται στις πρώτες ύλες (στέμφυλα, ενδεχομένως και οινολάσπες) που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή του, ως και στον τρόπο της παραγωγής του (χρησιμοποιούμενα αποστακτικά μηχανήματα, ακολουθούμενη πρακτική κατά την απόσταξη).

- Έχει περιεκτικότητα σε πτητικές ουσίες μεγαλύτερη ή ίση με 140 γραμμάρια ανά εκατόλιτρο αλκοόλης 100% vol.
- Ειδικά χαρακτηριστικά (σε σύγκριση με τα αλκοολούχα ποτά της ίδιας κατηγορίας)
- Ο ελάχιστος αλκοολικός τίτλος είναι 40% Vol, ενώ το αντίστοιχο όριο για το απόσταγμα στεμφύλων σταφυλής είναι 37,5 % Vol.
- Το ανώτατο όριο περιεκτικότητας σε μεθανόλη είναι 600 γραμμάρια ανά εκατόλιτρο άνυδρης αλκοόλης, ενώ το αντίστοιχο όριο για το απόσταγμα στεμφύλων σταφυλής είναι 1000 γραμμάρια ανά εκατόλιτρο άνυδρης αλκοόλης.
- Δεν επιτρέπεται η προσθήκη καραμελοχρώματος, παρά μόνον στην περίπτωση της παλαίωσης.
- Επιτρέπεται η προσθήκη γλυκαντικών υλών εκ των οριζόμενων στο σημείο 3 του Παραρτήματος Ι του καν. (ΕΚ) 110/2008 στο έτοιμο προς εμφιάλωση απόσταγμα στεμφύλων σταφυλής σε ποσότητα, ώστε η περιεκτικότητα του διατιθέμενου στην κατανάλωση ποτού να μην υπερβαίνει τα είκοσι (20) γραμμάρια ανά λίτρο, εκφρασμένη σε ιμβερτοσάκχαρο
- Επιτρέπεται η προσθήκη αρωματικών φυτών ή/και σπόρων, σύμφωνα με την ισχύουσα παραδοσιακή πρακτική, κατά την απόσταξη των στεμφύλων ή/και την επαναπόσταξη του προϊόντος. Η συνηθέστερη πρακτική συνίσταται στον αρωματισμό με σπόρους γλυκάνισου, μάραθου ή/και αστεροειδούς γλυκάνισου.

Η γεωγραφική ένδειξη «Τσίπουρο Θεσσαλίας» χρησιμοποιείται για το τσίπουρο που παράγεται στην περιοχή της Θεσσαλίας, η οποία αποτελεί την Περιφέρεια Θεσσαλίας, σύμφωνα με την ισχύουσα διοικητική διαίρεση της Ελλάδας.

Τα στάδια της παραγωγής που πρέπει να πραγματοποιούνται εντός της ως άνω γεωγραφικής περιοχής περιλαμβάνουν:

- την καλλιέργεια των οινοποιήσιμων ποικιλιών αμπέλου
- την οινοποίηση και την παραλαβή των στεμφύλων και των οινολασπών
- τη ζύμωση των στεμφύλων
- την απόσταξη των ζυμωθέντων στεμφύλων, ενδεχομένως και οινολασπών, με την παρουσία ή όχι αρωματικών υλών
- την παλαίωση
- την προσθήκη γλυκαντικών υλών
- την αραίωση με νερό για την απόκτηση του τελικού αλκοολικού τίτλου
- την εμφιάλωση

Όλες οι αποσταγματοποιίες που παράγουν Τσίπουρο Θεσσαλίας λειτουργώντας ως πιστοί φορείς της παράδοσης, εμφανίζουν οι ίδιες το προϊόν τους, έχοντας πλήρη επίγνωση ότι μόνο κατ' αυτόν τον τρόπο μπορούν να διασφαλίσουν την τελική ταυτότητα του προϊόντος τους.

Παράγεται αποκλειστικά με ζύμωση στεμφύλων σταφυλής, ακολουθούμενη από απόσταξη είτε κατευθείαν με υδρατμούς είτε μετά από προσθήκη νερού. Τα στέμφυλα, υποπροϊόν της οινοποίησης, προέρχονται από την κανονική και επιμελημένη έκθλιψη των σταφυλιών, είναι υγιή και η απόδοσή τους σε άνυδρη αιθυλική αλκοόλη δεν υπερβαίνει τα 7,5 λίτρα ανά 100 χιλιόγραμμα καθαρών στεμφύλων.

Τα σταφύλια, τα οποία έχουν συλλεγεί τον κατάλληλο χρόνο, όσον αφορά την ωρίμανσή τους, μεταφέρονται με ιδιαίτερη προσοχή στο οινοποιείο και υποβάλλονται σε απορραγισμό (δηλαδή, αποχωρισμό της ράγας από τα πράσινα μέρη του φυτού, όπως κοτσάνια, φύλλα κ.λ.π.) για να ακολουθήσει η διαδικασία της γλευκοποίησης και οινοποίησης.

Στην περίπτωση της παραγωγής λευκών και ερυθρωπών οίνων, το υπόλειμμα (στέμφυλα) που αποτελείται από τα γίγαρτα και τους φλοιούς του σταφυλιού μαζί με ένα ποσοστό (αζύμωτου) γλεύκους, σύμφωνα με το προβλεπόμενο από την εθνική νομοθεσία όριο, οδηγείται σε ειδικές ανοξειδωτές δεξαμενές, όπου ζυμώνεται με προσθήκη επιλεγμένων ζυμομυκήτων κάτω από τις βέλτιστες συνθήκες υγιεινής, θερμοκρασίας και λοιπών κρίσιμων παραμέτρων.

Προκειμένου για ερυθρά οινοποίηση, ο διαχωρισμός και η παραλαβή των στεμφύλων γίνεται μετά την ολοκλήρωση της ζύμωσης, οπότε αυτά έχουν ήδη ζυμωθεί περιέχοντας έτσι ποσότητα οίνου (αναλόγως του βαθμού πίεσης), σύμφωνα με το προαναφερθέν προβλεπόμενο από την εθνική νομοθεσία όριο.

Στα στέμφυλα μπορεί να προστίθεται οινολάσπη σε αναλογία που δεν υπερβαίνει τα 25 kg οινολάσπης ανά 100 kg χρησιμοποιηθέντων στεμφύλων σταφυλής, ενώ η ποσότητα της προερχομένης από την οινολάσπη αλκοόλης δεν υπερβαίνει το 35% της συνολικής ποσότητας αλκοόλης που περιέχει το τελικό προϊόν.

Τα χρησιμοποιούμενα στέμφυλα και οι οινολάσπες προέρχονται από την οινοποίηση σταφυλών, από αμπελώνες που καλλιεργούνται στην περιφέρεια της Θεσσαλίας.

Η απόσταξη συντελείται παρουσία των στεμφύλων, σε λιγότερο από 86% vol. Οι εργασίες της απόσταξης διενεργούνται κατά το δυνατόν συντομότερα μετά την ολοκλήρωση της ζύμωσης.

Για την απόσταξη χρησιμοποιούνται, κατά βάση, άμβυκες ασυνεχούς λειτουργίας, από χαλκό, στα πλαίσια σεβασμού της μακρόχρονης παράδοσης παραγωγής του τσίπουρου. Η μέθοδος αυτή βεβαίως συνεπάγεται σημαντική οικονομική επιβάρυνση, ωστόσο, εξασφαλίζει τον πλήρη έλεγχο των παραμέτρων της απόσταξης και, ως εκ τούτου, υψηλή ποιότητα για το παραγόμενο προϊόν.

Σύμφωνα με παραδοσιακές πρακτικές, που ανήγονται σε μεγάλο βάθος χρόνου και συνδέονται στενά με την κοινή καταγωγή των (δύο) παραδοσιακών ελληνικών αλκοολούχων ποτών (ούζο και τσίπουρο), το Τσίπουρο Θεσσαλίας συχνά αρωματίζεται με αρωματικούς σπόρους, οι οποίοι προστίθενται κατά την απόσταξη των στεμφύλων ή/και την επαναπόσταξη του αρχικώς λαμβανομένου αποστάγματος. Χρησιμοποιούνται σπόροι γλυκάνισου, μαράθου και αστεροειδούς γλυκάνισου σε ποσότητες που κυμαίνονται αναλόγως της περιεκτικότητας τους σε ανηθόλη.

Η επαναπόσταξη η οποία επιτρέπεται μέχρι του ίδιου με την απόσταξη αλκοολικού τίτλου (86% vol) εφαρμόζεται σε ορισμένες περιπτώσεις και στοχεύει στην περαιτέρω απομάκρυνση ανεπιθύμητων συστατικών του προϊόντος και επιλογή των επιθυμητών αρωματικών συστατικών και έτσι στην ποιοτική βελτίωση του προϊόντος. Στην περίπτωση αυτή η προσθήκη των αρωματικών φυτών ή/και σπόρων γίνεται κατά το στάδιο της επαναπόσταξης. Το κατά τα ανωτέρω ληφθέν απόσταγμα αραιώνεται εν συνεχεία με νερό, ώστε να σχηματισθεί το τελικό προϊόν.

Το 2017, στην περιοχή της Θεσσαλίας λειτουργούσαν 17 συστηματικές αποσταγματοποιείες/ποτοποιείες (πλην εκείνων της περιοχής Τυρνάβου). Το τσίπουρο Θεσσαλίας που παράγεται στις εν λόγω μονάδες κατέχει την πρώτη θέση από ποσοτικής πλευράς μεταξύ των γεωγραφικών ενδείξεων του τσίπουρου. Σύμφωνα με τα επίσημα στατιστικά στοιχεία που συγκεντρώνει το Γενικό Χημείο του Κράτους, η ποσότητα Τσίπουρου Θεσσαλίας που παρήχθη το 2013 ανήλθε στα 345.744 λίτρα αλκοόλης 100% vol, που αντιστοιχεί σε 864.360 λίτρα τελικού προϊόντος, εάν ληφθεί ως μέσος όρος του αλκοολικού τίτλου η τιμή των 40%

vol. Η ποσότητα αυτή αντιστοιχεί στο 35,5 % της συνολικής παραγωγής του τσίπουρου στην Ελλάδα, συμβολή που καταδεικνύει τον πρωταγωνιστικό ρόλο της Θεσσαλίας στην παραγωγή του τσίπουρου.

Τσίπουρα Θεσσαλίας συμμετέχουν σε ελληνικούς και διεθνείς διαγωνισμούς και αποσπούν διακρίσεις και βραβεία, επί σειρά ετών.

Το Τσίπουρο Θεσσαλίας, εφόσον παλαιωθεί επί εξάμηνο τουλάχιστον, σε δρύινα βαρέλια χωρητικότητας μέχρι 1000 λίτρων, μπορεί να διατίθεται στην κατανάλωση με τη χρησιμοποίηση της ένδειξης «παλιό» ή «παλαιωθέν» ή «παλαιωμένο». Η ένδειξη αυτή μπορεί να συμπληρώνεται με την ακριβή διάρκεια της παλαίωσης εκφρασμένης σε έτη, εφόσον αυτή υπερβαίνει το εξάμηνο.

### Τσίπουρο Τυρνάβου

Το ποτό που φέρει τη γεωγραφική ένδειξη «Τσίπουρο Τυρνάβου» ανήκει στην κατηγορία «απόσταγμα στεμφύλων σταφυλής». Είναι υγρό διαφανές και άχρωμο, με έντονα οργανοληπτικά χαρακτηριστικά που οφείλονται στις πρώτες ύλες (στέμφυλα, ενδεχομένως και οινολάσπες) που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή του, ως και στον τρόπο της παραγωγής του (χρησιμοποιούμενα αποστακτικά μηχανήματα, ακολουθούμενη πρακτική κατά την απόσταξη).

- Έχει περιεκτικότητα σε πτητικές ουσίες μεγαλύτερη ή ίση με 140 γραμμάρια ανά εκατόλιτρο αλκοόλης 100% vol.
- Η περιεκτικότητα σε μεθανόλη δεν υπερβαίνει τα 1000 γραμμάρια ανά εκατόλιτρο αλκοόλης 100% vol.
- Ο ελάχιστος αλκοολικός τίτλος είναι 37,5 % vol.
- Δεν μπορεί να προστίθεται αλκοόλη, όπως ορίζεται στο Παράρτημα Ι σημείο 5, αραιωμένη ή μη.
- Δεν επιτρέπεται η προσθήκη καραμελοχρώματος, παρά μόνον στην περίπτωση της παλαίωσης.
- Επιτρέπεται η προσθήκη γλυκαντικών υλών εκ των οριζόμενων στο σημείο 3 του Παραρτήματος Ι του καν. (ΕΚ) 110/2008 στο έτοιμο προς εμφιάλωση απόσταγμα στεμφύλων σταφυλής σε ποσότητα, ώστε η περιεκτικότητά του διατιθέμενου στην κατανάλωση ποτού να μην υπερβαίνει τα είκοσι (20) γραμμάρια ανά λίτρο, εκφρασμένη σε ιμπερτοσάκχαρο

Ειδικά χαρακτηριστικά (σε σύγκριση με τα αλκοολούχα ποτά της ίδιας κατηγορίας):

- Για την παραγωγή του Τσίπουρου Τυρνάβου, σε ποσοστό τουλάχιστον 50%, χρησιμοποιούνται στέμφυλα που προέρχονται από την οινοποίηση σταφυλιών της ποικιλίας «Μοσχάτο Μαύρο Τυρνάβου». Μέρος από τις αρωματικές ενώσεις που χαρακτηρίζουν την ποικιλία αυτή μεταφέρονται κατά τη διαδικασία της παραγωγής από τα στέμφυλα προσδίδοντας στο Τσίπουρο Τυρνάβου έναν ιδιαίτερο οργανοληπτικό χαρακτήρα από τον συνδυασμό των έντονων και δριμέων χαρακτηριστικών με γλυκίες νότες, ισορροπία της αλκοόλης και των αρωμάτων, με τάση επικράτησης των αρωμάτων, και καλή επίγευση με αρώματα φρούτων και ανθέων και άρωμα γαρυφάλου.
- Μελέτη του αρωματικού αποτυπώματος (59 αρωματικών ουσιών) αποσταγμάτων που παρασκευάστηκαν σε πειραματικό επίπεδο, κατά προσομοίωση του Τσίπουρου Τυρνάβου, κατέδειξε σαφή διαφοροποίηση του αποστάγματος των στεμφύλων που προέρχονται από την ποικιλία «Μοσχάτο Τυρνάβου» σε σχέση με άλλες ποικιλίες, όσον αφορά το πλήθος και τη συγκέντρωση των αρωματικών συστατικών. Κατ' αναλογία μελετήθηκαν και οι αρωματικές ενώσεις που απαντώνται στα σταφύλια της εν λόγω ποικιλίας. Τα αποτελέσματα έδειξαν παρουσία πλήθους αρωματικών ενώσεων με κυρίαρχη τη λιναλόλη.

→ Η γεωγραφική ένδειξη «Τσίπουρο Τυρνάβου» χρησιμοποιείται για το τσίπουρο που παράγεται στην περιοχή που ιστορικά χαρακτηρίζεται ως περιοχή Τυρνάβου και, σύμφωνα με την ισχύουσα διοικητική διαίρεση της Ελλάδας, περιλαμβάνει τον Δήμο Τυρνάβου και τη Δημοτική Ενότητα Γιάννουλης του Δήμου Λαρισαίων.

Τα στάδια της παραγωγής που πρέπει να πραγματοποιούνται εντός της ως άνω γεωγραφικής περιοχής περιλαμβάνουν:

- την καλλιέργεια των οινοποιήσιμων ποικιλιών αμπέλου
- την οινοποίηση και την παραλαβή των στεμφύλων και των οινολασπών
- τη ζύμωση των στεμφύλων
- την απόσταξη των ζυμωθέντων στεμφύλων, ενδεχομένως και οινολασπών, με την παρουσία ή όχι αρωματικών υλών
- την παλαίωση
- την προσθήκη γλυκαντικών υλών
- την αραίωση με νερό για την απόκτηση του τελικού αλκοολικού τίτλου
- την εμφιάλωση

Η παραγωγή του Τσίπουρου Τυρνάβου είναι ιδιαίτερα σημαντική για την οικονομία της περιοχής. Το 2017 δραστηριοποιούνταν έντεκα (11) αποσταγματοποιίες/ ποτοποιίες. Σύμφωνα με τα επίσημα στατιστικά στοιχεία που συγκεντρώνει το Γενικό Χημείο του Κράτους, η ποσότητα Τσίπουρου Τυρνάβου που παρήχθη το 2013 ανήλθε στα 161.793 λίτρα αλκοόλης 100% vol, που αντιστοιχεί σε 404.483 λίτρα τελικού προϊόντος, εάν ληφθεί ως μέσος όρος του αλκοολικού τίτλου η τιμή των 40% vol. Η ποσότητα αυτή αντιστοιχεί στο 16,6% της συνολικής παραγωγής του τσίπουρου στην Ελλάδα, συμβολή που καθίσταται ακόμη πιο σημαντική, εάν συνεκτιμηθεί το μικρό μέγεθος της περιοχής Τυρνάβου, της οποίας η έκταση ανέρχεται σε 567,38 km<sup>2</sup> (0,43% της συνολικής έκτασης της Ελλάδας) και ο πληθυσμός της σε 37.803 κατοίκους (0,34% του συνολικού πληθυσμού της Ελλάδας).



## 2.3 ΜΟΝΑΔΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΑ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Η ιδιαιτερότητα των προϊόντων ποιότητας στην Περιφέρεια Θεσσαλίας συνίσταται σε μοναδικότητα, σε επίπεδο προϊόντων που δεν ευδοκούν αλλού ή γεωγραφικής προέλευσης ή χαρακτηριστικών του προϊόντος. Ωστόσο, αρκετά τυροκομικά προϊόντα ΠΟΠ (κασέρι,μανούρι κ.λπ.) και κυρίως η φέτα παράγονται και σε άλλες περιοχές και περιφέρειες της Ελλάδας. Παρόλα αυτά, και τα συγκεκριμένα προϊόντα όπως και τα λοιπά που χαρακτηρίζονται από Θεσσαλική μοναδικότητα, έχουν σημαντικά συγκριτικά πλεονεκτήματα. Σίγουρα διακρίνονται για την υψηλή τους ποιότητα, την ιστορικότητά τους σε πολλές περιπτώσεις, τη σημαντική αγροτική και κτηνοτροφική παράδοση και την εμπειρωμένη άυλη γνώση στον πρωτογενή τομέα, την τεχνογνωσία των παραγωγών τους, ενώ εκμεταλλεύονται και τις κλιματικές/εδαφικές ιδιαιτερότητες στις περιοχές όπου παράγονται τα αγροτικά προϊόντα (π.χ. μήλα, ζώα) ή οι πρώτες ύλες τους (π.χ. σταφύλια, γάλα). Συγκεκριμένα ανά κατηγορία:

### ΟΙΝΟΙ

Στην παραγωγή των οίνων, μεγάλη σημασία παίζουν οι οινοποιησμες ποικιλίες σταφυλιών. Στα κρασιά ΓΕ της Θεσσαλίας, υπάρχουν ποικιλίες που δεν χρησιμοποιούνται σε άλλες ελληνικές περιοχές (π.χ. Μαύρο Μεσενικόλα για τα ΠΟΠ Μεσενικόλα, ή το Μοσχάτο Αμβούργου για τα ΠΓΕ Τυρνάβου ή το σταυρωτό και το κρασάτο), καθώς και ποικιλίες που χρησιμοποιούνται σε 2-3 κρασιά ΓΕ, όπως το Ξινόμαυρο (ΠΟΠ Ραψάνη), ή ο Ροδίτης (ΠΟΠ Αγχίαλος). Πρόσφατα στον Τύρναβο αναδείχτηκε η παλαιά ποικιλία της περιοχής «Λημνιώνα».

Συγκριτικό πλεονέκτημα της περιοχής, είναι η ύπαρξη σημαντικών οινοποιών με εμπειρία και τεχνογνωσία (ΑΟΣ Τυρνάβου, ΕΑΣ Δήμητρα, Τσάνταλης, κλπ), αλλά και νέων σχετικά μικρών παραγωγών που αναδείχθηκαν κυρίως τα τελευταία 20 χρόνια και διακρίνονται με βραβευμένα προϊόντα σε εκθέσεις στην Ελλάδα και στο εξωτερικό διαρκώς, συμμετέχουν ενεργά στους φορείς τους και σε δράσεις οινοτουρισμού και πολιτισμού καθώς και σε αναπτυξιακά και ερευνητικά προγράμματα.

### ΤΥΡΙΑ

Από τα έξι τυριά ΠΟΠ της Περιφέρειας Θεσσαλίας, μόνο το ένα (Γραβιέρα Αγράφων), είναι αποκλειστικό της προϊόν. Τα υπόλοιπα πέντε μπορούν να παράγονται και σε άλλες περιφέρειες της χώρας και ειδικά η φέτα, που αποτελεί το κύριο τυροκομικό προϊόν, τόσο σε εγχώρια κατανάλωση, όσο και ως εξαγωγίμο προϊόν, μπορεί να παραχθεί σε άλλες έξι περιφέρειες.

Η Θεσσαλία όμως, όπως αναφέρθηκε, διακρίνεται, τόσο στην παραγωγή πρώτης ύλης (πρώτη σε πρόβειο γάλα, δεύτερη σε κατσικίσιο), όσο και στην παραγωγή τυριού (πρώτη περιφέρεια με 40% της παραγωγής μαλακού τυριού και του 23% της παραγωγής σκληρών τυριών). Η συγκεκριμένη ανάπτυξη στην παραγωγή τυροκομικών είναι αποτέλεσμα της αποδοχής των θεσσαλικών τυριών και των θεσσαλικών τυροκομείων, τόσο ως προς την ποιότητα τους ως προϊόντα, όσο και ως προς το μάρκετινγκ που χρησιμοποιούν.

### ΦΡΟΥΤΑ

Από τα δύο προϊόντα ΠΟΠ, το Φιρίκι Πηλίου, σίγουρα είναι μοναδικό σαν ποικιλία, με το χαρακτηριστικό σχήμα και χρώμα. Αποτελεί μια από τις πιο ευδιάκρι-

τες ποικιλίες μήλου, ακόμα και για τους μη γνώστες.

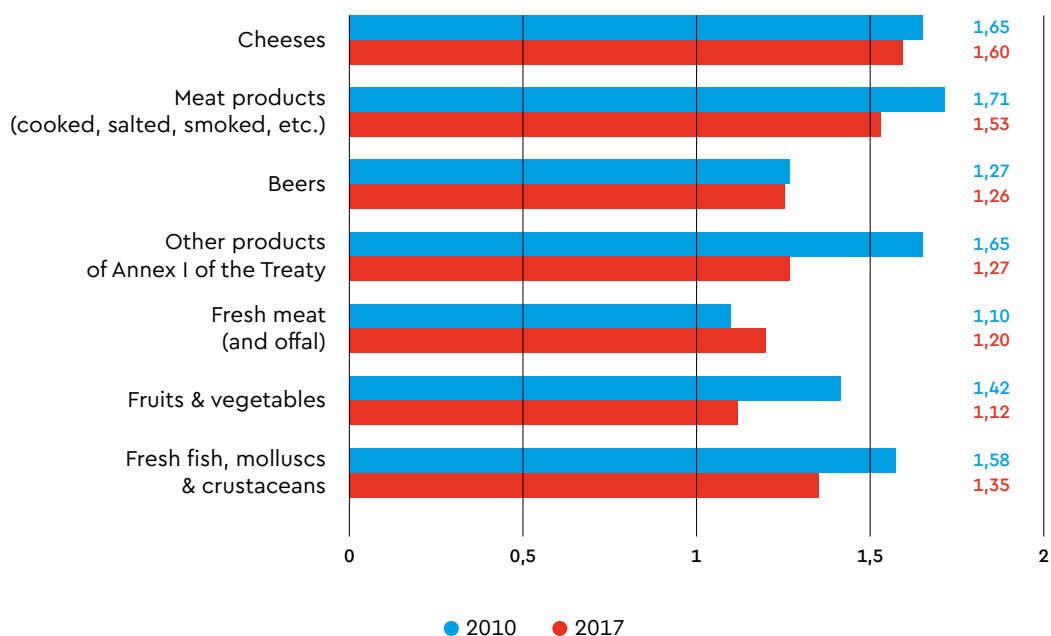
Από την άλλη, τα μήλα Ζαγοράς Πηλίου, είναι καλύτερα εδραιωμένα στην ελληνική αγορά αλλά και όπου εξάγονται. Ο συνεταιρισμός που τα διακινεί (όπως και τα Φιρίκια), έχει ιστορία μεγαλύτερη των 100 ετών, με ικανή οργάνωση, συνεχή εκσυγχρονισμό στον παραγωγικό εξοπλισμό και ιδιόκτητο δίκτυο διανομής στην Ελλάδα (ιδιόκτητα φορτηγά και εγκαταστάσεις στις λαχαναγορές Αθηνών-Θεσσαλονίκης). Ως brand το ΖΑΓΟΡΙΝ με το αυτοκόλλητο σε κάθε φρούτο, ήταν μια καινοτομία για τη χώρα (αντίστοιχο του Melinda στα μήλα ΠΟΠ της Κοιλιάδας του Νον/Κοιλιάδας του Ήλιου της Ιταλίας), αρκετά αναγνωρίσιμο εδώ και χρόνια.

Το πρόβλημα με τα συγκεκριμένα φρούτα είναι ότι οι καταναλωτές δύσκολα θα πληρώσουν μεγάλο premium τιμής (βλ. Εικόνα 18).

### ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΚΡΕΑΤΟΣ

Σχετικά με τα δύο προϊόντα κρέατος ΠΟΠ της Περιφέρειας Θεσσαλίας (Αρνάκι και Κατσικάκι Ελασσόνας), η προσπάθεια για απόκτηση συγκριτικού πλεονεκτήματος είναι πιο δύσκολη. Σύμφωνα με τη «Μελέτη της οικονομικής αξίας των σχημάτων ποιότητας της ΕΕ, ΓΕ & ΕΠΙΠ» (European Commission, 2021: 101), το επιπλέον premium των προϊόντων ΠΟΠ φρέσκου κρέατος (και σφαγίων) ανήλθε στο 1,20 για το 2017, από 1,10 το 2010, η δεύτερη χειρότερη επίδοση όλων των κατηγοριών.

**Γράφημα 8** Συντελεστής πριμοδότησης αξίας για αγροτικά προϊόντα & τρόφιμα (2010 & 2017)



Πηγή: European Commission, 2021: 102 (AND International study for DG Agri). Επεξεργασία: Χρήστος Τσολερίδης

Αυτό σημαίνει ότι ένα προϊόν φρέσκου κρέατος ΠΟΠ δεν αποδίδει το ίδιο με ένα τυρί, ή ένα κρασί σε σχέση με τα κοινά αντίστοιχα προϊόντα. Αν αναλογιστούμε ότι η κύρια αγορά για τα σφάγια αρνιών και κατσικιών είναι η αγορά του Πάσχα τόσο στην Ελλάδα, αλλά στις Ιταλία, Ισπανία, Πορτογαλία (που συνήθως προηγείται χρονικά), γίνεται αντιληπτό ότι το κίνητρο παραγωγής ΠΟΠ προϊόντος κρέατος δεν είναι τόσο δελεαστικό. Επιπλέον, θα απαιτηθεί να δημιουργηθεί μια κρίσιμη μάζα παραγωγών μια και προς το παρόν υπάρχει μόνο μια εταιρεία που διαθέτει τα αντίστοιχα προϊόντα ΠΟΠ.

#### ΕΛΙΕΣ

Το μοναδικό ΠΟΠ προϊόν της Περιφέρειας Θεσσαλίας (κονσερβολιά Πηλίου Βόλου), δεν έχει μεγάλη προώθηση από τις επιχειρήσεις μεταποίησης και εμπορίας. Μόνο μια επιχείρηση εκτός Περιφέρειας είναι πιστοποιημένη για το συγκεκριμένο προϊόν. Οι μεταποιητικές επιχειρήσεις τροφίμων της Θεσσαλίας, έχουν στους καταλόγους τους προϊόντα ελιών, αλλά χρησιμοποιούν κυρίως ελιές από την Καλαμάτα, τη Χαλκιδική και τη Φθιώτιδα. Παρόλο βέβαια που οι συγκεκριμένες περιοχές διαθέτουν αντίστοιχες ονομασίες ΓΕ, δύσκολα θα βρούμε μεταποιημένο προϊόν με ονομασία ΠΟΠ.

#### ΑΛΚΟΟΛΟΥΧΑ ΠΟΤΑ

Όσον αφορά τα δύο προϊόντα ΓΕ της Περιφέρειας Θεσσαλίας (Τσίπουρο Θεσσαλίας, Τσίπουρο Τυρνάβου), μπορούμε να πούμε ότι αυτό του Τυρνάβου ξεχωρίζει, καθότι είναι το μοναδικό που χρησιμοποιεί συγκεκριμένη ποικιλία στεμφύλων σε συγκεκριμένη ποσότητα εκ προδιαγραφής (Μαύρο μοσχάτο Αμβούργου).

Επίσης, η κουλτούρα παραγωγής και κατανάλωσης, συνεπώς η αγορά, που υπάρχει διαχρονικά σε όλη την περιοχή, έχει συμβάλει στην ύπαρξη αρκετών αποσταγματοποιών, και παρότι εξακολουθεί να υπάρχει η παραγωγή ατυποποίησης προϊόντος με τον θεσμό των «διήμερων», είναι γεγονός ότι η παραγωγή εμφιαλωμένου αυξάνεται (IOBE, 2020), τόσο για την κάλυψη της εσωτερικής ζήτησης όσο κυρίως, για εξαγωγές.

Επισημαίνεται ότι όπως αναφέρθηκε στην περιγραφή των προδιαγραφών των δύο προϊόντων, η συνολική παραγωγή τους το 2017, ξεπερνούσε το 50% της ελληνικής παραγωγής τσίπουρου.

# 3.

## ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΩΝ ΑΓΟΡΩΝ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ (ΕΓΧΩΡΙΕΣ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ) ΚΑΙ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΝΕΩΝ ΑΓΟΡΩΝ

### 3.1 ΕΞΩΣΤΡΕΦΕΙΑ ΤΟΥ ΑΓΡΟΔΙΑΤΡΟΦΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Ο αγροδιατροφικός τομέας συνεισφέρει σημαντικά στις ελληνικές εξαγωγές. Μετά από πολλά χρόνια, κατά τα οποία το εμπορικό ισοζύγιο των αγροδιατροφικών προϊόντων ήταν ελλειμματικό, το 2020 παρουσίασε θετικό εμπορικό ισοζύγιο, ύψους €207 εκατ. (ΕΥ, Τράπεζα Πειραιώς, 2022).

Το 2020 οι συνολικές εξαγωγές όλων των κλάδων πλην των πετρελαιοειδών αυξήθηκαν κατά 3,2% (739 εκ. €) συνεχίζοντας την αυξητική τάση που υπάρχει από το 2015. Όσον αφορά το μερίδιο του αγροδιατροφικού τομέα, βρίσκεται στη δεύτερη θέση (μετά τα πετρελαιοειδή), με ποσοστό 15,5% (Ινστιτούτο Εξαγωγικών Ερευνών & Σπουδών – ΣΕΒΕ, 2021).

Η Περιφέρεια Θεσσαλίας, ήταν η τέταρτη περιφέρεια ως προς το ύψος των εξαγωγών με 1,4 δισ. € αξία εξαγωγών, μετά από Αττική, Κεντρική Μακεδονία και Πελοπόννησο, την οποία ξεπερνά στην τρίτη θέση, αν εξαιρέσουμε τα πετρελαιοειδή. Χωρίς αυτά δηλαδή οι εξαγωγές της αντιπροσωπεύουν το 6,2% των ελληνικών εξαγωγών. (Ινστιτούτο Εξαγωγικών Ερευνών & Σπουδών – ΣΕΒΕ, 2021).

Η αύξηση των εξαγωγών στην Περιφέρεια για το διάστημα 2015–2019 είναι στο 6,6%, υψηλότερο της αντίστοιχης συνολικής για τη χώρα (6,3%).

Ο κύριος κλάδος συνεισφοράς στις Θεσσαλικές εξαγωγές είναι φυσικά ο αγροδιατροφικός τομέας, με μερίδιο το 2019 που φτάνει το 48,5%, περίπου 700 εκ. ευρώ. Κύριος εξαγωγικός προορισμός είναι η Γερμανία, με μερίδιο 18,6%, και ακολουθούν Τουρκία και Ιταλία με 8,5% και 7,2% (Ινστιτούτο Εξαγωγικών Ερευνών & Σπουδών – ΣΕΒΕ, 2021).

Όσον αφορά τα προϊόντα ΠΟΠ/ΠΓΕ, δεν υπάρχουν στοιχεία σε επίπεδο Περιφερειών της ΕΕ, αλλά συνολικά για τα κράτη-μέλη. Η συνολική αξία πωλήσεων των προϊόντων σήμανσης ΓΕ για τη χώρα μας κατά το 2017 ήταν 1,19 δισ. ευρώ. Ο αριθμός των προστατευόμενων προϊόντων που ήταν καταχωρημένα, δηλαδή ΠΟΠ/ΠΓΕ και όχι τα ΕΠΙΠ, ήταν 267 (έναντι 252 το 2010).

Η κύρια κατηγορία σήμανσης ΓΕ στην Ελλάδα ήταν τα ΠΟΠ αγροτικά προϊόντα και τρόφιμα. Αυτά αποτελούσαν το 77% του συνόλου. Οι οίνοι (ΠΟΠ και ΠΓΕ) αντιπροσώπευαν το 18% του συνόλου, τα αλκοολούχα ποτά το 3% και τα τρόφιμα ΠΓΕ το 2%.

Στην κύρια κατηγορία (αγροτικά προϊόντα και τρόφιμα), τα τυριά αντιπροσώπευαν το 90% της συνολικής αξίας πωλήσεων. Συγκεκριμένα, οι παραγωγοί φέτας γνώρισαν αξιοσημείωτη ανάπτυξη.

### ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΑΞΙΑ ΠΩΛΗΣΕΩΝ ΤΟΥ 2010

Ο συνολικός ρυθμός αύξησης της ελληνικής αξίας πωλήσεων προϊόντων ΓΕ μεταξύ 2010 και 2017 ήταν 18 % (μέση ετήσια αύξηση 2,4 %).

Τα προϊόντα διατροφής ΠΟΠ (τυριά και, μεταξύ αυτών, η φέτα) προκάλεσαν το 90% της αύξησης των πωλήσεων (160 εκατ. ευρώ από 176 εκατ. ευρώ).

Η αξία των ελληνικών οίνων ΓΕ αυξήθηκε μόνο κατά 3%. Αυτό ήταν αποτέλεσμα αντίθετων τάσεων: μείωση για τους οίνους ΠΟΠ (-12%) και αύξηση για τους οίνους ΠΓΕ (+13 %).

Τα δεδομένα σχετικά με τα αλκοολούχα ποτά είχαν αναθεωρηθεί για την περίοδο 2005-2010. Μεταξύ 2010 και 2017, η αξία των πωλήσεων των αλκοολούχων ποτών μειώθηκε κατά 3%.

**Πίνακας 7** Αξία πωλήσεων ελληνικών προϊόντων ΓΕ (2010 & 2017)

	Αξία πωλήσεων (σε χιλ. EUR)			
	2010	2017	Μεταβολή 2010/2017	Αρ. προϊόντων 2017
<b>Αγροτ. Τροφ.-ΠΟΠ</b>	743.168	903.033	22%	75
<b>Αγροτ. Τροφ.-ΠΓΕ</b>	10.041	20.543	105%	29
<b>ΣΥΝΟΛΟ Αγροτ. Τροφ.</b>	753.209	923.576	23%	104
<b>Οίνοι-ΠΟΠ</b>	79.711	70.015	-12%	33
<b>Οίνοι-ΠΓΕ</b>	121.289	137.178	13%	114
<b>ΣΥΝΟΛΟ Οίνοι</b>	201.001	207.192	3%	147
<b>Αλκοολ.ποτά ΓΕ</b>	66.679	64.493	-3%	16
<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>	1.020.888	1.195.261	17%	267

Πηγή: European Commission, 2021: 88 (AND International study for DG Agri), *ιδία μετάφραση*

### ΕΞΑΓΩΓΕΣ 2010-2017

Οι μεταβολές στην αξία των εξαγωγών ήταν πολύ θετικές. Μεταξύ των δύο ετών, οι πωλήσεις στην ΕΕ αυξήθηκαν κατά 70% και οι πωλήσεις σε χώρες εκτός ΕΕ αυξήθηκαν κατά 93%. Ο ρυθμός ανάπτυξης συνολικά έφτασε το 74%.

Αυτό το θετικό αποτέλεσμα οφειλόταν κυρίως στα αγροτικά προϊόντα και τρόφιμα, ιδιαίτερα στα τυριά, αλλά αυξήθηκαν και οι εξαγωγές κρασιού (κατά 10% προς την ΕΕ και κατά 180% προς τρίτες χώρες).

Οι εξαγωγές αλκοολούχων ποτών αυξήθηκαν κατά 54% μεταξύ των δύο ετών. Οι πωλήσεις σε χώρες εκτός ΕΕ αυξήθηκαν ταχύτερα (+85%) από ό,τι οι πωλήσεις σε χώρες της ΕΕ (+45%).

Έτσι, οι εξαγωγές έπαιξαν κεντρικό ρόλο στην εξέλιξη των ελληνικών προϊόντων ΓΕ. Το μερίδιο των συνολικών εξαγωγών στις συνολικές πωλήσεις αυξήθηκε από 28% το 2010 σε 42% το 2017. Παράλληλα, οι πωλήσεις στην ελληνική εθνική αγορά μειώθηκαν κατά 5%.

**Πίνακας 8** Αξία εξαγωγών ελληνικών προϊόντων ΓΕ (2010 & 2017)

	Ενδοκοινοτικό εμπόριο (σε χιλ. EUR)			Εξαγωγές εκτός ΕΕ (σε χιλ. EUR)		
	2010	2017	Μεταβολή 2010/2017	2010	2017	Μεταβολή 2010/2017
<b>Αγροτ. Τροφ.- ΠΟΠ</b>	186.094	336.497	81%	39.848	69.035	73%
<b>Αγροτ. Τροφ.- ΠΓΕ</b>	507	2.045	304%	117	687	490%
<b>ΣΥΝΟΛΟ Αγροτ. Τροφ.</b>	186.601	338.542	81%	39.964	69.722	74%
<b>Οίνοι- ΠΟΠ</b>	15.199	13.260	-13%	4.105	8.342	103%
<b>Οίνοι- ΠΓΕ</b>	12.061	16.608	38%	4.770	16.546	247%
<b>ΣΥΝΟΛΟ Οίνοι</b>	27.261	29.868	10%	8.875	24.888	180%
<b>Αλκοολ. ποτά ΓΕ</b>	18.856	27.247	45%	6.004	11.134	85%
<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>	232.718	395.657	70%	54.843	105.744	93%

Πηγή: European Commission, 2021: 88 (AND International study for DG Agri), ίδια μετάφραση  
«Μερίδιο στην αξία πωλήσεων των προϊόντων ΓΕ της ΕΕ»

Το μερίδιο αγοράς της Ελλάδας στη συνολική αγορά προϊόντων ΓΕ της ΕΕ αντιπροσώπευε το 1,5 % το 2017, σε σύγκριση με το 1,9 % του 2010. Αυτή η σχετική μείωση οφειλόταν στην ταχύτερη ανάπτυξη στα άλλα κράτη μέλη.

Όσον αφορά την κύρια κατηγορία προϊόντων (ΠΟΠ αγροτικά προϊόντα και τρόφιμα), το μερίδιο της ελληνικής αγοράς παρέμεινε σταθερό (αυξήθηκε κατά 0,1 μονάδες). (European Commission, 2021)

**Πίνακας 9** Μερίδιο των ελληνικών προϊόντων ΓΕ εντός ΕΕ και ποσοστό εξαγωγών προς συνολικές πωλήσεις (2010 & 2017)

	% σύνολο πωλήσεων χωρών της ΕΕ			% εξαγωγών στις συνολικές πωλήσεις		
	2010	2017	Μεταβολή 2010/2017	2010	2017	Μεταβολή 2010/2017
<b>Αγροτ. Τροφ.-ΠΟΠ</b>	8,5%	8,8%	3%	30%	45%	48%
<b>Αγροτ. Τροφ.-ΠΓΕ</b>	0,1%	0,1%	10%	6%	13%	114%
<b>ΣΥΝΟΛΟ Αγροτ. Τροφ.</b>	4,5%	3,7%	-18%	30%	44%	47%
<b>Οίνοι-ΠΟΠ</b>	0,3%	0,2%	-33%	24%	31%	27%
<b>Οίνοι-ΠΓΕ</b>	2,9%	2,2%	-24%	14%	24%	74%
<b>ΣΥΝΟΛΟ Οίνοι</b>	0,7%	0,5%	-23%	18%	26%	47%
<b>Αλκοολ. ποτά ΓΕ</b>	0,8%	0,6%	-23%	37%	60%	60%
<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>	1,9%	1,5%	-17%	28%	42%	49%

Πηγή: European Commission, 2021: 88 (AND International study for DG Agri), ιδία μετάφραση

### 3.2 ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΕΣ ΑΓΟΡΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ

Οι Περιφέρειες της Ευρώπης και οι Οργανώσεις παραγωγών ΠΟΠ/ΠΓΕ προϊόντων προωθούν στην ΕΕ, στον ΠΟΕ και στις διεθνείς εμπορικές συμφωνίες μέσω του Δικτύου AREPO, πολιτικές και Προγράμματα διακριτότητας των προϊόντων τους στο διεθνές εμπόριο και αποτροπής των απομιμήσεων ΠΟΠ/ΠΓΕ προϊόντων οι οποίες παραπλανούν τους καταναλωτές και διαμορφώνουν συνθήκες αθέμιτου ανταγωνισμού για τους παραγωγούς ΠΟΠ/ΠΓΕ, βιολογικών και προϊόντων με τοπικές και Περιφερειακές σημάσεις ποιότητας (Μητρούσιας, 2017).

Σύμφωνα με τους Ανδρονικιάκη Α. & Τσατσάκη Γ. (2021), το 2020 οι εξαγωγές φέτας έφτασαν τους 80.843 τόνους από 73.459 τόνους το 2019, σημειώνοντας αύξηση 10% σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία της Eurostat, που έχουν επεξεργαστεί ο ΣΕ-ΒΓΑΠ και η Ένωση Ελληνικών Τυροκομείων. Σημειώνεται ότι στη Θεσσαλία παράγεται το 40% των μαλακών τυριών της χώρας και κυρίως φέτα η οποία αποτελεί το 75% αυτών.

Την ώρα, όμως, που οι όγκοι των εξαγωγών αυξάνονται ταχύτατα, η αξία τους δεν φαίνεται να ακολουθεί στους ίδιους ρυθμούς. Είναι χαρακτηριστικό ότι σε σύγκριση με το 2017, η αύξηση στις εξαχθείσες ποσότητες είναι 36% (80.843 τόνοι το 2020 έναντι 59.414 το 2017), ενώ η αύξηση στην αξία τους 25,5% (432 εκατ. ευρώ το 2020 έναντι 344,2 εκατ. ευρώ το 2017). Αυτό μαρτυρά μια μείωση της μέσης τιμής εξαγωγής, η οποία το 2020 διαμορφώθηκε σε 5,23 ευρώ/κιλό έναντι 5,80 ευρώ/κιλό τρία χρόνια πριν (2017).

Από τα διαθέσιμα στοιχεία γίνεται επίσης φανερό ότι, πλέον, πάνω από το 60% της εθνικής παραγωγής διοχετεύεται στο εξωτερικό (61,6% το 2019 και 63,5% το 2020), με τη Γερμανία να αποτελεί με διαφορά τον πλέον δημοφιλή προορισμό, απορροφώντας σχεδόν το 1/3 των εξαγωγών φέτας (26.091 τόνοι το 2019), ακολουθούμενη από το Ηνωμένο Βασίλειο (10.692 τόνοι) και την Ιταλία (9.050 τόνοι).

Αξιοποιώντας στοιχεία από το Observatory of Economic Complexity (OEC) για το 2020, θα αποτυπώσουμε τις κύριες αγορές των αγροδιατροφικών προϊόντων.

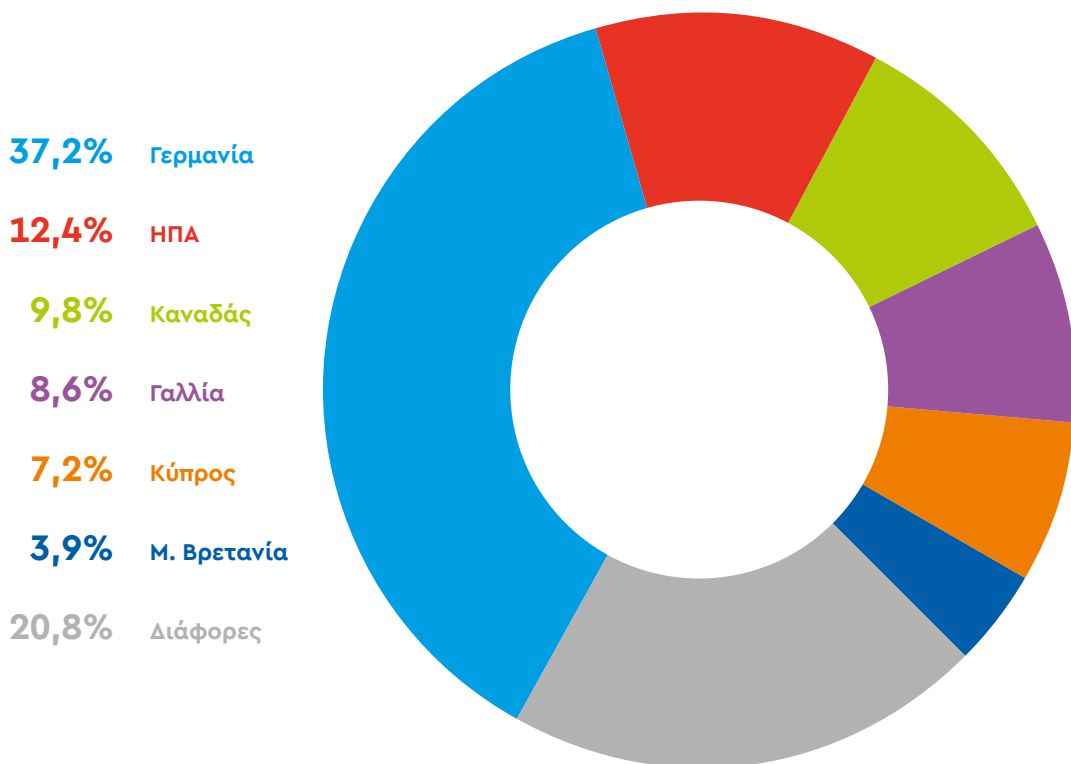


## ΟΙΝΟΣ

Η συνολική αξία των ελληνικών εξαγωγών οίνου το 2020 ανήλθε στα 79,4 εκ. \$, που αντιστοιχεί στο 0,29% των ελληνικών εξαγωγών (πλην πετρελαιοειδών).

Οι κύριοι εξαγωγικοί προορισμοί είναι η Γερμανία και οι δύο κύριες βορειο-αμερικανικές αγορές, οι ΗΠΑ και ο Καναδάς. Η Ευρώπη και η Βόρειος Αμερική αποτελούν τις πρώτες δέκα ξένες αγορές μας, με συνολικό ποσοστό 87,5% του συνόλου των εξαγωγών οίνου (ΟΕC, 2020).

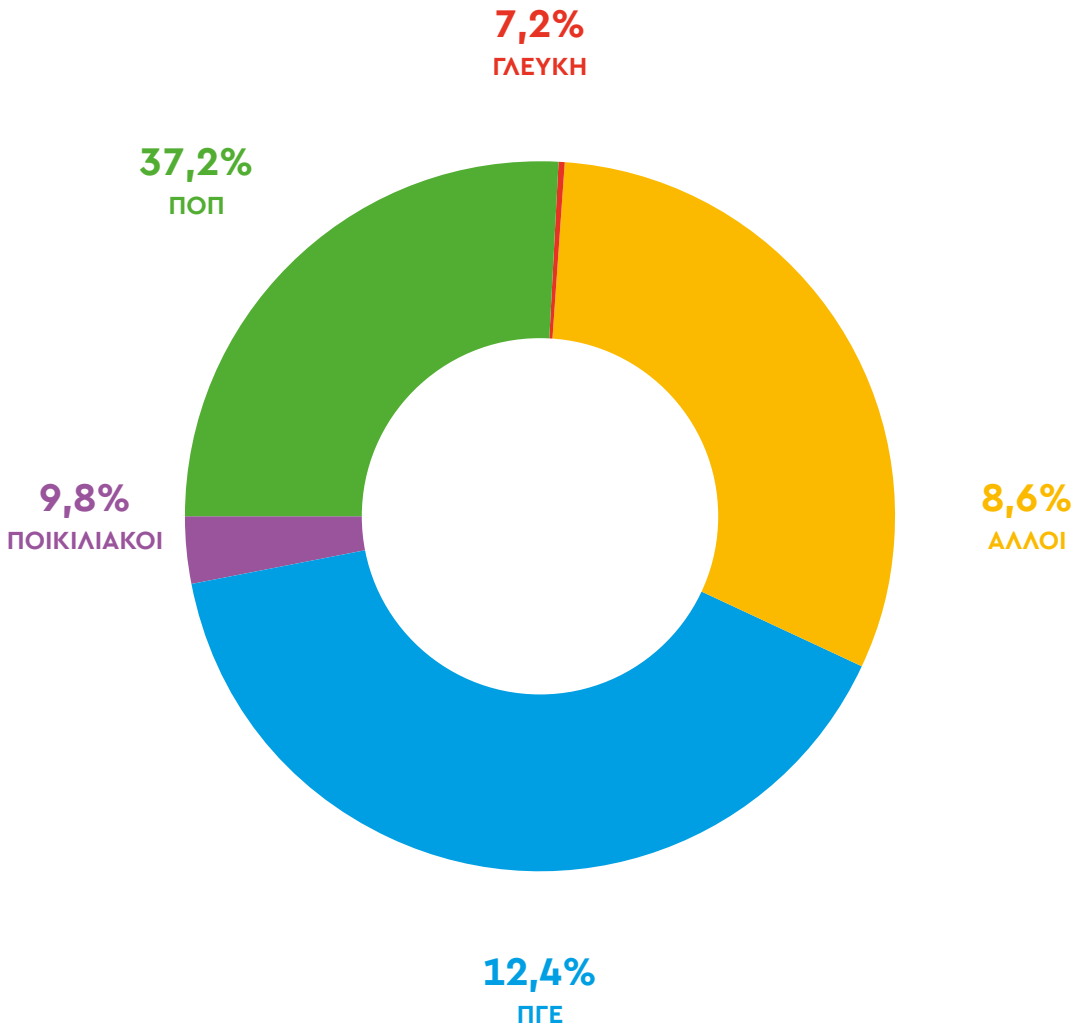
**Γράφημα 9** Κύριες εξαγωγικές αγορές οίνου για το 2020



Πηγή: ΟΕC, 2020. Επεξεργασία: Χρήστος Τσολερίδης

Σύμφωνα με ανάλυση του ΚΕΟΣΟΕ (Κλαδικός Εθνικός Αγροτικός Συνεταιρισμός Αμπελοοινικών Προϊόντων, 2020) σε στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ για το 2019, το μερίδιο των ΠΟΠ & ΠΓΕ οίνων στις ελληνικές εξαγωγές του κλάδου ανήλθε στο 70% περίπου. Μάλιστα τα ΠΓΕ κρασιά έχουν ξεπεράσει ελαφρώς τα αντίστοιχα ΠΟΠ (39,81% έναντι 30,82%). Βέβαια υπενθυμίζουμε ότι ο αριθμός ΠΓΕ οίνων είναι υπερδιπλάσιος των ΠΟΠ.

**Γράφημα 10** Μερίδιο των ΠΟΠ/ΠΓΕ οίνων στο σύνολο των εξαγωγών οίνου (2019)



Πηγή: ΚΕΟΣΣΟΕ, 2020. Επεξεργασία: Χρήστος Τσολερίδης

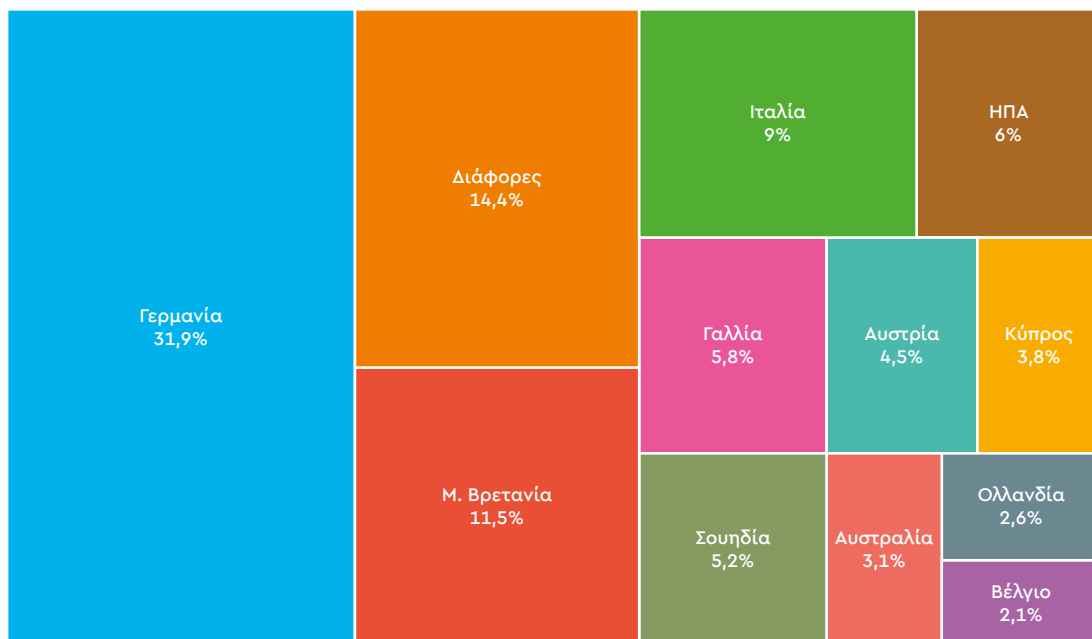
Από την ίδια ανάλυση, φαίνεται ότι τα ΠΓΕ και τα ΠΟΠ κρασιά έχουν καλύτερη τιμή από τις απλές κατηγορίες κρασιών, με τα ΠΓΕ να έχουν μέση τιμή 3,93 ευρώ/Κg και τα ΠΟΠ 3,13 ευρώ/ Kg. (ΚΕΟΣΣΟΕ, 2020)

## ΤΥΡΟΚΟΜΙΚΑ

Το ύψος των ελληνικών εξαγωγών τυριού το 2020 έφτασε τα 602 εκ.\$, που μεταφράζεται σε μερίδιο 2,23% του συνόλου των εξαγωγών της χώρας, αν εξαιρέσουμε τα πετρελαιοειδή.

Η Ευρώπη αποτελεί την κύρια αγορά των προϊόντων μας, με μερίδιο 87,8%. Η Γερμανία φυσικά ξεχωρίζει με σχεδόν το 1/3 του όγκου εξαγωγών. Αξιόλογες μη ευρωπαϊκές αγορές οι ΗΠΑ (36 εκ. \$ πωλήσεων, τέταρτη θέση συνολικά) και η Αυστραλία (19 εκ. \$, ένατη θέση). Αξιοσημείωτη η έλλειψη διεξόδου στις αγορές της Ασίας κυρίως (ΟΕC, 2020).

**Γράφημα 11** Κύριες εξαγωγικές αγορές τυροκομικών για το 2020



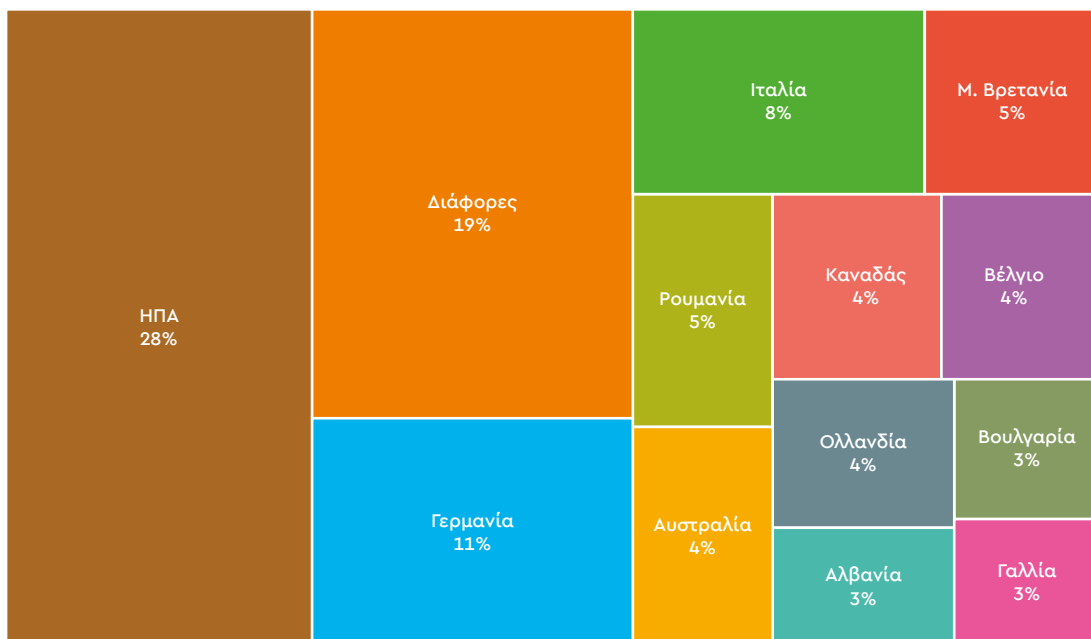
Πηγή: ΟΕC, 2020. Επεξεργασία: Χρήστος Τσολερίδης

## ΕΛΙΕΣ

Οι ελληνικές εξαγωγές επιτραπέζιας ελιάς, είτε τυποποιημένη, είτε ως καρπός, έφτασαν τα 531 εκ. δολάρια, που αντιστοιχεί στο 2% περίπου των ελληνικών εξαγωγών, πλην πετρελαιοειδών.

Οι ΗΠΑ είναι η κύρια εξαγωγική αγορά (28,1%) και με τις Γερμανία, Ιταλία και Ηνωμένο Βασίλειο, απορροφούν τις μισές εξαγωγές μας. Η Αυστραλία και ο Καναδάς είναι οι χώρες εκτός Ευρώπης, με σημαντικές πωλήσεις (4,5% έκαστη). Η πρώτη ασιατική χώρα είναι το Ισραήλ με 1,5% αξία εξαγωγών (ΟΕC, 2020).

**Γράφημα 12** Κύριες εξαγωγικές αγορές προϊόντων ελιάς για το 2020



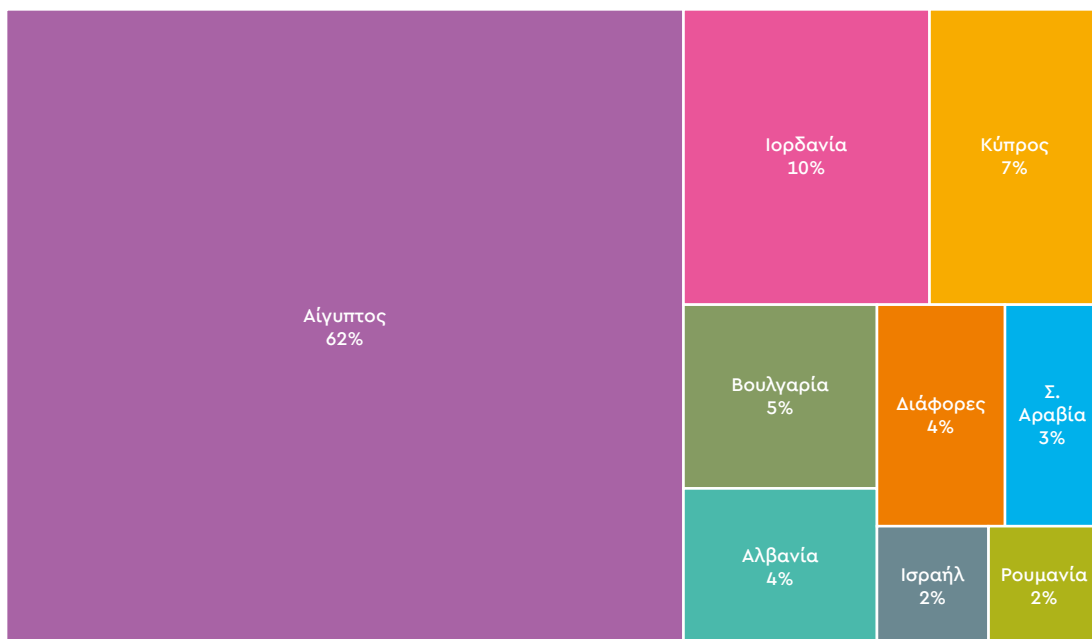
Πηγή: ΟΕC, 2020. Επεξεργασία: Χρήστος Τσολερίδης

## ΦΡΟΥΤΑ

Οι εξαγωγές μήλων της χώρας μας για το 2020, ανήλθαν στα 43,2 εκ. δολάρια. Σε αντίθεση με τα προηγούμενα προϊόντα που εξετάστηκαν, οι κύριες χώρες εξαγωγών είναι αρκετά διαφορετικές και αποτελούνται κυρίως από χώρες που οι ίδιες δεν μπορούν να έχουν παραγωγή τέτοιων φρούτων.

Η Αίγυπτος απορροφά παραπάνω από τις μισές εξαγωγές (62%), ενώ οι υπόλοιπες που ξεχωρίζουν είναι πάλι χώρες της Μέσης Ανατολής (Ιορδανία, Σαουδική Αραβία, Ισραήλ) ή Βαλκανικές χώρες (Βουλγαρία, Αλβανία, Κύπρος, Ρουμανία) (ΟΕC, 2020).

**Γράφημα 13** Κύριες εξαγωγικές αγορές μήλων για το 2020



Πηγή: ΟΕC, 2020. Επεξεργασία: Χρήστος Τσολερίδης

## ΑΛΚΟΟΛΟΥΧΑ ΠΟΤΑ

Σύμφωνα με τον Γιαννούλη (2020) η αξία εξαγωγών των προϊόντων απόσταξης ΓΕ έφθασε στα 75,7 εκ. Ευρώ για το 2019.

Κυριότερες χώρες εξαγωγών, ήταν η Γερμανία με 30,6 εκ. Ευρώ και μερίδιο 40,4% του συνόλου. Ακολουθεί το Ιράκ με 8,9 εκ. Ευρώ, ποσοστό 11,8% του συνόλου, δηλαδή Γερμανία και Ιράκ, συγκεντρώνουν 52,2% των συνολικών εξαγωγών.

Οι υπόλοιπες 12 κυριότερες χώρες εξαγωγών, μπορούν να τοποθετηθούν σε ομάδες ανάλογα με το ύψος αξίας των εξαγωγών προς αυτές:

Χώρες με αξία εξαγωγών 3-5 εκ. Ευρώ: Βουλγαρία, Τσεχία, Κάτω Χώρες

Χώρες με αξία εξαγωγών 2-2,7 εκ. Ευρώ: Γαλλία, Ισπανία, Βόρεια Μακεδονία

Χώρες με αξία εξαγωγών 1-1,9 εκ. Ευρώ: Κύπρος, Πολωνία, ΗΠΑ, Λετονία, Τουρκία, Αυστρία.

Βέβαια, όπως αναφέρει η ίδια μελέτη, το κύριο εξαγωγίμο ποτό είναι το ούζο με 68% του συνόλου και τις δύο σημαντικότερες χώρες προορισμού (Γερμανία, Ιράκ) να συγκεντρώνουν σχεδόν το 60% των εξαγωγών του προϊόντος.

Οι κύριες χώρες-αγορές των αγροδιατροφικών προϊόντων που αναφέρθηκαν, είναι η Γερμανία, η Ιταλία, το Ηνωμένο Βασίλειο, χώρες της Βαλκανικής, καθώς και οι ΗΠΑ, Αυστραλία από τις εκτός Ευρώπης. Διαπιστώνεται ότι από τις κυριότερες χώρες προορισμού, σημαντικό ρόλο διαδραματίζει η ελληνική ή η ελληνικής καταγωγής κοινότητα που διαβιεί στο εξωτερικό (Γιαννούλης, 2020). Η κατηγορία που μάλλον εξαιρείται είναι αυτή των μήλων.



### 3.3 ΔΥΝΗΤΙΚΕΣ ΑΓΟΡΕΣ

Κύριος εξαγωγικός προορισμός Θεσσαλικών αγροδιατροφικών προϊόντων είναι η Γερμανία και ακολουθούν Τουρκία και Ιταλία όπως προαναφέρθηκε. Η εξωστρέφεια συνεπώς έχει σχετικά μικρό βάθος και όπως επισημαίνει ο Γιαννούλης (2020) καμία διάρθρωση των ελληνικών εξαγωγών/εισαγωγών κωδικού προϊόντος ανά χώρα δεν είναι όμοια με διάρθρωση εξαγωγών/εισαγωγών προς/από άλλες χώρες (όπως και καμία διάρθρωση εξαγωγών-εισαγωγών προς/ανά χώρα δεν είναι όμοια προς/από άλλες χώρες).

Οι θεσσαλικές αγροτικές εκμεταλλεύσεις είναι μικρές σε μέγεθος ενώ οι επιχειρήσεις του αγροδιατροφικού τομέα περιλαμβάνουν αρκετούς και σημαντικούς για τα ελληνικά δεδομένα «μεγάλους» παίκτες παρά το γεγονός ότι υπάρχουν λίγες ενδείξεις κάθετης ολοκλήρωσης μεταξύ πρωτογενούς τομέα και πρώτης μεταποίησης σε περιφερειακό επίπεδο. Συνεπώς, το αγροδιατροφικό σύμπλεγμα της ΠΘ μπορεί να καταστεί περισσότερο ανταγωνιστικό απευθυνόμενο σε niche αγορές επιλογής όπου το συγκριτικό του πλεονέκτημα δεν είναι η χαμηλή τιμή με βάση την οποία δεν μπορεί να ανταγωνιστεί αλλά η αξιοποίηση της μοναδικότητας και η παραγωγή προϊόντων ποιότητας. Ένα πρόσφατο παράδειγμα αφορά το υποψήφιο για σήμανση Σκόρδο Πλατυκάμπου. Αναπτύχθηκε ενδιαφέρον για το προϊόν από μεγάλη Ιαπωνική εταιρεία που δραστηριοποιείται παγκοσμίως και στον κλάδο των φαρμακευτικών προϊόντων, καθώς σε εργαστηριακές εξετάσεις των ιδίων διαπιστώθηκε ότι το σκόρδο του Πλατυκάμπου διαθέτει 50% περισσότερες αντικαρκινικές δράσεις απ' ότι άλλες ποικιλίες σκόρδου σε ολόκληρο τον κόσμο. Ο τοπικός Αγροτικός Συνεταιρισμός πιστοποιήθηκε το 2021 για το σκόρδο με την ονομασία eNtorio Platikamprou με το σήμα πιστοποίησης AFQ της FoodOxys (Λιάμης, 2021).

### 3.4 ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ ΚΑΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΩΣΤΡΕΦΕΙΑ ΤΟΥ ΑΓΡΟΔΙΑΤΡΟΦΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ

Η βασική ευκαιρία σε ό,τι αφορά την εξωστρέφεια του θεσσαλικού αγροδιατροφικού τομέα και η οποία σχετίζεται με τα βασικά συγκριτικά του πλεονεκτήματα είναι η συνολική αύξηση της διεθνούς ζήτησης για ποιοτικά, πιστοποιημένα και λειτουργικά τρόφιμα και υγιεινά «snacks» και φαγητά.

Σε ό,τι αφορά λοιπές ευκαιρίες εξωστρέφειας αυτές διευκολύνονται από τη δυνατότητα διακίνησης των προϊόντων καθώς σημαντική είναι η κεντροβαρής θέση της ΠΘ στην ηπειρωτική χώρα με πολύ καλές υποδομές προσπελασιμότητας αλλά και η στρατηγική επιλογή των επιχειρήσεων της περιφέρειας για σταδιακή ενίσχυση της εξωστρέφειας από πλευράς τους ώστε να αντιμετωπίσουν την περίπου δεκάχρονη οικονομική κρίση αλλά και τις επιπτώσεις της πανδημίας.

Στις ευκαιρίες πρέπει να συμπεριληφθούν οι τάσεις περιορισμού της γραφειοκρατίας και του κανονιστικού περιβάλλοντος κυρίως σε εθνικό επίπεδο αλλά και διεθνώς (Trade Facilitation - TF).

Επίσης, η εντοπισμένη κατά τη διαδικασία διαβούλευσης για τη στρατηγική έξυπνης εξειδίκευσης ανάγκη για πολυεπίπεδες δικτυώσεις και ως προς τις τρεις συνιστώσες (επιχειρήσεις/παραγωγοί, ερευνητές, περιφερειακή διοίκηση) αλλά και την κοινωνία των πολιτών, συλλογικές οργανώσεις και τοπικά δίκτυα, παραγωγής και διανομής γεωργικών -κτηνοτροφικών προϊόντων διαμορφώνει ένα νέο πλαίσιο υποστηρικτικό της εξωστρέφειας στον τομέα.

Από την άλλη πλευρά, το παγκόσμιο περιβάλλον και οι γεωπολιτικές εξε-

λίξεις των τελευταίων ετών δημιούργησαν σημαντικούς κινδύνους για την εξωστρέφεια. Για παράδειγμα, όπως είναι γνωστό, τον Αύγουστο του 2014, η Ρωσική Κυβέρνηση, επέβαλε απαγόρευση εισαγωγών σε ορισμένες κατηγορίες αγροτικών προϊόντων, προερχομένων από τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τρίτες χώρες, η οποία επηρέασε δραματικά όχι μόνο τις γενικότερες εξαγωγές αλλά κυρίως την πορεία των εξαγωγών Φρούτων και Λαχανικών προς αυτήν, καθώς αυτή η ομάδα προϊόντων, εντασσόταν στα κυριότερα εξαγόμενα προς τη Ρωσία προϊόντα, όπως για παράδειγμα τα ακτινίδια του Δέλτα Πηλειού. Στην ίδια κατηγορία, εντάσσεται η αρνητική κατάσταση λόγω και του πολέμου στην Ουκρανία. Στην περίπτωση αυτή το βασικό πρόβλημα δεν δημιουργείται άμεσα στις εξαγωγές του τομέα καθώς τα συνολικά μεγέθη κυμαίνονται σε σχετικά χαμηλά επίπεδα. Τα κυριότερα εξαγόμενα προς τις δύο χώρες αγροδιατροφικά είναι κομπόστες, μαρμελάδες, κάποια νωπά λαχανικά, ελαιόλαδο. Τα τυριά έχουν μικρό μερίδιο στις εξαγωγές. Ωστόσο θα πρέπει να επισημανθεί ότι θα μπορούσαν κάλλιστα να αποτελούν δύο από τις δυνητικές αγορές για πολλά από τα αγροδιατροφικά προϊόντα ποιότητας της Θεσσαλίας.

Οι κίνδυνοι προκύπτουν από την αύξηση του κόστους της ενέργειας και άλλων εισροών λόγω του πολέμου αλλά και των συνθηκών που δημιούργησε νωρίτερα η πανδημία σε παγκόσμιο επίπεδο. Αυτό το κόστος δεν φαίνεται ότι μπορεί να ισοσταθμιστεί, προς το παρόν, με τις αυξημένες τιμές που θα λάβουν οι Θεσσαλοί παραγωγοί για σειρά προϊόντων τους όπως για παράδειγμα το σιτάρι, η οποία αναμένεται να υπερδιπλασιαστεί σε σχέση με την περυσινή και πολύ περισσότερο σε σχέση με κείνες προηγούμενων ετών.

Η πανδημία δημιούργησε επίσης προβλήματα σε σχέση με τη γεωργική παραγωγή, καθώς μεταξύ άλλων, λόγω των μέτρων lockdown δημιουργείται πρόβλημα με την εύρεση εποχικών εργατών συγκομιδής, κυρίως αλλοδαπών, πρόβλημα με την μείωση της ζήτησης λόγω και της μείωσης του τουρισμού στην Ελλάδα και παγκοσμίως κατά το 2020-2021, αύξηση των αποθεμάτων, μείωση ρευστότητας στις επιχειρήσεις, πρόβλημα με την μεταφορά των εμπορευμάτων λόγω των ισχυόντων μέτρων και άλλα.

Στους κινδύνους θα πρέπει να συμπεριληφθούν οι καθυστερήσεις στην ενεργοποίηση δράσεων καινοτομίας & επιχειρηματικότητας στον πρωτογενή τομέα και την α' μεταποίηση αλλά και αύξηση του διεθνούς ανταγωνισμού σε ποιοτικά, πιστοποιημένα και λειτουργικά τρόφιμα.

### 3.5 ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΠΡΟΩΘΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΓΧΩΡΙΑ ΑΓΟΡΑ ΚΑΙ ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΑΓΟΡΕΣ (ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΕΣ ΚΑΙ ΝΕΕΣ)

Οι δύο βασικές παράμετροι στην στρατηγική προώθησης των πιστοποιημένων αγροδιατροφικών προϊόντων ποιότητας είναι η τοποθέτηση των προσφερόμενων προϊόντων σε σχέση με τα ανταγωνιστικά και ο προσδιορισμός των ομάδων-στόχων των καταναλωτών που θα γίνει η προώθηση.

Η βασική δομική μονάδα σύμφωνα με την οποία θα σχεδιαστεί η στρατηγική είναι το ζεύγος «προϊόν Χ αγορά» (Aurier P. & Sirieix L., 2016). Οι επιχειρήσεις θα πρέπει να απαντήσουν στο ερώτημα «Ποια προϊόντα για ποιες αγορές;»

Οι δύο όροι «προϊόν» και «αγορά» λαμβάνονται υπόψη με την ευρύτερη σημασία τους, ώστε το μεν πρώτο να καλύπτει όλες τις διαστάσεις που σχετίζονται με αυτό συμπεριλαμβανομένης της συσκευασίας, της μάρκας και τυχόν συνδεδεμένων υπηρεσιών, η δε αγορά να προκύπτει από το συνδυασμό της γεωγραφικής περιοχής, τρόπου διανομής και κατηγορίας των πελατών. Για κάθε συνδυασμό των δύο η επιχείρηση πρέπει να καθορίσει την ομάδα στόχο αλλά και την τοποθέτηση-positioning, δηλαδή τους δύο βασικούς πυλώνες της στρατηγικής μάρκετινγκ.

Στον αγροδιατροφικό τομέα η συνήθης και πλέον αποτελεσματική στρατηγική σχετίζεται με το μάρκετινγκ προσφοράς. Δηλαδή, εντοπίζονται οι ανάγκες και οι προσδοκίες της αγοράς, προσδιορίζεται η αγορά στόχος, ώστε να δημιουργείται και να προσαρμόζεται το κατάλληλο πακέτο προσφοράς αλλά αυτό είναι πάντα βασιζόμενο στις συγκεκριμένες πρώτες ύλες και στοιχεία που προσδίδουν ταυτότητα στο προϊόν.

Βασικοί τύποι στρατηγικών αποφάσεων είναι αυτοί του αδιαφοροποίητου μάρκετινγκ (η αγορά ως σύνολο), της προσαρμοσμένης προσφοράς με παραλλαγές προϊόντων και εκείνη του στοχευμένου «niche marketing».

Με βάση τα παραπάνω αλλά και τις διαπιστώσεις των διαδικασιών επιχειρηματικής ανακάλυψης RIS3 ως καταλληλότερη στρατηγική για έναν ανταγωνιστικό αγροδιατροφικό τομέα είναι αυτή που προσανατολίζεται σε στοχευμένες niche αγορές εκμεταλλευόμενη τα στοιχεία μοναδικότητας και ποιότητας των προϊόντων του Θεσσαλικού αγροδιατροφικού συμπλέγματος.

# 4.

## ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΔΡΑΣΕΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΦΟΡΕΩΝ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΑΓΡΟΔΙΑΤΡΟΦΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ

### 4.1 ΔΡΑΣΕΙΣ, ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΦΟΡΕΩΝ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΑΓΡΟΔΙΑΤΡΟΦΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ

Οι βασικοί φορείς της Περιφέρειας Θεσσαλίας που εμπλέκονται στον αγροδιατροφικό τομέα είναι καταρχήν η ίδια η Περιφέρεια Θεσσαλίας, οι Αναπτυξιακοί Οργανισμοί (πρώην Αναπτυξιακές Εταιρείες) των Περιφερειακών Ενοτήτων και τα κατά τόπους Επιμελητήρια και Σύνδεσμοι Επιχειρήσεων. Δεν είναι οι μόνοι φορείς καθώς κατά περίπτωση μπορεί να εμπλακούν στη διαδικασία αναπτυξιακές εταιρείες των Δήμων ή άλλοι φορείς όπως συνεταιρισμοί και ομάδες παραγωγών, σύλλογοι, ενώσεις και επιστημονικοί φορείς, όπως το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, τα επιστημονικά επιμελητήρια κ.α.

Παρακάτω, παρουσιάζονται ενδεικτικά οι σημαντικότερες και πιο στοχευμένες παρεμβάσεις των φορέων της Περιφέρειας Θεσσαλίας, αν και όχι εξαντλητικά καθώς αυτό ξεπερνά το αντικείμενο της παρούσας μελέτης.

Η Περιφέρεια Θεσσαλίας έχει αναλάβει σημαντικές πρωτοβουλίες κατά το παρελθόν μεταξύ των οποίων το Επιχειρησιακό Σχέδιο Καλάθι Θεσσαλικών Προϊόντων (ΠΘ, 2011) με επιλεγμένα αγροτικά και κτηνοτροφικά προϊόντα ποιότητας και στόχο μεταξύ άλλων τη δημιουργία Θεσσαλικής ταυτότητας στα γεωργικά και κτηνοτροφικά προϊόντα με το σήμα «ThessAgro» και την υποστήριξη του Δικτύου Πληροφόρησης και υποστήριξης του πληθυσμού της Θεσσαλικής Υπαίθρου δημιουργήθηκε με τη συνεργασία εκπροσώπων της Περιφέρειας, των Νομαρχιών, Αγροτικών Συνεταιριστικών Οργανώσεων, συλλόγων και επιστημονικών φορέων της Θεσσαλίας και λειτούργησε στο πλαίσιο αρχικά του Leader 1999-2001 και ακολούθως του ΠΕΠ Θεσσαλίας 2002-2008 και συνέβαλε μεταξύ άλλων στην καταχώρηση στο Μητρώο των ΠΟΠ (Προϊόντων Ονομασίας Προέλευσης) της Ευρωπαϊκής Ένωσης, των ονομασιών Αρνάκι και Κατσικάκι Ελασσόνας αλλά και συνολικά στην ανάδειξη των προϊόντων ποιότητας της ΠΘ.

Επίσης, υποστήριξε και υποστηρίζει σε συνεργασία με άλλους φορείς κυρίως τα Επιμελητήρια της ΠΘ δράσεις εξωστρέφειας όπως συμμετοχή σε δίκτυα, εκθέσεις τροφίμων και ποτών, ενέργειες δημοσιότητας κ.α., στα πλαίσια του αναπτυξιακού της σχεδιασμού και του ΠΕΠ Θεσσαλίας 2014-2020 (ΕΥΔΕΠ Θεσσαλίας, 2015β).

Η Περιφέρεια Θεσσαλίας συμμετέχει, όπως αναφέρθηκε, στο Δίκτυο Ευρωπαϊκών Περιφερειών AREPO και δεδομένου ότι είναι ανάμεσα στις πρώτες περιφέρειες της χώρας και της Ε.Ε. στην παραγωγή και εμπορία παραδοσιακών ποιοτικών ΠΟΠ/ΠΓΕ αγροτικών προϊόντων και τροφίμων αναλαμβάνει επίσης

δράσεις συντονισμού των εμπλεκόμενων φορέων σε περιφερειακό επίπεδο Θεσσαλίας (Μητρούσιας 2017) και σε ευρωπαϊκό και διεθνές, για την προστασία των προϊόντων ΠΟΠ/ΠΓΕ ώστε να μη διαμορφώνονται συνθήκες αθέμιτου ανταγωνισμού για τους παραγωγούς ΠΟΠ/ΠΓΕ, βιολογικών και προϊόντων με τοπικές και Περιφερειακές σημάσεις ποιότητας.

Σε ό,τι αφορά τις τρέχουσες παρεμβάσεις, στο εγκεκριμένο Περιφερειακό πρόγραμμα ανάπτυξης 2021-2025 (ΠΘ, 2021) προτεραιότητα αποτελεί η εξωστρέφεια μέσα από τον Άξονα Προτεραιότητας 5 «Ανάπτυξη Εξωστρέφειας – Ενίσχυση του Τουρισμού, του Πολιτισμού, του Αγροδιατροφικού Τομέα και της Επιχειρηματικότητας. Ο στόχος της Ανάπτυξης Εξωστρέφειας εξειδικεύεται στους εξής τέσσερις ειδικούς στόχους σύμφωνα με το Εθνικό Πρόγραμμα Ανάπτυξης (ΕΠΑ): Τουρισμό, Πολιτισμό, Αγροδιατροφικό Τομέα, Βιομηχανία και σε επίπεδο ΠΘ οι στόχοι που σχετίζονται με το ΕΠΑ (σε συνάρτηση με την ύπαρξη επαρκών πόρων) είναι: Προστασία και Προώθηση του Πολιτιστικού Αποθέματος της Περιφέρειας, Σύγχρονος Πολιτισμός, Ενίσχυση του Αγροδιατροφικού Τομέα της Περιφέρειας και ειδικότερα των προϊόντων Π.Ο.Π. και Π.Γ.Ε.. Εξειδικεύεται σε Δράσεις και Έργα για την Υποστήριξη παραγωγών και επιχειρήσεων για την πιστοποίηση προϊόντων Ανάπτυξη Προϊόντων Π.Ο.Π. και Π.Γ.Ε. και Δράσεις για την προώθηση των προϊόντων της Θεσσαλίας (συμμετοχή σε δίκτυα, συμμετοχή σε εκθέσεις, δράσεις προβολής, εκδηλώσεις, δημιουργία οπτικοακουστικού υλικού, ανταλλαγές τεχνογνωσίας και επισκέψεις κ.λπ.).

Επισημαίνεται ότι αναμένεται η έγκριση του νέου ΠΕΠ Θεσσαλίας 2021-2027 που ωστόσο δεν είναι ακόμα δημοσιοποιημένο με δράσεις για το αγροδιατροφικό σύμπλεγμα.

Τα τέσσερα Επιμελητήρια της Θεσσαλίας: Επιμελητήριο Λάρισας, Καρδίτσας, Μαγνησίας και Τρικάλων (οι σύνδεσμοί τους περιλαμβάνονται στη βιβλιογραφία) αναλαμβάνουν σημαντικές δράσεις υποστήριξης τόσο του αγροδιατροφικού συμπλέγματος όσο και των προϊόντων ποιότητας είτε κατά μεμονωμένα, είτε σε συνεργασία μεταξύ τους, με την Περιφέρεια Θεσσαλίας και άλλους φορείς.

Στις δράσεις αυτές συμπεριλαμβάνονται πρωτοβουλίες για δικτυώσεις των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων μεταξύ τους, με άλλους του εξωτερικού ή/και δια του Enterprise Greece που αντικατέστησε το Ελληνικό Οργανισμό Εξωτερικού Εμπορίου ΟΠΕ ΑΕ, χρηματοδότηση (μερική) και υποστήριξη της συμμετοχής με δικά τους περίπτερα σε εκθέσεις του εξωτερικού, οργάνωση συλλογικής συμμετοχής σε εκθέσεις, οργάνωση επιχειρηματικών αποστολών, εκδηλώσεις (ενδ. διοργάνωση FOOD FESTIVAL 2022 στη Λάρισα, συμμετοχή στο BioFestival στην Αθήνα κ.α.) σεμινάρια και webinars σε θέματα εξαγωγών, επιχειρηματικότητας, διαδικασιών εξωστρέφειας, διαδικασιών ποιότητας κ.α. ή ακόμα και στοχευμένων μελετών και συμμετοχή σε ευρωπαϊκά προγράμματα και έργα κ.α.

Επίσης, σειρά ανταποδοτικών υπηρεσιών όπως υπηρεσίες επιχειρηματικής πληροφόρησης (και για τις αγορές του εξωτερικού), χορήγηση πιστοποιητικών προελεύσεως και καταγωγής προϊόντων, καταχώρηση στον Οδηγό Ελλήνων Εξαγωγέων που εκδίδει η ICAP σε συνεργασία με την wnlCE, διενέργειες πραγματογνωμοσύνης και δειγματοληψίας για τα μέλη, Δελτία Προσφορών-Ζητήσεων, Προώθηση στις Πρεσβείες και στα γραφεία ΟΕΥ, αιτημάτων για συνεργασίες, παροχή ενημέρωσης σχετικά με το θεσμικό πλαίσιο-νόμους, προεδρικά διατάγματα, υπουργικές αναφορές, εγκυκλίους ακόμα και επεξεργασία νομοσχεδίων και υποβολή παρατηρήσεων σε Υπουργεία και άλλους φορείς. Ορισμένα χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι: Συμμετοχή των Επιμελητηρίων της ΠΘ σε συνεργασία και με συνολική επιδότηση 66% από κοινού με την Περιφέρεια, στο πλαίσιο της εξωστρεφούς δράσης του και της προσπάθειας για ενίσχυση των εξαγωγών των τοπικών επιχειρήσεων, θα συμμετέχουν στη Διεθνή Έκθεση Τροφίμων SIAL στο Παρίσι το 2022, όπως έγινε και τα προηγούμενα έτη. Άλλες συμμετοχές αφορούν τη ANUGA στην Κολωνία κάθε δεύτερη χρονιά, τη ΔΕΤΡΟΠ

στη Θεσσαλονίκη και τη ΔΕΘ ομοίως στην AGROTHESSALY στη Λάρισα κ.α.

Οι Αναπτυξιακοί Οργανισμοί (πρώην Αναπτυξιακές Εταιρείες) των Περιφερειακών Ενοτήτων, οι Αναπτυξιακός Οργανισμός Νομού Λάρισας ΟΤΑ (ΑΕΝΟΛ): (<http://aenol.gr/>), Αναπτυξιακή Καρδίτσας – Αναπτυξιακή Ανώνυμη Εταιρεία Ο.Τ.Α. (ΑΝΚΑ) (<https://anka.gr/index.php/el/>) Αναπτυξιακή Τρικάλων – Αναπτυξιακή Ανώνυμη Εταιρεία Ο.Τ.Α (ΚΕΝΑΚΑΠ Α.Ε.) (<https://www.kenakap.gr/>) και Αναπτυξιακός Οργανισμός Τ.Α. Μαγνησίας Α.Ε. (Αναπτυξιακή Πηλίου Α.Ε.): (<https://eapilio.gr/>) έχουν διαχειριστεί κατά τα προηγούμενα έτη σειρά προγραμμάτων που περιελάμβαναν Δράσεις και Έργα για την ενίσχυση του αγροδιατροφικού τομέα, την ίδρυση, ανάπτυξη και εκσυγχρονισμό των επιχειρήσεων του τομέα και τη στήριξη προϊόντων ΠΟΠ/ΠΓΕ όπως τα προγράμματα LEADER και τα Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου (ΟΠΑΑΧ).

Στα τρέχοντα προγράμματα CLLD/LEADER 2014–2020 (δεν έχουν ακόμα ολοκληρωθεί, ούτε έχει αρχίσει ο σχεδιασμός για την επόμενη περίοδο) σειρά στοχευμένων υπο-Δράσεων υποστηρίζουν τον αγροδιατροφικό τομέα (προκηρύξεις ως αναφέρονται στις ιστοσελίδες κάθε εταιρείας) όπως αυτές που εντάσσονται στη Δράση: 19.2.1 Μεταφορά γνώσεων & ενημέρωσης, Δράση: 19.2.2 Ανάπτυξη/βελτίωση της επιχειρηματικότητας και ανταγωνιστικότητας της περιοχής εφαρμογής σε εξειδικευμένους τομείς, περιοχές ή δικαιούχους, Δράση: 19.2.3 Οριζόντια ενίσχυση στην ανάπτυξη/βελτίωση της επιχειρηματικότητας και ανταγωνιστικότητας της περιοχής εφαρμογής, Δράση: 19.2.7 Συνεργασία μεταξύ διαφορετικών παραγόντων και το Υπο-μέτρο: 19.3 Στήριξη για την προπαρασκευή και την υλοποίηση της συνεργασίας (Διακρατική και Διατοπική) με συνεργασίες όπως (ενδεικτικά) Γεύσεις Ελλήνων Εκλεκτές: Ελληνικός γαστρονομικός πολιτισμός, Όλυμπος: Προϊόντα-Περιβάλλον-Πολιτισμός, Σχέδιο συνεργασίας μεταξύ ΟΤΔ ΑΕΝΟΛ στην Ελλάδα και Gévaudan-Lozère στην Γαλλία για να συμβάλλουν στην αξιοποίηση των περιοχών τους μέσω του αγροτουρισμού, των τοπικών αγροτικών τους προϊόντων και στο μέλλον των ευρωπαϊκών πολιτικών κ.α.

Σχετικά υπομέτρα για ενίσχυση των επιχειρήσεων της αγροδιατροφής αλλά και φακέλων ΠΟΠ/ΠΓΕ εντάσσονταν στο ΕΠΑΝΕΚ 2014–2020 (ΕΥΔ – ΕΠΑΝΕΚ, 2021), Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης 2014–20 όπως το υπομέτρο 4.2 «Στήριξη για επενδύσεις στη μεταποίηση/εμπορία και/ή ανάπτυξη γεωργικών προϊόντων» (ΕΥΔ – ΠΑΑ 2014–2020, 2021), το Οριζόντιο Πρόγραμμα Ε. Ε. για ΠΟΠ/ΠΓΕ/ AREPO (AREPO, 2022) τα διακρατικά Interreg (MED,ENI, κα) Interreg για ΠΟΠ/ΠΓΕ προβολή μέσω συνεργασιών (Interreg, 2022) κ.α.

Σήμερα, βρισκόμαστε στη φάση σχεδιασμού και εγκρίσεων των Προγραμμάτων της περιόδου 2021–2027 τα οποία περιλαμβάνουν αντίστοιχες δράσεις.



# 5.

## ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΚΑΙ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΑΓΡΟΔΙΑΤΡΟΦΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

### 5.1 ΣΤΟΧΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΚΑΙ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΑΓΡΟΔΙΑΤΡΟΦΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Ο κύριος στόχος για την υποστήριξη και προώθηση των προϊόντων ποιότητας του αγροδιατροφικού τομέα της Περιφέρειας Θεσσαλίας σχετίζεται με τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του τομέα.

Η στρατηγική για την επίτευξη του στόχου αυτού απαιτεί μια ολιστική προσέγγιση που θα στηρίζει την ενδυνάμωση της σχέσης του αγροτικού τομέα της περιοχής με αυτόν της μεταποίησης/τυποποίησης των αγροτικών προϊόντων και την προώθηση των παραγόμενων προϊόντων έως τον τελικό καταναλωτή μέσα από τη βιώσιμη ανάπτυξη αλυσίδων αξίας στη βάση της μοναδικότητας των προϊόντων που δεν ευδοκούν αλλού, ή γεωγραφικής προέλευσης ή των χαρακτηριστικών τους ή ακόμα μέσα από την ανάπτυξη νέων βιώσιμων αλυσίδων αξίας (προϊόντα πιστοποιημένης προέλευσης με σύγχρονες τεχνικές, βιολεειτουργικά τρόφιμα, προϊόντα και τρόφιμα με ισχυρισμούς υγείας, κ.λπ.).

Μια τέτοια ολιστική προσέγγιση θα υποστηρίξει την επίτευξη και επιμέρους στόχων ώστε τα προϊόντα ποιότητας αγροδιατροφικού τομέα που παράγονται στην Περιφέρεια Θεσσαλίας αντιμετωπίσουν με συντονισμένο τρόπο τις προκλήσεις της αγοράς και να συμβάλλουν την τοπική και περιφερειακή ανάπτυξη και συνοχή της Θεσσαλίας.

Τέτοιοι επιμέρους στόχοι μπορεί να περιλαμβάνουν:

- ✎ τη διευκόλυνση των πολυεπίπεδων συνεργασιών, συνεργειών και δικτυώσεων σε όλο το αγροδιατροφικό σύμπλεγμα ώστε να δημιουργηθούν οικονομίες κλίμακας και να ισχυροποιηθούν οι μεμονωμένοι «παίκτες» σε επίπεδο Περιφέρειας για να ανταποκριθούν αποτελεσματικότερα στις απαιτήσεις της αγοράς
- ✎ την υποστήριξη της εξωστρέφειας με συντονισμένο και επαγγελματικό μάρκετινγκ για την υποστήριξη των θεσσαλικών προϊόντων με έμφαση στο πιστοποιημένα προϊόντα σε συνδυασμό με σύγχρονο και αποτελεσματικό branding και προτεραιότητα σε αυτά που είναι και εθνικού χαρακτήρα και εμβέλειας όπως τα τυροκομικά, οι ελιές, τα φρούτα.
- ✎ τη συστηματική διασύνδεση με άλλους κλάδους και κυρίως τον δημιουργικό τουρισμό στη Θεσσαλία.
- ✎ την υιοθέτηση των αρχών της κυκλικής οικονομίας στις συνολικές αλυσίδες αξίας αλλά και σε ό,τι αφορά τις δορυφορικές δραστηριότητες

στο αγροδιατροφικό σύμπλεγμα δηλ. την παραγωγή και εξοικονόμηση ενέργειας και τη διαχείριση του περιβάλλοντος

- ✎ την εκπαίδευση και κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού σε όλο το αγροδιατροφικό σύμπλεγμα (συμπεριλαμβανομένων αγροτών και αγροτισσών, επιχειρηματιών και εργαζομένων) για την ενίσχυση των δεξιοτήτων αλλά και την προσέλκυση νέων παραγωγών που αντλαμβάνονται τις σύγχρονες προκλήσεις τόσο σε ό,τι αφορά την παραγωγή όσο και σε ό,τι αφορά την επιχειρηματική ανάπτυξη και την προώθηση των παραγόμενων προϊόντων.

## 5.2 ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΚΑΙ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΩΝ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΩΝ

Τα κριτήρια για τη διαμόρφωση και εξειδίκευση παρεμβάσεων και δράσεων στην Περιφέρεια Θεσσαλίας έχουν ως γνώμονα την εξυπηρέτηση των αναγκών της τοπικής και περιφερειακής ανάπτυξης και συνοχής και θα πρέπει να εξετάζονται ως προς:

- ✎ τη σύνδεση/συνάφεια/καταλληλότητα του σχεδιασμού των παρεμβάσεων και δράσεων με τις επιμέρους ανάγκες για την υποστήριξη και προώθηση των προϊόντων ποιότητας του αγροδιατροφικού τομέα της Περιφέρειας Θεσσαλίας και τη σχετική προϊόντική προτεραιοποίηση
- ✎ την αποτελεσματικότητά ως προς τους στόχους και τις επιπτώσεις των παρεμβάσεων στην περιφερειακή ανάπτυξη και συνοχή
- ✎ την αποδοτικότητά τους, δηλαδή τις εκροές και τα αποτελέσματα που προκύπτουν σε σχέση με τους πόρους που χρησιμοποιούνται για την υλοποίηση των προτεινόμενων δράσεων και παρεμβάσεων
- ✎ την προστιθέμενη αξία των παρεμβάσεων τόσο για τους εμπλεκόμενους φορείς, επιχειρήσεις κ.λπ. όσο και για το σύνολο της Περιφέρειας Θεσσαλίας

Συνεπώς, οφείλουν να συμπεριλαμβάνουν την ικανοποίηση των περισσότερων από τις παρακάτω προϋποθέσεις:

- Συνάφεια με τους στόχους που έχουν τεθεί
- Αξιοποίηση των δυνατών σημείων και των ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων του αγροδιατροφικού τομέα και των επιμέρους αλυσίδων αξίας
- Στοχευμένος παραγωγικός σκοπός
- Σαφής προσδιορισμός δικαιούχων και ωφελούμενων
- Τεχνική/Τεχνολογική ωριμότητα
- Εφικτότητα των παρεμβάσεων και δράσεων
- Καινοτομικός χαρακτήρας
- Εύλογο του κόστους των παρεμβάσεων
- Αριθμός εμπλεκόμενων επιχειρήσεων
- Αριθμός και εύρος εμπλεκόμενων φορέων (αυτοδιοικητικοί, αναπτυξιακοί, επιχειρηματικοί φορείς, φορείς εργαζομένων και της κοινωνίας των πολιτών κ.λπ.)
- Βαθμός και Ποιότητα δικτύωσης και συνεργασίας των εμπλεκόμενων φορέων και ΜμΕ
- Διατήρηση/Δημιουργία Θέσεων σε ΜμΕ και εμπλεκόμενους φορείς
- Βιωσιμότητα (οικονομική, θεσμική κ.λπ.) και μετά το τέλος της υλοποίησης

## 5.3 ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ/ΠΡΟΪΟΝ

Οι παρακάτω δράσεις και παρεμβάσεις υποστήριξης και προώθησης προτείνονται στη λογική μιας ολιστικής προσέγγισης του αγροδιατροφικού συμπλέγματος της Θεσσαλίας με διακριτή τη Θεσσαλική ταυτότητα για όλους τους εμπλεκόμενους, στο μέτρο πάντα του δυνατού, ώστε να αξιοποιηθεί δυναμικά η μοναδικότητα των προϊόντων ποιότητας αγροδιατροφικού τομέα που παράγονται σ' αυτή. Επιπλέον, οι περισσότερες από τις προτεινόμενες δράσεις προτείνεται να εφαρμοστούν οριζόντια στους επιμέρους τομείς/προϊόντα Περιφέρειας συμβάλλοντας αφενός στην ανταγωνιστικότητα των επιμέρους τομέων και αλυσίδων αξίας αλλά και του Θεσσαλικού αγροδιατροφικού τομέα συνολικά.

Τέτοιες ενδεικτικές δράσεις μπορεί είναι:

- ✦ Ολοκλήρωση και ανάπτυξη της περιφερειακής εμπορικής ταυτότητας (brand) η οποία είχε ξεκινήσει κατά το παρελθόν με το ίδιο (ThessAgro) ή/και άλλο όνομα.
- ✦ Επικαιροποίηση και ανάδειξη θεσσαλικού καλαθιού παραδοσιακών προϊόντων ποιότητας με την προσθήκη τυχόν νέων (βιολειτουργικά τρόφιμα, με ισχυρισμούς υγείας, πιστοποιημένης προέλευσης με σύγχρονες τεχνικές κλπ.).
- ✦ Αξιοποίηση του υφιστάμενου θεσμικού πλαισίου για τη δημιουργία αγροδιατροφικών συμπράξεων και στη Θεσσαλία στη βάση υφιστάμενων καλών περιφερειακών πρακτικών με την εμπλοκή ΟΤΑ, συλλογικών αγροτικών οργανώσεων, επιχειρηματικούς συλλογικούς φορείς στον χώρο της αγροδιατροφής, φορείς του τουρισμού, της εστίασης και των καταναλωτών, ΑΕΙ και φορέων έρευνας που εμπλέκονται στον τομέα.
- ✦ Υποστήριξη προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας με σημαντικά χαμηλότερο περιβαλλοντικό και κλιματικό αποτύπωμα (όπως προϊόντα ελιάς και αμπέλου, αιγοπροβατοτροφίας, μέλι κ.λπ.).
- ✦ Δημιουργία και υποστήριξη συσπειρώσεων για την αξιοποίηση ευρωπαϊκών και εθνικών προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης και κινητικότητας αλλά και προώθησης της καινοτομίας μέσα από την αξιοποίηση ερευνητικών αποτελεσμάτων στην παραγωγική διαδικασία του πρωτογενούς τομέα και της μεταποίησης.
- ✦ Δράσεις ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού τόσο σε ό,τι αφορά τους παραγωγούς (ενδεικτικά: νέες καλλιεργητικές τεχνικές, θέματα επιχειρηματικότητας και μάρκετινγκ, ψηφιακές δεξιότητες) όσο και τα στελέχη των επιχειρήσεων που εμπλέκονται στον κλάδο (ενδεικτικά: θέματα που σχετίζονται με το εξαγωγικό εμπόριο, εμπορικά σήματα, τεχνικές προώθησης, ψηφιακό μάρκετινγκ, θέματα επιχειρηματικότητας και μάρκετινγκ, ψηφιακές δεξιότητες) ή ακόμα και ανάπτυξη νέων επαγγελματικών προφίλ.

Σημειώνεται ότι η υποστήριξη του εκσυγχρονισμού των συντελεστών του αγροδιατροφικού συμπλέγματος όχι μόνο σε τεχνολογικό επίπεδο αλλά και με την εισαγωγή, οργανωσιακών και προωθητικών διεργασιών συμπεριλαμβανομένου του ψηφιακού μετασχηματισμού και το ανθρώπινο δυναμικό στο επίκεντρο μπορεί να συμβάλλει στην ανταγωνιστικότητα όλων των αλυσίδων αξίας με την πιστοποίηση να κατέχει κεντρικό ρόλο για όλες τις αλυσίδες αξίας και την ανάδειξη και προώθηση προϊόντων τυπικών μεσογειακών καλλιεργειών και εκτροφών με χαμηλό περιβαλλοντικό αποτύπωμα.

Στο ίδιο πλαίσιο εντάσσονται οι πολυεπίπεδες και συστηματικές δικτύώσεις και η προσπάθεια συστηματικής διασύνδεσης του αγροδιατροφικού τομέα με άλλους κλάδους (και κυρίως του δημιουργικού τουρισμού).

## 5.4 ΣΥΝΔΕΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΩΝ ΔΡΑΣΕΩΝ/ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΩΝ ΜΕ ΤΟΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΡΕΧΟΥΣΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ 2021-2027

Κατά τη χρονική περίοδο που συγγράφεται η παρούσα μελέτη, ακόμα δεν έχει εξειδικευθεί από πλευράς εγκρίσεων ο επιχειρησιακός σχεδιασμός της Θεσσαλίας και της Ελλάδας, για την προγραμματική περίοδο 2021-2027.

Εκπονήθηκε το Σχέδιο Ανάπτυξης ως βασικό κείμενο αναφοράς για τις στρατηγικές επιλογές του νέου ΕΣΠΑ και των Προγραμμάτων του, το οποίο θεσπίζει ένα ολοκληρωμένο σύστημα για τον σχεδιασμό, τη διαχείριση, την παρακολούθηση και τον έλεγχο των παρεμβάσεων που χρηματοδοτούνται από τους εθνικούς πόρους του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ). Οι αναπτυξιακοί στόχοι του ΕΠΑ 2021-2025 αναπτύσσονται σε πέντε πυλώνες: Έξυπνη Ανάπτυξη, Πράσινη Ανάπτυξη, Κοινωνική Ανάπτυξη, Ανάπτυξη Υποδομών και Εξωστρέφεια και οι οποίοι επίσης επηρεάζουν τον σχεδιασμό του ΕΣΠΑ και Προγραμμάτων επιδιώκοντας την ανάπτυξη συνεργειών και συμπληρωματικότητας. Έχει υποβληθεί το «Εταιρικό Σύμφωνο Περιφερειακής Ανάπτυξης 2021-2027», το οποίο αποτυπώνει τις νέες αναπτυξιακές προτεραιότητες της χώρας (ΕΣΠΑ, 2022α) και το οποίο εγκρίθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 29 Ιουλίου 2021 και σύμφωνα με αυτό πρόκειται να διατεθούν για τη χώρα μας πόροι συνολικού ύψους 26,2 δισ. ευρώ για τα επόμενα 7 έτη.

Στο πλαίσιο αντιμετώπισης των κοινωνικοοικονομικών επιπτώσεων της πανδημίας COVID-19 και της ανάκαμψης της ευρωπαϊκής οικονομίας προβλέπεται πακέτο ανάκαμψης για την περίοδο 2021-2027, το οποίο συνδυάζει το Πολυετές Δημοσιονομικό Πλαίσιο (ΠΔΠ) με το νέο μέσο ανάκαμψης «Next Generation EU» ώστε να διατεθούν αυξημένοι πόροι σε προγράμματα όπως ο Μηχανισμός Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, το REACT-EU (βραχυπρόθεσμες δράσεις αντιμετώπισης της κρίσης σε τομείς καίριας σημασίας), το πρόγραμμα Horizon Ευρώπη, το InvestEU, η Αγροτική Ανάπτυξη, το Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης, το RescEU κ.α.

Ο αναπτυξιακός σχεδιασμός της χώρας συμπληρώνεται με την υλοποίηση παρεμβάσεων, η χρηματοδοτική στήριξη των οποίων εξασφαλίζεται μέσω των πόρων που θα διατεθούν στο πλαίσιο της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής (ΚΓΠ). Οι 9 στόχοι της μελλοντικής ΚΓΠ σε επίπεδο ΕΕ αφορούν στην εξασφάλιση δίκαιου εισοδήματος για τους γεωργούς, την αύξηση της ανταγωνιστικότητας, την εξισορρόπηση της ισχύος στην αλυσίδα τροφίμων, τη δράση για την κλιματική αλλαγή, την προστασία του περιβάλλοντος, τη διατήρηση των τοπίων και της βιοποικιλότητας, την ενθάρρυνση της ανανέωσης των γενεών, την τόνωση των αγροτικών περιοχών και τέλος την προστασία της υγείας και της ποιότητας των τροφίμων. Ακόμα δεν έχει εγκριθεί το ΣΣ της ΚΓΠ 2021-2027.

Οι προτεραιότητες αυτές αντανakλούν τους αντίστοιχους πέντε κύριους στόχους της Πολιτικής Συνοχής 2021-2027:

1. μια Έξυπνότερη Ευρώπη, μέσω της καινοτομίας, της ψηφιοποίησης, του οικονομικού μετασχηματισμού και της στήριξης των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων
2. μια Πιο Πράσινη Ευρώπη χωρίς εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα, που εφαρμόζει τη συμφωνία του Παρισιού και επενδύει στην ενεργειακή μετάβαση, στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και στην καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής
3. μια Πιο Συνδεδεμένη Ευρώπη, με στρατηγικά δίκτυα μεταφορών και ψηφιακά δίκτυα

4. μια Πιο Κοινωνική Ευρώπη, που υλοποιεί τον ευρωπαϊκό πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων και στηρίζει την ποιοτική απασχόληση, την εκπαίδευση, τις δεξιότητες, την κοινωνική ένταξη και την ίση πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη
5. μια Ευρώπη Πιο Κοντά στους Πολίτες, με τη στήριξη των αναπτυξιακών στρατηγικών που καταρτίζονται σε τοπικό επίπεδο και της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης σε όλη την ΕΕ.

Σε εθνικό επίπεδο, οι προτεραιότητες που τίθενται βάσει του πρώτου από τους παραπάνω Στόχους Πολιτικής διαμορφώνονται ως εξής:

Κεντρικός στόχος για την ελληνική οικονομία είναι η συστηματική αύξηση της παραγωγικότητας και της εξωστρέφειας (δηλαδή της σχετικής συμμετοχής των διεθνώς εμπορευσιμων αγαθών και υπηρεσιών στο εθνικό προϊόν) καθώς και η στενότερη σύνδεση της παραγωγής με την τεχνολογία και την καινοτομία (ΕΣΠΑ, 2022γ).

Για τη Θεσσαλία, ο συνολικός προϋπολογισμός που έχει εγκριθεί για δράσεις του ΕΤΠΑ (Ευρωπαϊκό ταμείο περιφερειακής ανάπτυξης), ανέρχεται στα 410.389.840,00 Ευρώ (ΕΣΠΑ, 2021). Επομένως, αρκετές Θεσσαλικές επιχειρήσεις του αγροδιατροφικού τομέα θα μπορέσουν να χρηματοδοτηθούν για εισαγωγή αποτελεσμάτων έρευνας και καινοτομιών στην παραγωγή τους, καθώς και να στηρίξουν την εξωστρέφεια τους.

Εκτός από το ΕΣΠΑ 2021–2027, υπάρχει και το Περιφερειακό Πρόγραμμα Ανάπτυξης Θεσσαλίας 2021–2025.

Τα Περιφερειακά Προγράμματα Ανάπτυξης (ΠΠΑ) αποτελούν μέρη του Εθνικού Προγράμματος Ανάπτυξης (ΕΠΑ) που θεσπίστηκε με στόχο τη δημιουργία ενός ολοκληρωμένου συστήματος για τον σχεδιασμό, τη διαχείριση, την παρακολούθηση και τον έλεγχο των έργων που χρηματοδοτούνται από τους εθνικούς πόρους του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ) (Περιφέρεια Θεσσαλίας, 2021).

Η στρατηγική της Περιφέρειας οργανώνεται σε Έξι Άξονες, κατ' αντιστοιχία με τους άξονες προτεραιότητας του ΕΠΑ, με τους αντίστοιχους Στόχους και συμπληρώνεται με την Τεχνική Βοήθεια του Προγράμματος

#### 👉 **Άξονας Προτεραιότητας 1**

Έξυπνη Ανάπτυξη. Προώθηση του καινοτόμου και έξυπνου οικονομικού μετασχηματισμού

#### 👉 **Άξονας Προτεραιότητας 2**

Πράσινη Ανάπτυξη. Προστασία και ανάδειξη του Περιβάλλοντος, Προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, Πρόληψη και της Διαχείρισης κινδύνων

#### 👉 **Άξονας Προτεραιότητας 3**

Ανάπτυξη Υποδομών. Διατήρηση, Ενίσχυση και Βελτίωση του συνόλου των Υποδομών της Περιφέρειας Θεσσαλίας

#### 👉 **Άξονας Προτεραιότητας 4**

Κοινωνική Ανάπτυξη. Προώθηση Υγείας, της Απασχόλησης, της Πρόνοιας, της Κοινωνικής Μέριμνας, της Εκπαίδευσης και του Αθλητισμού

### ➤ Άξονας Προτεραιότητας 5

Εξωστρέφεια. Ενίσχυση του Τουρισμού, του Πολιτισμού, του Αγροδιατροφικού Τομέα και της Επιχειρηματικότητας

### ➤ Άξονας Προτεραιότητας 6

Υποστήριξη. Ενίσχυση της Περιφέρειας, των Δ/σεων της και των Νομικών της Προσώπων για την υλοποίηση των έργων και δράσεων

Ο πρώτος άξονας, ο οποίος έχει ενδιαφέρον σε ό,τι αφορά το αγροδιατροφικό σύμπλεγμα, εξειδικεύεται σε τρεις ειδικούς στόχους σύμφωνα με το Εθνικό Πρόγραμμα Ανάπτυξης:

1. Έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη
2. Καινοτομία και επιχειρηματικότητα
3. Ψηφιακός μετασχηματισμός

Σε επίπεδο περιφέρειας, οι στόχοι που σχετίζονται με το ΕΠΑ (πάντα σε συνάρτηση με την ύπαρξη επαρκών πόρων) είναι:

- Δημόσια διοίκηση, ψηφιοποίηση και Ψηφιακή διασύνδεση δημοσίου και ευρύτερου δημοσίου τομέα
- Σύνδεση της έρευνας με τον παραγωγικό ιστό και τις επιχειρήσεις
- Ενίσχυση Επιχειρηματικότητας
- Ψηφιακές δεξιότητες και ψηφιακή ένταξη για επιχειρήσεις, εργαζόμενους και ανέργους
- Έρευνα, ερευνητική τεχνογνωσία και λύσεις ΤΠΕ στον δημόσιο τομέα
- Έξυπνες πόλεις

Αναφορικά με το ζήτημα της ανταγωνιστικότητας και της ανάπτυξης, η στόχευση αφορά την πραγματική σύγκλιση και ως ειδικούς στόχους τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των θεσσαλικών επιχειρήσεων και τη διάδοση και εφαρμογή των νέων τεχνολογιών (π.χ. ψηφιακών) και της καινοτομίας, καθώς και την ένταξη σε διεθνή επιχειρηματικά και ερευνητικά δίκτυα.

Συνεπώς, από όλες τις πηγές χρηματοδότησης (ΕΣΠΑ, Εθνικοί Πόροι), έμφαση θα δοθεί:

- Στη μεγαλύτερη διείσδυση των τεχνολογιών ΤΠΕ στον δημόσιο τομέα για τη διεύρυνση των παρεχόμενων υπηρεσιών του δημοσίου και του ευρύτερου δημοσίου τομέα προς τον πολίτη και τις επιχειρήσεις.
- Στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των θεσσαλικών επιχειρήσεων για την ισχυροποίησή τους στις αγορές, αξιοποιώντας γνώσεις, εμπειρία και συγκριτικά πλεονεκτήματα της Περιφέρειας.
- Στη διαμόρφωση καινοτομικού περιβάλλοντος, που θα ενισχύει την ανταγωνιστικότητα και την επιχειρηματικότητα στην Περιφέρεια και θα επιδρά καταλυτικά στη διαμόρφωση μιας σύγχρονης επιχειρηματικής νοοτροπίας.
- Στην αύξηση της παραγωγικότητας των επιχειρήσεων, μέσω της ενσωμάτωσης των νέων τεχνολογιών και της νέας γνώσης, καθώς και της εφαρμογής της καινοτομίας.
- Στη μεγαλύτερη διείσδυση των τεχνολογιών ΤΠΕ στον ιδιωτικό τομέα και ειδικότερα στις ΜΜΕ της περιοχής και την δημιουργία περιφερειακών-τοπικών δικτύων.
- Στην αύξηση και βελτιστοποίηση της διατιθέμενης ψηφιακής πληροφορίας τοπικού ενδιαφέροντος.

---

**Πίνακας 10** Ενδεικτικές δράσεις για τον Άξονα Προτεραιότητας 1

---

Ιδιωτικές Επενδύσεις για σύνδεση της έρευνας με τον παραγωγικό ιστό και τις επιχειρήσεις

---

Ιδιωτικές Επενδύσεις για την Ενίσχυση Επιχειρηματικότητας

---

Έργα ενίσχυσης των ψηφιακών δεξιοτήτων και ψηφιακής ένταξης για επιχειρήσεις, εργαζόμενους και ανέργους

---

Έργα που αφορούν έξυπνα συστήματα στις πόλεις και στην ύπαιθρο

---

Ο Προϋπολογισμός για τον συγκεκριμένο Άξονα προτεραιότητας, ανέρχεται στο 1.360.000,00 €.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τις επιχειρήσεις του αγροδιατροφικού τομέα έχει ο πέμπτος άξονας, «Ανάπτυξη Εξωστρέφειας».

Εξειδικεύεται στους εξής τέσσερις ειδικούς στόχους σύμφωνα με το Εθνικό Πρόγραμμα Ανάπτυξης:

1. Τουρισμός
2. Πολιτισμός
3. Αγροδιατροφικός Τομέας
4. Βιομηχανία

Σε επίπεδο περιφέρειας, οι στόχοι που σχετίζονται με το ΕΠΑ (πάντα σε συνάρτηση με την ύπαρξη επαρκών πόρων) είναι:

1. Προστασία και Προώθηση του Πολιτιστικού Αποθέματος της Περιφέρειας
2. Σύγχρονος Πολιτισμός
3. Ενίσχυση του Αγροδιατροφικού Τομέα της Περιφέρειας και ειδικότερα των προϊόντων Π.Ο.Π. και Π.Γ.Ε.

---

**Πίνακας 11** Ενδεικτικές δράσεις του Άξονα Προτεραιότητας 5 σε σχέση με τον Αγροδιατροφικό τομέα

---

**Ενδεικτικές Κατηγορίες Δράσεων ή Έργα**

---

Υποστήριξη παραγωγών και επιχειρήσεων για την πιστοποίηση προϊόντων Ανάπτυξη Προϊόντων Π.Ο.Π. και Π.Γ.Ε

---

Δράσεις για την προώθηση των προϊόντων της Θεσσαλίας (συμμετοχή σε δίκτυα, συμμετοχή σε εκθέσεις, δράσεις προβολής, εκδηλώσεις, δημιουργία οπτικοακουστικού υλικού, ανταλλαγές τεχνογνωσίας και επισκέψεις κ.λπ.)

---

Νέα έργα και υποδομές του αγροδιατροφικού τομέα

---

Νέα έργα και υποδομές της Βιομηχανίας και των Υπηρεσιών που συμβάλλουν στην εξωστρέφεια

---

Δράσεις κρατικών ενισχύσεων στους κλάδους υπηρεσιών και βιομηχανίας που συμβάλλουν στο στόχο της εξωστρέφειας



Τα αναμενόμενα αποτελέσματα του άξονα μπορούν να συνοψισθούν στα εξής:

- Αύξηση των εξαγωγών
- Βελτίωση της ποιότητας των Θεσσαλικών προϊόντων
- Βελτίωση της εικόνας της Θεσσαλίας στο εξωτερικό και δημιουργία νέων αγορών για τις θεσσαλικές επιχειρήσεις

Στον Προϋπολογισμό, υπάρχει κονδύλι 500.000 € για «Ανάπτυξη και προώθηση προϊόντων με ΠΟΠ & ΠΓΕ» (Προώθηση Πιστοποίησης προϊόντων ΠΟΠ, ΠΓΕ κλπ), ενώ ισούψές κονδύλι θα δοθεί για «Δράσεις για την προώθηση Θεσσαλικών Προϊόντων στο εξωτερικό» (Περιφέρεια Θεσσαλίας, 2021).

Ωστόσο, ενδιαφέρον σε ό,τι αφορά το αγροδιατροφικό σύμπλεγμα έχει και ο Άξονας Προτεραιότητας 2 «Πράσινη Ανάπτυξη» με στόχευση στη μετάβαση στην κυκλική οικονομία, την προστασία του περιβάλλοντος και την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων υποδομές του πρωτογενούς τομέα, εξασφάλιση αρδευτικού ύδατος με έργα περιβαλλοντικού αποτυπώματος κ.α.

Επίσης, ο Άξονας Προτεραιότητας 4 «Ανάπτυξη Υποδομών» καθώς αφορά Δίκτυα, Μεταφορές και Εφοδιαστική Αλυσίδα.

## 6.

## ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΗΜΕΙΑ ΠΡΟΣΟΧΗΣ

Τα προϊόντα ποιότητας στη Θεσσαλία έχουν αντίστοιχα χαρακτηριστικά με εκείνα της υπόλοιπης Ελλάδας. Η μοναδικότητα ή το συγκριτικό τους πλεονέκτημα έγκειται στο γεγονός ότι δεν ευδοκimoύν ή παράγονται αλλού ή στη συγκεκριμένη γεωγραφική τους προέλευση ή τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους ως προϊόντα. Αυτά σε συνδυασμό με τη σημαντική αγροτική και κτηνοτροφική παράδοση και την εμπεδωμένη άυλη γνώση στον πρωτογενή τομέα, την ιστορικότητά τους σε πολλές περιπτώσεις, την υψηλή τους ποιότητα, την τεχνογνωσία των παραγωγών και τις κλιματικές/εδαφικές ιδιαιτερότητες διαμορφώνουν τις προϋποθέσεις για στροφή στην παραγωγή προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας.

Απαιτείται συνεπώς η υποστήριξη μιας οργανωμένης στροφής στην παραγωγή και εμπορία πιστοποιημένων προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας μέσα από μια ολιστική προσέγγιση που αφορά το σύνολο των αλυσίδων αξίας που συνιστούν το αγροδιατροφικό σύμπλεγμα στην Περιφέρεια Θεσσαλίας και όλους τους συμμετόχους από τον πρωτογενή τομέα και τη μεταποίηση, το branding και τη συνολική εμπορική διάσταση, την εφοδιαστική αλυσίδα ως τους καταναλωτές. Μια τέτοια προσέγγιση μπορεί να συμβάλει αφενός στη συντονισμένη και αποτελεσματική αντιμετώπιση των τρεχουσών προκλήσεων της αγοράς αλλά και στην ενεργοποίηση στην Περιφέρεια Θεσσαλίας και νέων βιώσιμων αλυσίδων αξίας ή πεδίων επαγγελματικής δραστηριότητας.

Οι σύγχρονες και αυξημένες απαιτήσεις των καταναλωτών και της αγοράς απαιτεί καταρχήν από τους αγρότες και τις αγρότισσες να είναι σε θέση αντιληφθούν και να ενσωματώσουν αφενός τις νέες τεχνολογικές εξελίξεις και αειφόρες πρακτικές στις αγροτικές εκμεταλλεύσεις και αφετέρου τις σύγχρονες αντιλήψεις σε ό,τι αφορά την επιχειρηματικότητα και τη σχέση της με την αγροτική παραγωγή.

Τα δύο αυτά στοιχεία, δηλαδή η ενσωμάτωση των νέων τεχνολογικών εξελίξεων υπό το πρίσμα και της αιφορίας και των σύγχρονων επιχειρηματικών αντιλήψεων, διαπερνούν και όλους τους συμμετόχους στο αγροδιατροφικό σύμπλεγμα και όχι μόνο αυτούς του πρωτογενούς τομέα αλλά και όσους εμπλέκονται στη μεταποίηση, την εμπορία ακόμα και την εφοδιαστική αλυσίδα. Στο πλαίσιο αυτό, η σχετική εκπαίδευση και κατάρτιση των εμπλεκόμενων στο αγροδιατροφικό σύμπλεγμα αποτελεί προαπαίτηση για την ανάπτυξη και προώθηση των προϊόντων ποιότητας.

Η διασύνδεση με άλλους κλάδους και κυρίως με τον τουρισμό και δημιουργικό τουρισμό στη Θεσσαλία, είτε σε ό,τι αφορά το συνολικό τουριστικό προϊόν (συμπεριλαμβανομένου του αγροτικού τοπίου), είτε σε ό,τι αφορά την ανάδειξη της σχέσης των αγροτικών προϊόντων με τις τοπικές διατροφικές συνήθειες και την παραδοσιακή γαστρονομία διαμορφώνουν σταθερές σχέσεις στην ενίσχυση και προβολή της μοναδικότητας της «θεσσαλικής εμπειρίας» και τις προϋποθέ-

σεις για σύγχρονο και ισχυρό branding επιζητώντας την αξιοποίηση του ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος της Περιφέρειας αλλά και του τομέα.

Η υιοθέτηση των αρχών της κυκλικής οικονομίας στις συνολικές αλυσίδες αξίας σε ό,τι αφορά την παραγωγή και εξοικονόμηση ενέργειας και τη διαχείριση του περιβάλλοντος, τις δορυφορικές δηλαδή δραστηριότητες στο αγροτοδιατροφικό σύμπλεγμα της Περιφέρειας Θεσσαλίας, εκτιμάται ότι θα συμβάλλει στην αντιμετώπιση διαπιστωμένων προβλημάτων που οξύνθηκαν τα τελευταία χρόνια λόγω της πανδημίας και των γεωπολιτικών εξελίξεων και συνεπώς στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των θεσσαλικών επιχειρήσεων του αγροδιατροφικού συμπλέγματος ακόμα και από πλευράς εμπορικής αξιοποίησής της δεδομένης της αυξανόμενης ευαισθητοποίησης των καταναλωτών ως προς περιβαλλοντικά ζητήματα και ζητήματα βιώσιμης ανάπτυξης.

Τέλος, είναι προφανές ότι δεν είναι δυνατή η στήριξη χωρίς χρηματοδότηση της ανάπτυξης και του εκσυγχρονισμού τόσο των αγροτικών εκμεταλλεύσεων όσο και των λοιπών επιχειρήσεων του αγροδιατροφικού συμπλέγματος καθώς και των δράσεων τους συμπεριλαμβανομένων των δράσεων εξωστρέφειας όλων των εμπλεκόμενων. Για τον σκοπό αυτόν απαιτείται η πλήρης αξιοποίηση των πόρων της νέας προγραμματικής περιόδου και του Ταμείου Σταθερότητας και Ανάκαμψης αλλά η διερεύνηση νέων χρηματοδοτικών εργαλείων που θα στηρίξουν όχι μόνο τις αγροτικές εκμεταλλεύσεις και τις επιχειρήσεις αλλά και την εξωστρέφεια του θεσσαλικού αγροδιατροφικού συμπλέγματος.

## ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

### ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ

- Ανδρονικάκης Α. & Τσατσάκης Γ. (2021), *Καλπασμός στις διεθνείς αγορές, σε εγρήγορση ο κλάδος για τις εξελίξεις*, [www.yraithros.gr](http://www.yraithros.gr) 14/04/2021  
<https://www.yraithros.gr/kalpasmos-diethneis-agores-egrigorsi-klados-ekselikseis/> (Τελευταία Προσπέλαση 21/04/2022)
- Aurier P. & Sirieix L. (2016), *Μάρκετινγκ Αγροτικών Προϊόντων & Τροφίμων*, Αθήνα: Προπομπός
- Γιαννούλης Π. (2020), *Μελέτη για το Ελληνικό Αγροδιατροφικό Εμπορικό Ισοζύγιο κ' Ισοζύγιο Ποτών για την τριετία 2017-2019*  
<http://www2.mfa.gr/plirofories-gia-eksagogeis/1059-meleti-gia-to-elliniko-agrodiatrotiko-emporiko-isozygio-k-isozygio-poton-gia-tin-trietia-2017-2019>  
(Τελευταία Προσπέλαση 13/5/2022)
- Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Ε.Π. ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ (2015α), *«Περιφερειακή Στρατηγική Καινοτομίας Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Θεσσαλίας για την Προγραμματική Περίοδο 2014-2020»*: Περιφέρεια Θεσσαλίας  
[https://www.thessalia-espa.gr/attachments/article/136/1-RIS3\\_Thessaly\\_2015.pdf](https://www.thessalia-espa.gr/attachments/article/136/1-RIS3_Thessaly_2015.pdf) (Τελευταία Προσπέλαση 25/05/2022)
- Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Ε.Π. ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ (2015β), *Το Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα 2014-2020*  
<https://www.thessalia-espa.gr/pep-thessalias/pep2014-2020/83-to-perifereiako-epixeirisiako-programma-2014-2020.html>  
(Τελευταία Προσπέλαση 10/04/2022)
- Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Ε.Π. ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ (2016), *Σχέδιο Δράσης της Περιφερειακής Στρατηγικής Καινοτομίας Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Θεσσαλίας 2014-2020*: Περιφέρεια Θεσσαλίας  
[https://www.thessalia-espa.gr/attachments/article/136/4-Sxedio\\_Drasis\\_RIS3\\_Thessaly\\_2016.pdf](https://www.thessalia-espa.gr/attachments/article/136/4-Sxedio_Drasis_RIS3_Thessaly_2016.pdf) (Τελευταία Προσπέλαση 25/05/2022)
- ΕΛΓΟ – ΔΗΜΗΤΡΑ (2021), *Παραδοθείσες ποσότητες & μέση τιμή νωπού ΠΡΟΒΕΙΟΥ & ΓΙΔΙΝΟΥ γάλακτος ανά Περιφέρεια - Περιφερειακή ενότητα ημερολογιακού έτους 2020*  
[https://www.elgo.gr/images/ELOGAK\\_files/Statistics/2021/Milk21/3.%CE%95%CE%9B%CE%93%CE%9F\\_STATS\\_%CE%A0%CE%91%CE%A1%CE%91%CE%94\\_%CE%A0%CE%9F%CE%A3\\_%CE%9C%CE%95%CE%A3%CE%97\\_%CE%A4%CE%99%CE%9C%CE%97\\_%CE%A0%CE%A1%CE%9F%CE%92%CE%95%CE%99%CE%9F%CE%A5\\_%CE%93%CE%99%CE%94%CE%99%CE%9D%CE%9F%CE%A5\\_%CE%91%CE%9D%CE%91\\_%CE%A0%CE%95%CE%A1%CE%99%CE%A6\\_%CE%A0%CE%95\\_2020.pdf](https://www.elgo.gr/images/ELOGAK_files/Statistics/2021/Milk21/3.%CE%95%CE%9B%CE%93%CE%9F_STATS_%CE%A0%CE%91%CE%A1%CE%91%CE%94_%CE%A0%CE%9F%CE%A3_%CE%9C%CE%95%CE%A3%CE%97_%CE%A4%CE%99%CE%9C%CE%97_%CE%A0%CE%A1%CE%9F%CE%92%CE%95%CE%99%CE%9F%CE%A5_%CE%93%CE%99%CE%94%CE%99%CE%9D%CE%9F%CE%A5_%CE%91%CE%9D%CE%91_%CE%A0%CE%95%CE%A1%CE%99%CE%A6_%CE%A0%CE%95_2020.pdf)  
(Τελευταία Προσπέλαση 10/04/2022)

ΕΛΓΟ – ΔΗΜΗΤΡΑ (2022α), *Παραδοθείσες ποσότητες & μέση τιμή νωπού ΠΡΟΒΕΙΟΥ & ΓΙΔΙΝΟΥ γάλακτος ανά Περιφέρεια – Περιφερειακή ενότητα ημερολογιακού έτους 2021*

[https://www.elgo.gr/images/ELOGAK\\_files/Statistics/2021/Milk21/3.%CE%95%CE%9B%CE%93%CE%9F\\_STATS\\_%CE%A0%CE%91%CE%A1%CE%91%CE%94\\_%CE%A0%CE%9F%CE%A3\\_%CE%9C%CE%95%CE%A3%CE%97\\_%CE%A4%CE%99%CE%9C%CE%97\\_%CE%A0%CE%A1%CE%9F%CE%92%CE%95%CE%99%CE%9F%CE%A5\\_%CE%93%CE%99%CE%94%CE%99%CE%9D%CE%9F%CE%A5\\_%CE%91%CE%9D%CE%91\\_%CE%A0%CE%95%CE%A1%CE%99%CE%A6\\_%CE%A0%CE%95\\_2021.pdf](https://www.elgo.gr/images/ELOGAK_files/Statistics/2021/Milk21/3.%CE%95%CE%9B%CE%93%CE%9F_STATS_%CE%A0%CE%91%CE%A1%CE%91%CE%94_%CE%A0%CE%9F%CE%A3_%CE%9C%CE%95%CE%A3%CE%97_%CE%A4%CE%99%CE%9C%CE%97_%CE%A0%CE%A1%CE%9F%CE%92%CE%95%CE%99%CE%9F%CE%A5_%CE%93%CE%99%CE%94%CE%99%CE%9D%CE%9F%CE%A5_%CE%91%CE%9D%CE%91_%CE%A0%CE%95%CE%A1%CE%99%CE%A6_%CE%A0%CE%95_2021.pdf)

(Τελευταία Προσπέλαση 10/04/2022)

ΕΛΓΟ – ΔΗΜΗΤΡΑ (2022β), *Μητρώο Εγκεκριμένων Επιχειρήσεων και Δικαιούχων χρήσης των ενδείξεων Π.Ο.Π./Π.Γ.Ε. για ζωικά προϊόντα (ελληνικά), 3/6/2022*

<https://www.elgo.gr/images/ioanna/anakoinwseis/tyria.xlsx>

(Τελευταία Προσπέλαση 4/06/2022)

ΕΛΓΟ – ΔΗΜΗΤΡΑ (2022γ), *Μητρώο Εγκεκριμένων Επιχειρήσεων και Δικαιούχων χρήσης των ενδείξεων Π.Ο.Π./Π.Γ.Ε. για φυτικά προϊόντα (ελληνικά), 31/5/2022*

<https://www.elgo.gr/images/FYTIKAEL.xlsx> (Τελευταία Προσπέλαση 1/06/2022)

ΕΛΣΤΑΤ (2017), 8. *Παραγωγή μερικών δευτερογενών προϊόντων, κατά Περιφέρεια και Περιφερειακή Ενότητα, 2017*

[https://www.statistics.gr/el/statistics?p\\_p\\_id=documents\\_WAR\\_publicationsportlet\\_INSTANCE\\_VBZOni0vs5VJ&p\\_p\\_lifecycle=2&p\\_p\\_state=normal&p\\_p\\_mode=view&p\\_p\\_cacheability=cacheLevelPage&p\\_p\\_col\\_id=column-2&p\\_p\\_col\\_count=4&p\\_p\\_col\\_pos=3&\\_documents\\_WAR\\_publicationsportlet\\_INSTANCE\\_VBZOni0vs5VJ\\_javax.faces.resource=document&\\_documents\\_WAR\\_publicationsportlet\\_INSTANCE\\_VBZOni0vs5VJ\\_in=downloadResources&\\_documents\\_WAR\\_publicationsportlet\\_INSTANCE\\_VBZOni0vs5VJ\\_documentID=371396&\\_documents\\_WAR\\_publicationsportlet\\_INSTANCE\\_VBZOni0vs5VJ\\_locale=el](https://www.statistics.gr/el/statistics?p_p_id=documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_VBZOni0vs5VJ&p_p_lifecycle=2&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_cacheability=cacheLevelPage&p_p_col_id=column-2&p_p_col_count=4&p_p_col_pos=3&_documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_VBZOni0vs5VJ_javax.faces.resource=document&_documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_VBZOni0vs5VJ_in=downloadResources&_documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_VBZOni0vs5VJ_documentID=371396&_documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_VBZOni0vs5VJ_locale=el)

(Τελευταία Προσπέλαση 08/04/2022)

ΕΛΣΤΑΤ (2018), 8. *Παραγωγή μερικών δευτερογενών προϊόντων, κατά Περιφέρεια και Περιφερειακή Ενότητα, 2018*

[https://www.statistics.gr/el/statistics?p\\_p\\_id=documents\\_WAR\\_publicationsportlet\\_INSTANCE\\_VBZOni0vs5VJ&p\\_p\\_lifecycle=2&p\\_p\\_state=normal&p\\_p\\_mode=view&p\\_p\\_cacheability=cacheLevelPage&p\\_p\\_col\\_id=column-2&p\\_p\\_col\\_count=4&p\\_p\\_col\\_pos=3&\\_documents\\_WAR\\_publicationsportlet\\_INSTANCE\\_VBZOni0vs5VJ\\_javax.faces.resource=document&\\_documents\\_WAR\\_publicationsportlet\\_INSTANCE\\_VBZOni0vs5VJ\\_in=downloadResources&\\_documents\\_WAR\\_publicationsportlet\\_INSTANCE\\_VBZOni0vs5VJ\\_documentID=414275&\\_documents\\_WAR\\_publicationsportlet\\_INSTANCE\\_VBZOni0vs5VJ\\_locale=el](https://www.statistics.gr/el/statistics?p_p_id=documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_VBZOni0vs5VJ&p_p_lifecycle=2&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_cacheability=cacheLevelPage&p_p_col_id=column-2&p_p_col_count=4&p_p_col_pos=3&_documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_VBZOni0vs5VJ_javax.faces.resource=document&_documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_VBZOni0vs5VJ_in=downloadResources&_documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_VBZOni0vs5VJ_documentID=414275&_documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_VBZOni0vs5VJ_locale=el)

(Τελευταία Προσπέλαση 08/04/2022)

**ΕΛΣΤΑΤ (2019α), 04. Αμπέλια και σταφιδάμπελα. Εκτάσεις και παραγωγή κατά Περιφέρεια και Περιφερειακή Ενότητα**  
[https://www.statistics.gr/el/statistics?p\\_p\\_id=documents\\_WAR\\_publicationsportlet\\_INSTANCE\\_VBZOni0vs5VJ&p\\_p\\_lifecycle=2&p\\_p\\_state=normal&p\\_p\\_mode=view&p\\_p\\_cacheability=cacheLevelPage&p\\_p\\_col\\_id=column-2&p\\_p\\_col\\_count=4&p\\_p\\_col\\_pos=3&\\_documents\\_WAR\\_publicationsportlet\\_INSTANCE\\_VBZOni0vs5VJ\\_javax.faces.resource=document&\\_documents\\_WAR\\_publicationsportlet\\_INSTANCE\\_VBZOni0vs5VJ\\_in=downloadResources&\\_documents\\_WAR\\_publicationsportlet\\_INSTANCE\\_VBZOni0vs5VJ\\_documentID=444305&\\_documents\\_WAR\\_publicationsportlet\\_INSTANCE\\_VBZOni0vs5VJ\\_locale=el](https://www.statistics.gr/el/statistics?p_p_id=documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_VBZOni0vs5VJ&p_p_lifecycle=2&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_cacheability=cacheLevelPage&p_p_col_id=column-2&p_p_col_count=4&p_p_col_pos=3&_documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_VBZOni0vs5VJ_javax.faces.resource=document&_documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_VBZOni0vs5VJ_in=downloadResources&_documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_VBZOni0vs5VJ_documentID=444305&_documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_VBZOni0vs5VJ_locale=el)  
(Τελευταία Προσπέλαση 08/04/2022)

**ΕΛΣΤΑΤ (2019β), 8. Παραγωγή μερικών δευτερογενών προϊόντων, κατά Περιφέρεια και Περιφερειακή Ενότητα, 2019**  
[https://www.statistics.gr/el/statistics?p\\_p\\_id=documents\\_WAR\\_publicationsportlet\\_INSTANCE\\_VBZOni0vs5VJ&p\\_p\\_lifecycle=2&p\\_p\\_state=normal&p\\_p\\_mode=view&p\\_p\\_cacheability=cacheLevelPage&p\\_p\\_col\\_id=column-2&p\\_p\\_col\\_count=4&p\\_p\\_col\\_pos=3&\\_documents\\_WAR\\_publicationsportlet\\_INSTANCE\\_VBZOni0vs5VJ\\_javax.faces.resource=document&\\_documents\\_WAR\\_publicationsportlet\\_INSTANCE\\_VBZOni0vs5VJ\\_in=downloadResources&\\_documents\\_WAR\\_publicationsportlet\\_INSTANCE\\_VBZOni0vs5VJ\\_documentID=444367&\\_documents\\_WAR\\_publicationsportlet\\_INSTANCE\\_VBZOni0vs5VJ\\_locale=el](https://www.statistics.gr/el/statistics?p_p_id=documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_VBZOni0vs5VJ&p_p_lifecycle=2&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_cacheability=cacheLevelPage&p_p_col_id=column-2&p_p_col_count=4&p_p_col_pos=3&_documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_VBZOni0vs5VJ_javax.faces.resource=document&_documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_VBZOni0vs5VJ_in=downloadResources&_documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_VBZOni0vs5VJ_documentID=444367&_documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_VBZOni0vs5VJ_locale=el)  
(Τελευταία Προσπέλαση 08/04/2022)

**ΕΛΣΤΑΤ (2019γ), 07β. Παραγωγή κρέατος (αναλυτικά) κατά είδος σφάγιου, Περιφέρεια και Περιφερειακή Ενότητα, 2019**  
[https://www.statistics.gr/el/statistics?p\\_p\\_id=documents\\_WAR\\_publicationsportlet\\_INSTANCE\\_VBZOni0vs5VJ&p\\_p\\_lifecycle=2&p\\_p\\_state=normal&p\\_p\\_mode=view&p\\_p\\_cacheability=cacheLevelPage&p\\_p\\_col\\_id=column-2&p\\_p\\_col\\_count=4&p\\_p\\_col\\_pos=3&\\_documents\\_WAR\\_publicationsportlet\\_INSTANCE\\_VBZOni0vs5VJ\\_javax.faces.resource=document&\\_documents\\_WAR\\_publicationsportlet\\_INSTANCE\\_VBZOni0vs5VJ\\_in=downloadResources&\\_documents\\_WAR\\_publicationsportlet\\_INSTANCE\\_VBZOni0vs5VJ\\_documentID=444365&\\_documents\\_WAR\\_publicationsportlet\\_INSTANCE\\_VBZOni0vs5VJ\\_locale=el](https://www.statistics.gr/el/statistics?p_p_id=documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_VBZOni0vs5VJ&p_p_lifecycle=2&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_cacheability=cacheLevelPage&p_p_col_id=column-2&p_p_col_count=4&p_p_col_pos=3&_documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_VBZOni0vs5VJ_javax.faces.resource=document&_documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_VBZOni0vs5VJ_in=downloadResources&_documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_VBZOni0vs5VJ_documentID=444365&_documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_VBZOni0vs5VJ_locale=el)  
(Τελευταία Προσπέλαση 08/04/2022)

**ΕΛΣΤΑΤ (2019δ), 05β. Δενδρώδεις Καλλιέργειες. Αριθμός δένδρων και παραγωγή κυριότερων δενδρωδών καλλιιεργειών, κατά Περιφέρεια και Περιφερειακή Ενότητα 2019**  
[https://www.statistics.gr/el/statistics?p\\_p\\_id=documents\\_WAR\\_publicationsportlet\\_INSTANCE\\_VBZOni0vs5VJ&p\\_p\\_lifecycle=2&p\\_p\\_state=normal&p\\_p\\_mode=view&p\\_p\\_cacheability=cacheLevelPage&p\\_p\\_col\\_id=column-2&p\\_p\\_col\\_count=4&p\\_p\\_col\\_pos=3&\\_documents\\_WAR\\_publicationsportlet\\_INSTANCE\\_VBZOni0vs5VJ\\_javax.faces.resource=document&\\_documents\\_WAR\\_publicationsportlet\\_INSTANCE\\_VBZOni0vs5VJ\\_in=downloadResources&\\_documents\\_WAR\\_publicationsportlet\\_INSTANCE\\_VBZOni0vs5VJ\\_documentID=444307&\\_documents\\_WAR\\_publicationsportlet\\_INSTANCE\\_VBZOni0vs5VJ\\_locale=el](https://www.statistics.gr/el/statistics?p_p_id=documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_VBZOni0vs5VJ&p_p_lifecycle=2&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_cacheability=cacheLevelPage&p_p_col_id=column-2&p_p_col_count=4&p_p_col_pos=3&_documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_VBZOni0vs5VJ_javax.faces.resource=document&_documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_VBZOni0vs5VJ_in=downloadResources&_documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_VBZOni0vs5VJ_documentID=444307&_documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_VBZOni0vs5VJ_locale=el)  
(Τελευταία Προσπέλαση 08/04/2022)

**ΕΛΣΤΑΤ (2019ε), 02α. Σιτηρά για καρπό. Εκτάσεις και παραγωγή κατά Περιφέρεια και Περιφερειακή Ενότητα, 2019**

[https://www.statistics.gr/el/statistics?p\\_p\\_id=documents\\_WAR\\_publicationsportlet\\_INSTANCE\\_VBZOni0vs5VJ&p\\_p\\_lifecycle=2&p\\_p\\_state=normal&p\\_p\\_mode=view&p\\_p\\_cacheability=cacheLevelPage&p\\_p\\_col\\_id=column-2&p\\_p\\_col\\_count=4&p\\_p\\_col\\_pos=3&\\_documents\\_WAR\\_publicationsportlet\\_INSTANCE\\_VBZOni0vs5VJ\\_javax.faces.resource=document&\\_documents\\_WAR\\_publicationsportlet\\_INSTANCE\\_VBZOni0vs5VJ\\_in=downloadResources&\\_documents\\_WAR\\_publicationsportlet\\_INSTANCE\\_VBZOni0vs5VJ\\_documentID=444295&\\_documents\\_WAR\\_publicationsportlet\\_INSTANCE\\_VBZOni0vs5VJ\\_locale=el](https://www.statistics.gr/el/statistics?p_p_id=documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_VBZOni0vs5VJ&p_p_lifecycle=2&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_cacheability=cacheLevelPage&p_p_col_id=column-2&p_p_col_count=4&p_p_col_pos=3&_documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_VBZOni0vs5VJ_javax.faces.resource=document&_documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_VBZOni0vs5VJ_in=downloadResources&_documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_VBZOni0vs5VJ_documentID=444295&_documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_VBZOni0vs5VJ_locale=el)  
(Τελευταία Προσπέλαση 08/04/2022)

**ΕΛΣΤΑΤ (2019στ), 02δ. Βιομηχανικά φυτά. Εκτάσεις και παραγωγή κατά Περιφέρεια και Περιφερειακή Ενότητα, 2019**

[https://www.statistics.gr/el/statistics?p\\_p\\_id=documents\\_WAR\\_publicationsportlet\\_INSTANCE\\_VBZOni0vs5VJ&p\\_p\\_lifecycle=2&p\\_p\\_state=normal&p\\_p\\_mode=view&p\\_p\\_cacheability=cacheLevelPage&p\\_p\\_col\\_id=column-2&p\\_p\\_col\\_count=4&p\\_p\\_col\\_pos=3&\\_documents\\_WAR\\_publicationsportlet\\_INSTANCE\\_VBZOni0vs5VJ\\_javax.faces.resource=document&\\_documents\\_WAR\\_publicationsportlet\\_INSTANCE\\_VBZOni0vs5VJ\\_in=downloadResources&\\_documents\\_WAR\\_publicationsportlet\\_INSTANCE\\_VBZOni0vs5VJ\\_documentID=444298&\\_documents\\_WAR\\_publicationsportlet\\_INSTANCE\\_VBZOni0vs5VJ\\_locale=el](https://www.statistics.gr/el/statistics?p_p_id=documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_VBZOni0vs5VJ&p_p_lifecycle=2&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_cacheability=cacheLevelPage&p_p_col_id=column-2&p_p_col_count=4&p_p_col_pos=3&_documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_VBZOni0vs5VJ_javax.faces.resource=document&_documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_VBZOni0vs5VJ_in=downloadResources&_documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_VBZOni0vs5VJ_documentID=444298&_documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_VBZOni0vs5VJ_locale=el)  
(Τελευταία Προσπέλαση 08/04/2022)

**ΕΛΣΤΑΤ (2019ζ), 03α. Λαχανικά. Εκτάσεις και παραγωγή κατά Περιφέρεια και Περιφερειακή Ενότητα, 2019**

[https://www.statistics.gr/el/statistics?p\\_p\\_id=documents\\_WAR\\_publicationsportlet\\_INSTANCE\\_VBZOni0vs5VJ&p\\_p\\_lifecycle=2&p\\_p\\_state=normal&p\\_p\\_mode=view&p\\_p\\_cacheability=cacheLevelPage&p\\_p\\_col\\_id=column-2&p\\_p\\_col\\_count=4&p\\_p\\_col\\_pos=3&\\_documents\\_WAR\\_publicationsportlet\\_INSTANCE\\_VBZOni0vs5VJ\\_javax.faces.resource=document&\\_documents\\_WAR\\_publicationsportlet\\_INSTANCE\\_VBZOni0vs5VJ\\_in=downloadResources&\\_documents\\_WAR\\_publicationsportlet\\_INSTANCE\\_VBZOni0vs5VJ\\_documentID=444303&\\_documents\\_WAR\\_publicationsportlet\\_INSTANCE\\_VBZOni0vs5VJ\\_locale=el](https://www.statistics.gr/el/statistics?p_p_id=documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_VBZOni0vs5VJ&p_p_lifecycle=2&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_cacheability=cacheLevelPage&p_p_col_id=column-2&p_p_col_count=4&p_p_col_pos=3&_documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_VBZOni0vs5VJ_javax.faces.resource=document&_documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_VBZOni0vs5VJ_in=downloadResources&_documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_VBZOni0vs5VJ_documentID=444303&_documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_VBZOni0vs5VJ_locale=el)  
(Τελευταία Προσπέλαση 08/04/2022)

**ΕΛΣΤΑΤ (2019η), 07α. Παραγωγή γάλακτος, κατά Περιφέρεια και Περιφερειακή Ενότητα, 2019**

[https://www.statistics.gr/el/statistics?p\\_p\\_id=documents\\_WAR\\_publicationsportlet\\_INSTANCE\\_VBZOni0vs5VJ&p\\_p\\_lifecycle=2&p\\_p\\_state=normal&p\\_p\\_mode=view&p\\_p\\_cacheability=cacheLevelPage&p\\_p\\_col\\_id=column-2&p\\_p\\_col\\_count=4&p\\_p\\_col\\_pos=3&\\_documents\\_WAR\\_publicationsportlet\\_INSTANCE\\_VBZOni0vs5VJ\\_javax.faces.resource=document&\\_documents\\_WAR\\_publicationsportlet\\_INSTANCE\\_VBZOni0vs5VJ\\_in=downloadResources&\\_documents\\_WAR\\_publicationsportlet\\_INSTANCE\\_VBZOni0vs5VJ\\_documentID=444364&\\_documents\\_WAR\\_publicationsportlet\\_INSTANCE\\_VBZOni0vs5VJ\\_locale=el](https://www.statistics.gr/el/statistics?p_p_id=documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_VBZOni0vs5VJ&p_p_lifecycle=2&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_cacheability=cacheLevelPage&p_p_col_id=column-2&p_p_col_count=4&p_p_col_pos=3&_documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_VBZOni0vs5VJ_javax.faces.resource=document&_documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_VBZOni0vs5VJ_in=downloadResources&_documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_VBZOni0vs5VJ_documentID=444364&_documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_VBZOni0vs5VJ_locale=el)  
(Τελευταία Προσπέλαση 08/04/2022)



- ΕΣΠΑ (2019), *Εταιρικό Σύμφωνο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΣΠΑ) 2014-2020*  
<https://www.espa.gr/el/Pages/staticESPA2014-2020.aspx>  
(Τελευταία Προσπέλαση 10/04/2022)
- ΕΣΠΑ (2021), *Εταιρικό Σύμφωνο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΣΠΑ) 2021-2027*  
[https://www.espa.gr/el/Documents/2127/Etairiko\\_Symfwno\\_Perifereiakis\\_Anaptixis\\_2021-2027.pdf](https://www.espa.gr/el/Documents/2127/Etairiko_Symfwno_Perifereiakis_Anaptixis_2021-2027.pdf) (Τελευταία Προσπέλαση 10/05/2022)
- ΕΣΠΑ (2022α), *Σχεδιασμός ΕΣΠΑ και Επιχειρησιακών Προγραμμάτων 2021-2027*  
<https://www.espa.gr/el/Pages/Sxediasmos21-27.aspx>  
(Τελευταία Προσπέλαση 26/04/2022)
- ΕΣΠΑ (2022β), *Νέο ΕΣΠΑ 2021-2027*  
<https://www.espa.gr/el/Pages/newespa21-27.aspx>  
(Τελευταία Προσπέλαση 10/05/2022)
- ΕΣΠΑ (2022γ), *Στόχοι της Πολιτική Συνοχής 2021-2027*  
[https://www.espa.gr/el/Pages/CohesionPolicy\\_21-27.aspx](https://www.espa.gr/el/Pages/CohesionPolicy_21-27.aspx)  
(Τελευταία Προσπέλαση 03/05/2022)
- ΕΥΔ – ΕΠΑΝΕΚ (2021), *Το Πρόγραμμα του ΕΠΑΝΕΚ 2014-2020*  
<http://www.antagonistikotita.gr/epanek/secretariat1.asp>  
(Τελευταία Προσπέλαση 10/04/2022)
- ΕΥΔ – ΠΑΑ 2014-2020 (2021), *Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΑ) 2014-2020*  
<http://agrotikianaptixi.gr/el/content/egkrisi-troporoiiseis>  
(Τελευταία Προσπέλαση 10/04/2022)
- ΕΥ Ελλάδα - Τράπεζα Πειραιώς (2022), *Πώς μπορεί ο Αγροδιατροφικός τομέας να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις του αύριο, σήμερα;*  
[https://assets.ey.com/content/dam/ey-sites/ey-com/el\\_gr/topics/agribusiness/agribusiness\\_survey\\_final.pdf](https://assets.ey.com/content/dam/ey-sites/ey-com/el_gr/topics/agribusiness/agribusiness_survey_final.pdf) (Τελευταία Προσπέλαση 2/05/2022)
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γραφείο Διανοητικής Ιδιοκτησίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2020), *Giview*  
<https://www.tmdn.org/giview/gi/search> (Τελευταία Προσπέλαση 2/06/2022)
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή – Γενική Διεύθυνση Επικοινωνίας (2022), *Πρόταση για την ενίσχυση του συστήματος ΓΕ*  
[https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/food-safety-and-quality/certification/quality-labels/quality-schemes-explained\\_el#proposaltostrengthengisystem](https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/food-safety-and-quality/certification/quality-labels/quality-schemes-explained_el#proposaltostrengthengisystem) (Τελευταία Προσπέλαση 5 Μαΐου 2022)
- ΙΟΒΕ (2020), *Ο κλάδος των αλκοολούχων ποτών στην Ελλάδα*  
[http://iobe.gr/docs/research/RES\\_05\\_B\\_08122020\\_REP\\_GR.pdf](http://iobe.gr/docs/research/RES_05_B_08122020_REP_GR.pdf)  
(Τελευταία Προσπέλαση 10/04/2022)

- Ινστιτούτο Εξαγωγικών Ερευνών & Σπουδών – Σύνδεσμος Εξαγωγέων Βορείου Ελλάδος (2021), *Χαρτογράφηση της εξαγωγικής δραστηριότητας της Ελλάδας ανά Περιφέρεια – Περίοδος 2015–2019*  
[https://www.seve.gr/wp-content/uploads/2021/02/%CE%A0%CE%95%CE%A1%CE%99%CE%A6%CE%95%CE%A1%CE%95%CE%99%CE%91%CE%9A%CE%91\\_2015-2019\\_Short-Version\\_new-version.pdf](https://www.seve.gr/wp-content/uploads/2021/02/%CE%A0%CE%95%CE%A1%CE%99%CE%A6%CE%95%CE%A1%CE%95%CE%99%CE%91%CE%9A%CE%91_2015-2019_Short-Version_new-version.pdf) (Τελευταία Προσπέλαση 19/04/2022)
- Λιάμης, Λ. (2021), *Πιστοποίηση ποιότητας για το σκόρδο eNtopio Platikampou*, 30/03/2021  
<https://www.agronews.gr/branding/pistopoiisi/190647/pistopoiisi-anoteris-roiititas-gia-to-skordo-entopioplatikampou/>  
(Τελευταία Προσπέλαση 2/05/2022)
- Μητρούσιος Ε. (2017), *Είκοσι προϊόντα ΠΟΠ στη Θεσσαλία*, ertnews.gr, 20/10/2017  
<https://www.ertnews.gr/perifereiakoi-stathmoi/larisa/ikosi-proionta-pop-sti-thessalia/> (Τελευταία Προσπέλαση 2/05/2022)
- Κεντρική Ένωση Επιμελητηρίων Ελλάδος (2019), *Αποτελέσματα και Προτάσεις Μελέτης Μέτρησης Οικονομικών – Επιχειρηματικών Δεικτών και Εξαγωγικού Προσανατολισμού Περιφέρειας Θεσσαλίας*  
[https://uhc.gr/wp-content/uploads/2020/06/parousiasi\\_meletis\\_thesallias.pdf](https://uhc.gr/wp-content/uploads/2020/06/parousiasi_meletis_thesallias.pdf) (Τελευταία Προσπέλαση 27/04/2022)
- Κλαδικός Εθνικός Αγροτικός Συνεταιρισμός Αμπελοοινικών Προϊόντων (2020), *Οι οίνοι με ΠΓΕ συνεχίζουν την δυναμική πορεία τους στις εξαγωγές, σημαντική μείωση των ΠΟΠ σε αξία και ποσότητα το 2019*  
<https://www.keosoe.gr/news/3141-----2019.html>  
(Τελευταία Προσπέλαση 10/05/2022)
- Περιφέρεια Θεσσαλίας (2021), *Περιφερειακό πρόγραμμα ανάπτυξης 2021–2025*  
<https://www.thessaly.gov.gr/data/diavoul/2021/4460/an4460a.pdf>  
(Τελευταία Προσπέλαση 19/04/2022)
- Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας (2018), *«Εξαγωγική Προοπτική» – Πορεία και τάσεις ανάπτυξης των εξαγωγών των δέκα (10) πιο δυναμικών προϊόντων της Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας*  
[https://agrifoodcentralgreece.gr/wp-content/uploads/2019/03/2%CE%BF-%CE%A0%CE%B1%CF%81%CE%B1%CE%B4%CE%BF%CF%84%CE%AD%CE%BF\\_%CE%A0%CE%B5%CF%81%CE%B9%CF%86%CE%AD%CF%81%CE%B5%CE%B9%CE%B1\\_%CE%A3%CF%84%CE%B5%CF%81%CE%B5%CE%AC%CF%82\\_%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1%CF%82.pdf](https://agrifoodcentralgreece.gr/wp-content/uploads/2019/03/2%CE%BF-%CE%A0%CE%B1%CF%81%CE%B1%CE%B4%CE%BF%CF%84%CE%AD%CE%BF_%CE%A0%CE%B5%CF%81%CE%B9%CF%86%CE%AD%CF%81%CE%B5%CE%B9%CE%B1_%CE%A3%CF%84%CE%B5%CF%81%CE%B5%CE%AC%CF%82_%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1%CF%82.pdf)  
(Τελευταία Προσπέλαση 12/04/2022)
- Περιφερειακό Συμβούλιο Θεσσαλίας (2015), *Έγκριση της Περιφερειακής Στρατηγικής Καινοτομίας Έξυπνης Εξειδίκευσης (RIS3) της Περιφέρειας Θεσσαλίας 2014–2020*. ΑΔΑ: ΒΧΑ87ΛΡ-Ξ6Ο
- Περιφερειακό Συμβούλιο Θεσσαλίας (2016), *Έγκριση Σχεδίου Δράσης της Περιφερειακής Στρατηγικής Καινοτομίας Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Θεσσαλίας 2014–2020*. ΑΔΑ: 709Ψ7ΛΡ-ΦΧΣ

Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων 2012  
<http://www.minagric.gr/index.php/el/for-farmer-2/2012-02-02-07-52-07>  
(Τελευταία Προσπέλαση 25 /05/ 2022)

Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων, Δ/ση Συστημάτων  
Ποιότητας και Βιολογικής Γεωργίας 2021  
[http://minagric.gr/images/stories/docs/agrotis/POP-PGE/proionta\\_ana\\_perifereia070721.pdf](http://minagric.gr/images/stories/docs/agrotis/POP-PGE/proionta_ana_perifereia070721.pdf) (Τελευταία Προσπέλαση 8/04/2022)

Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων, Δ/ση Αξιοποίησης και  
Τεχνολογίας Τροφίμων 2022  
<http://minagric.gr/index.php/el/for-farmer-2/2012-02-02-07-52-07/ellinikaproionta/627-οινοιοροppo> 17/01/2022, Περιλαμβάνει τα:  
[http://minagric.gr/images/stories/docs/agrotis/POP-PGE/2021/lista\\_POP\\_170122.pdf](http://minagric.gr/images/stories/docs/agrotis/POP-PGE/2021/lista_POP_170122.pdf) και [http://minagric.gr/images/stories/docs/agrotis/POP-PGE/2021/lista\\_Pge\\_170122.pdf](http://minagric.gr/images/stories/docs/agrotis/POP-PGE/2021/lista_Pge_170122.pdf) (Τελευταία Προσπέλαση 8/04/ 2022)

## ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

European Commission, Directorate-General for Agriculture and Rural  
Development (2021), *Study on economic value of EU quality schemes,  
geographical indications (GIs) and traditional specialities guaranteed  
(TSGs): final report*, Publications Office  
<https://data.europa.eu/doi/10.2762/396490> (Τελευταία Προσπέλαση:  
30/04/2022)

Eurostat (2020), *Agriculture, forestry and fishery statistics 2020 edition*,  
Luxembourg: Publications Office of the European Union  
<https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-statistical-books/-/ks-fk-20-001> (Τελευταία Προσπέλαση: 3/05/2022)

The Observatory of Economic Complexity (2020), *What does Greece export?  
(2020)*  
[https://oec.world/en/visualize/tree\\_map/hs92/export/grc/all/show/2020/](https://oec.world/en/visualize/tree_map/hs92/export/grc/all/show/2020/) (Τελευταία Προσπέλαση: 13/05/2022)

AREPO (2022), *Association of European Regions for Products of Origin*  
<https://www.arepoquality.eu/about/> (Τελευταία Προσπέλαση: 02/5/2022)

Interreg (2022), *About Interreg*  
<https://interreg.eu/programme/eni-cbc-mediterranean-sea-basin/>  
(Τελευταία Προσπέλαση: 02/05/2022)

## ΧΡΗΣΙΜΟΙ ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ

Περιφέρεια Θεσσαλίας  
<http://www.thessaly.gov.gr/>

Περιφέρεια Θεσσαλίας – Ειδική Υπηρεσία  
Διαχείρισης Ε.Π. Περιφέρειας Θεσσαλίας  
<https://www.thessalia-esp.gr/>

Επιμελητήριο Καρδίτσας  
<https://www.karditsacci.gr/>

Επιμελητήριο Λάρισας  
<https://www.larcci.gr/>

Επιμελητήριο Μαγνησίας  
<https://www.cci-magnesia.gr/>

Επιμελητήριο Τρικάλων  
<https://www.trikala-chamber.gr/trikala/shared/index.jsp>

Ελληνική Εταιρεία Επενδύσεων και Εξωτερικού  
Εμπορίου Α.Ε – Enterprise Greece, Invest & Trade  
<https://www.enterprisegreece.gov.gr/>

Αναπτυξιακή Καρδίτσας – Αναπτυξιακή Ανώνυμη  
Εταιρεία Ο.Τ.Α. (ΑΝΚΑ)  
<https://anka.gr/index.php/el/>

Αναπτυξιακή Τρικάλων – Αναπτυξιακή Ανώνυμη  
Εταιρεία Ο.Τ.Α (ΚΕΝΑΚΑΠ Α.Ε.)  
<https://www.kenakap.gr/>

Αναπτυξιακός Οργανισμός Νομού Λάρισας ΟΤΑ (ΑΕΝΟΛ)  
<http://aenol.gr/>

Αναπτυξιακός Οργανισμός Τ.Α. Μαγνησίας Α.Ε.  
(Αναπτυξιακή Πηλίου Α.Ε.)  
<https://eapilio.gr/>



# Μοναδικότητα προϊόντων ποιότητας αγροδιατροφικού τομέα που παράγονται στην Περιφέρεια Θεσσαλίας. Καταγραφή, αγορές και στρατηγικές προώθησής τους.

## Ζωή Ακριβούλη

Ο αγροδιατροφικός τομέας έχει αναδειχτεί ως βασικότερος (πρώτος) πυλώνας της εστίασης της περιφερειακής στρατηγικής καινοτομίας της Περιφέρειας Θεσσαλίας αλλά και βασικός πυλώνας της αντίστοιχης εθνικής στρατηγικής. Τα προϊόντα ποιότητας του αγροδιατροφικού τομέα (πιστοποιημένα ονομασίας προέλευσης, γεωγραφικής ένδειξης και εγγυημένα παραδοσιακά ιδιότυπα προϊόντα) που παράγονται στην Περιφέρεια Θεσσαλίας βρίσκονται στο επίκεντρο της προϊόντικης προτεραιοποίησης της στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης της Περιφέρειας.

Στην παρούσα μελέτη καταγράφονται αυτά τα προϊόντα ποιότητας, αναδεικνύονται τα συγκριτικά τους πλεονεκτήματα και τα στοιχεία της μοναδικότητάς τους (συμπεριλαμβανομένων σχετικών πιστοποιήσεων). Γίνεται εντοπισμός των αγορών κατεύθυνσης (εγχώρια αγορά και διεθνείς αγορές) σημερινών και νέων. Επίσης, προσδιορίζονται οι στρατηγικές προώθησής τους στις τρέχουσες συνθήκες όπως αυτές έχουν διαμορφωθεί λόγω της πανδημίας αλλά και των νέων γεωπολιτικών εξελίξεων που επηρεάζουν ήδη τους κανόνες εμπορίας σε παγκόσμιο επίπεδο. Καταγράφονται, επίσης, οι δράσεις και προτάσεις των φορέων (αυτοδιοικητικών, επιστημονικών, επιχειρηματικών) της Περιφέρειας Θεσσαλίας που είναι σχετικοί με την ανάδειξη και προώθηση των προϊόντων αυτών. Τέλος, προτείνονται ενδεικτικές παρεμβάσεις για την ενίσχυση και προώθηση των προϊόντων αυτών στην τρέχουσα συγκυρία και τη δυναμική σύνδεση των παρεμβάσεων αυτών με τον Επιχειρησιακό Σχεδιασμό της Περιφέρειας Θεσσαλίας και της Ελλάδας κατά την προγραμματική περίοδο 2021-2027.